

בנק מרכנתיל דיסקונט בערבון מוגבל וחברות מאוחדות שלו

דין וחשבון שנתי

2017

<u>תוכן עניינים</u>	<u>עמוד</u>
חברי הדירקטוריון	3
חברי ההנהלה הבכירה	4
דבר יו"ר הדירקטוריון	5
דוח הדירקטוריון וההנהלה	6
הצהרות המנכ"ל והחשבונאי הראשי	117
דוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי	119
דוחות כספיים לשנת 2017	120
ממשל תאגידי, ביקורת ופרטים נוספים על הבנק	251
מיליון מונחים	288
אינדקס	290

חברי הדירקטוריון

יאיר אבידן

יו"ר דירקטוריון הבנק

אבי אקשטיין*

יוסף ברסי

שאול דאנג'לי*

אייל הירדני*

חנן זלינגר*

אלי חוטר

שאוקי ח'טיב

ריאד חורי

תמר סלמניק

דן עמירם**

יוסי פרץ

* דירקטור חיצוני.
** החל מיום 26.2.2018.

חברי ההנהלה הבכירה

המנהל הכללי

בורשטיין יהושע

חברי ההנהלה:

אבי רישפן

סמנכ"ל בכיר, חשב הבנק

גלעד אליגון⁽¹⁾

סמנכ"ל, מנהל החטיבה לניהול סיכונים

שמואל ברמן

סמנכ"ל, מנהל אגף האסטרטגיה

ציון בקר

סמנכ"ל, מנהל החטיבה הפיננסית

מיכל הנר דויטש

סמנכ"ל, היועצת המשפטית הראשית

רוני לרס

סמנכ"ל, מנהלת חטיבת משאבי אנוש ומינהל

דוד מימון

סמנכ"ל, מנהל החטיבה הקמעונאית

יאיר פלדמן

סמנכ"ל, מנהל אגף תפעול ומידע

ציונה כהן

סמנכ"ל, המבקרת הפנימית הראשית

אורית אליאש

עוזרת בכירה לסמנכ"ל, מזכירת הבנק

אמיר קליבנוב⁽²⁾

סמנכ"ל, מנהל החטיבה לבנקאות מסחרית

1. משמש כמנהל הסיכונים הראשי (CRO).

2. משמש כמנהל סיכוני האשראי בבנק.

דבר יו"ר הדירקטוריון

בנק מרכנתיל דיסקונט מסכם את שנת 2017 ברווח נקי של 220 מיליון ש"ח ובתשואה של 9.4% על ההון העצמי.

הבנק רשם צמיחה נאה באשראי הנובעת מגיוס איכותי של לקוחות, לצד הרחבת והעמקת הפעילות עם לקוחות היעד הקיימים. האמור הוביל לגידול בהכנסות מריבית, נטו, בשיעור של 9.2% בהשוואה לשנת 2016, תוך ניהול מבוקר והדוק של פרופיל הסיכון.

הבנק ממשיך ליהנות מאיתנות פיננסית נאותה, המתבטאת ביחס הלימות הון בשיעור של 13.9% ויחס מינוף בשיעור של 6.8%.

בנוסף, ראוי לציין את הידוק הבקרה והפיקוח על ההוצאות התפעוליות אשר הוביל לקיטון של 2.3% לעומת אשתקד. האמור לעיל הביא את הבנק ליחס יעילות של 65.9% שיפור נאה בהשוואה לנתון שנרשם אשתקד (71.0%).

תוצאות כספיות אלה הינן פועל יוצא של מימוש אסטרטגיה קמעונאית רב שנתית, המאופיינת, בין היתר, במיקודים הבאים:

- התאמת מבנה החטיבה הקמעונאית למיקוד בפלחים והיערכות להטמעת מענה מבודל המותאם לצרכי לקוח.
- הטמעת יכולות הערוצים הישירים בקרב לקוחות הבנק, לרבות לקוחות העסקיים.
- בנייה ויישום תוכנית התייעלות מקיפה לחסכון בהוצאות.
- המשך אימוץ והטמעת מודלים מתקדמים ללקוחות החטיבה הקמעונאית והבנקאות המסחרית, אשר תרמו לביצוע חיתום נאות ללקוח, לצד ייעול תהליכים בבנק.

התחזיות הכלכליות לשנה הקרובה מצביעות על המשך המגמה החיובית בהתפתחות המשק המקומי, אשר מושפע לחיוב הן מההתפתחויות הצפויות בכלכלות המרכזיות במשק העולמי והן מהשלכות אינדיקטורים כלכליים מקומיים חיוביים, כדוגמת הצריכה הפרטית ושיעורי האבטלה הנמוכים. לזאת, יש להוסיף את העלאת שכר המינימום והמשך הרחבת הפעילות בקרנות לעסקים בערבות המדינה, להן השפעה ישירה על מגזרי היעד בבנק.

המשך מגמת הצמיחה במשק צפויה להיתמך, גם השנה, בסביבת ריבית נמוכה ושיעורי אינפלציה ממותנים. השנה, אנו צפויים להמשיך ולהתמודד עם האתגרים בהתפתחות הפעילות במערכת הבנקאית, זאת עם יישומן של הוראות חקיקה ורגולציה בתחום הבנקאות המעודדות הוגנות, שקיפות, שירותיות ועוד; כניסת גופים חוץ בנקאיים לתחום האשראי הקמעונאי; הצטרפות חברות כרטיסי האשראי לסביבת התחרות; מעורבות גוברת והולכת של חברות פינטק המציעות ערך מוסף של חדשנות טכנולוגית; התייעלות וצמצום הרשת הפיזית ועוד.

כמובן שיש באמור גם מן ההזדמנות וצפוי כי הבנק ימשיך בצמיחה תוך מינוף המיתוג החזק הקיים בקרב לקוחותיו, יחד עם המומחיות, היחס האישי והתרבות הארגונית, הטמעת השימוש בפלטפורמות דיגיטליות ובשירותים מוספים, לטובת מתן מענה איכותי וראוי התואם את ההתפתחויות בסביבת הפעילות העסקית וצרכי הלקוחות. הבנק ממשיך וימשיך לפעול ולהתפתח, תוך קיום תרבות ואיכות ניהול התואמת את פעילותו ואת פרופיל הסיכון לפיו הוא פועל.

בשם חברי הדירקטוריון, אני מבקש להביע הערכה רבה לעובדים ולהנהלה על דבקותם ומקצועיותם אשר הובילו את הבנק להישגיו הנאים במהלך שנת 2017 בסביבה דינמית ומאתגרת. במסגרת זו ובפתחה של שנת ה-100 להיווסדו של הבנק, מבקש לאחל לכם, עובדים ומנהלים יקרים, המשך עשייה ברוכה תוך שמירה על מסורת ההישגים רבת השנים.

יאיר אבידן,

יו"ר הדירקטוריון

עמוד

תוכן עניינים

חלק א' - סקירה כללית יעדים ואסטרטגיה	9
1. תיאור הבנק ותחומי פעילותו העיקריים	9
2. תמצית מידע כספי	10
3. תיאור הסיכונים העיקריים	12
4. יעדים ואסטרטגיה עסקית	11
5. מידע נוסף	13
חלק ב' - מצב העסקים והתפתחות התוצאות הכספיות	14
6. התפתחויות כלכליות ומגמות	14
7. התפתחות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר	17
8. מבנה הנכסים, ההתחייבויות, ההון, הלימות ההון, והשינויים שחלו בהם	25
9. מגזרי פעילות	37
10. חברות מוחזקות עיקריות	51
חלק ג' - סקירת הסיכונים	51
11. תיאור כללי של הסיכונים ואופן ניהולם	51
12. סיכון אשראי	54
13. סיכון שוק	71
14. סיכון נזילות ומימון	84
15. סיכון תפעולי	91
16. סיכונים נוספים	92
17. הערכת חשיפת הבנק לגורמי סיכון	94
חלק ד' - מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים, ובקורות	98
18. מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים	98
19. אומדנים חשבונאיים קריטיים	98
20. גילוי לגבי בקורות ונהלים	106
חלק ה' - מידע נוסף	108
21. עניינים אחרים	108
חלק ו' - נספחים	109
נספח 1 - סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק	110
נספח 2 - חשיפה למדינות זרות	112
נספח 3 - חשיפה לשינויים בשיעור הריבית	113

רשימת לוחות

10	1. דוחות רווח והפסד מאוחדים - מידע רב תקופתי
10	2. מאזנים מאוחדים - מידע רב תקופתי
11	3. מדדי ביצוע עיקריים
18	4. התפתחות הכנסות הריבית - בחתך מגזרי הצמדה
19	5. התפתחות הכנסות הריבית - בחתך מגזרי פעילות פיקוחיים
20	6. התפתחות הכנסות המימון שלא מריבית
21	7. התפתחות הפסדי האשראי - בחתך מגזרי פעילות פיקוחיים
21	8. התפתחות הכנסות מעמלות
23	9. הוצאות ששימשו לתחזוקת מערך טכנולוגיית המידע
23	10. נכסים בגין מערך טכנולוגיית המידע
24	11. התפתחות הרווח הכולל האחר
25	12. התפתחות בנכסים ובהתחייבויות
25	13. התפתחות המזומנים והפקדונות בבנקים
25	14. התפתחות ההשקעות בניירות הערך
26	15. התפלגות ההשקעות בתיק אגרות החוב הזמינות למכירה
28	16. התפתחות האשראי לציבור
28	17. התפלגות האשראי לציבור בחתך ענפי משק
29	18. התפתחות החובות הבעייתיים
29	19. התפתחות פקדונות הציבור
30	20. התפתחות תיק ניירות הערך המוחזק על ידי הציבור
31	21. התפתחות השווי ההוגן של המכשירים הנגזרים
32	22. התפתחות הנכסים האחרים
32	23. התפתחות ההתחייבויות האחרות
32	24. התפתחות סעיפים חוץ מאזניים
34	25. התפתחות ההון
34	26. התפתחות ההון הפיקוחי ויחס הלימות ההון
35	27. ניתוח רגישות לגבי יחס הלימות ההון
37	28. התפתחות יחס המינוף
43	29. מגזרי פעילות פיקוחיים - נתונים מאזניים
44	30. מגזרי פעילות פיקוחיים - נתונים תוצאתיים
45	31. התפתחות התוצאות במגזר משקי בית
46	32. התפתחות התוצאות במגזר בנקאות פרטית
47	33. התפתחות התוצאות במגזר עסקים קטנים וזעירים
48	34. התפתחות התוצאות במגזר עסקים בינוניים
49	35. התפתחות התוצאות במגזר עסקים גדולים

36.	התפתחות התוצאות במגזר ניהול פיננסי	50
37.	התפלגות החובות הבעייתיים	55
38.	התפתחות החובות הפגומים	56
39.	מאפייני איכות תיק האשראי	57
40.	התפתחות הפרשות להפסדי אשראי	58
41.	מדדי איכות תיק האשראי	58
42.	התפלגות האשראי בחתך ענפי משק עיקריים	59
43.	חשיפה למדינות זרות	60
44.	חשיפה למוסדות פיננסיים זרים	60
45.	התפתחות תיק ההלוואות לדיור	63
46.	התפלגות האשראי לאנשים פרטיים	67
47.	התפתחות האשראי לבינוי ונדל"ן	69
48.	התפלגות סיכון אשראי ממונף	70
49.	חשיפה לריבית - נתונים כמותיים וניתוח רגישות	75
50.	חשיפה לריבית - שימוש במכשירים נגזרים לגידור	80
51.	התפתחות החשיפה לסיכון בסיס	81
52.	ניתוח רגישות לשינויים בשער החליפין	82
53.	ניתוח רגישות לגבי שינויים במדד המחירים לצרכן	82
54.	התפלגות ההשקעות במניות	83
55.	התפתחות יחס כיסוי הנזילות	85
56.	התפתחות בפקדונות של מפקידים גדולים	89
57.	התפלגות הפקדונות לפי מדרגות מפקידים	90
58.	חשיפת הבנק לגורמי סיכון	94
59.	ניתוח רגישות לגבי הפרשה להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי	99
60.	ניתוח רגישות לגבי זכויות עובדים	100
61.	ניתוח רגישות לגבי הפרשות לתשלום פיצויי פרישה	101
62.	ניתוח רגישות לגבי הטבות לאחר סיום העסקה	102
63.	התפתחות מכשירים הנמדדים לפי השווי ההוגן	104

כללי

הדירקטוריון והנהלת הבנק מתכבדים להגיש בזה, דוח המתייחס למצבו העסקי של הבנק ותוצאות פעולותיו בשנת 2017, המהווה חלק מהדוח השנתי של הבנק, הכולל דוחות נוספים, כדלקמן:

- הדוחות הכספיים השנתיים המבוקרים של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשנת 2017.
- דוחות באשר לממשל התאגידי, ביקורת ופרטים נוספים על הבנק.
- נספחים לדוח השנתי.
- דרישות גילוי בהתאם לנדבך השלישי של "כללי באזל", ומידע נוסף על סיכונים*.
- מידע פיקוחי נוסף*.

הנתונים המוצגים בדוח מתייחסים לנתונים מאוחדים ומוצגים ב"סכומים מדווחים" (ראה ביאור 1א' (2) בדוחות הכספיים).

* המידע הכלול בדוחות אלו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת:

<https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

חלק א' - סקירה כללית יעדים ואסטרטגיה

1. תאור הבנק ותחומי פעילותו העיקריים

א. תיאור הבנק והתפתחותו

הבנק נוסד ביום 25 באוקטובר 1971 על ידי ברקליס בנק אינטרנשיונל בע"מ מאנגליה (להלן: "בנק ברקליס") ועל ידי קבוצת בנק דיסקונט, תחת השם: "בנק ברקליס - דיסקונט בע"מ". הפעילות הפיננסית בארץ ישראל של הגופים הבנקאיים שמהם נוסד הבנק החלה בשנת 1918 - עם כיבוש ארץ ישראל על ידי הבריטים, כש"אנגלו איגיפשן בנק", שפעל עד אז במצרים, הקים שלושה סניפים: בירושלים, יפו וחפה. מאוחר יותר, בשנת 1921 הוקם הסניף הרביעי בנצרת. בשנת 1925 רכש "ברקליס בנק D.C.O" (בנק שהיה בבעלות הבנק הבריטי "ברקליס בנק" וסיפק שירותים פיננסיים לשלטונות ברחבי האימפריה הבריטית), את מניותיו של "אנגלו איגיפשן בנק" ובכך הפך בנק זה לחלק מקבוצת "ברקליס בנק". בשנת 1971 שינה "ברקליס בנק D.C.O" את שמו ל: "ברקליס בנק אינטרנשיונל".

סמוך למועד התאגדותו, ביום 7 בדצמבר 1971, רכש הבנק את כל הנכסים וההתחייבויות של סניפי בנק ברקליס בישראל (באותה עת כבר פעלו במדינת ישראל, במסגרת בנק ברקליס, כ-40 סניפים). ביום 28 בפברואר 1993, לאחר שבנק דיסקונט לישראל בע"מ רכש את מלוא החזקותיו של בנק ברקליס, בבנק - שונה שמו של הבנק, לשמו הנוכחי. הבנק מוגדר כ"תאגיד בנקאי", על פי חוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א - 1981, והוא בעל רישיון בנק על פי החוק האמור.

על הבנק חלות מערכות של חוקים, צווים ותקנות שהוא פועל במסגרתן - ובהן, בין היתר, פקודת הבנקאות, חוק בנק ישראל, חוק הבנקאות (רישוי), חוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א - 1981 וכן הוראות, כללים והנחיות המתפרסמות מעת לעת על ידי הפיקוח על הבנקים (באשר להתפתחויות בנושאי חקיקה הקשורות למערכת הבנקאית - ראה פרק 10 בדוח על הממשל התאגידי).

הבנק עוסק בפעילות פיננסית מסחרית ונותן שירותים לכל מגזרי הפעילות, לרבות: בנקאות קמעונאית, בנקאות מסחרית ובנקאות פרטית - ומשווק את מלוא המוצרים הפיננסיים הבנקאיים, לרבות: הלוואות ופקדונות בנקאיים, משכנתאות, מימון פיננסי לחברות קבלניות בשיטת "ליווי בניה", כרטיסי אשראי, מכשירים נגזרים ועוד.

בנוסף, מפעיל הבנק מערך ייעוץ, המספק שירותי ייעוץ בתחום שוק ההון. מסגרת פעילות מקיפה זו, מאפשרת לבנק להעניק ללקוחותיו את מלוא הפתרונות הבנקאיים והפיננסיים ולתת להם שירות מקצועי, ברמה גבוהה, בערוצי תקשורת מגוונים לכלל המוצרים הבנקאיים המקובלים בענף - המותאמים לצרכיהם הספציפיים של הלקוחות. לצורך מתן שירותים אלו, מעמיד הבנק לרשות לקוחותיו רשת סניפים הפרוסה בפריסה כלל ארצית, וכוללת 77 סניפים.

הבנק מדורג על ידי חברת "מעלות S&P" (להלן: "חברת הדירוג"). בדירוג "AA+" (באופן דירוג יציב) שאושרר לאחרונה על ידי חברת הדירוג ביום 24.10.2017.

2. מידע כספי תמציתי, ומדדי ביצוע עיקריים לאורך זמן

א. נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד (במיליוני ש"ח)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2017	2016	2015	2014	2013	
1,019	933 ⁽¹⁾	873 ⁽¹⁾	800	722	הכנסות ריבית, נטו
119	36	67	15	75	הוצאות בגין הפסדי אשראי
900	897	806	785	647	
316	304	310	313	375	הכנסות שאינן מריבית:
15	45	70	43	80	- הכנסות מעמלות
331	349	380	356	455	- הכנסות אחרות
558	581	518	585	527	הוצאות תפעוליות
331	329	323	317	315	- משכורות והוצאות נלוות
889	910	841	902	842	- הוצאות אחרות
342	336	345	239	260	רווח לפני מסים
124	145 ⁽¹⁾	137 ⁽¹⁾	94	85	מסים על ההכנסה
218	191	208	145	175	רווח לאחר מסים
2	2	2	2	4	חלק הבנק ברווחי חברות כלולות
220	193	210	147	179	רווח נקי
1.77	1.55	1.69	1.18	1.44	רווח למניה (באלפי ש"ח)

ב. נתונים עיקריים מהמאזן (במיליוני ש"ח)

ליום 31 בדצמבר					
2017	2016	2015	2014	2013	
4,339	3,422	5,502	4,994	3,757	מזומנים ופקדונות בבנקים
5,076	6,002	3,432	3,831	6,154	ניירות ערך
23,939	22,001	20,417	18,915	17,792	אשראי לציבור, נטו
783	739	725	830	774	נכסים אחרים
34,137	32,164	30,076	28,570	28,477	סך הכל נכסים
28,836	27,199	25,388	24,060	23,964	פקדונות הציבור
200	259	459	492	487	פקדונות מבנקים
1,026	926	672	681	823	אגרות חוב וכתבי התחייבות נדחים
1,602	1,536	1,454	1,421	1,346	התחייבויות אחרות
31,664	29,920	27,973	26,654	26,620	סך הכל התחייבויות
2,473	2,244	2,103	1,916	1,857	הון
34,137	32,164	30,076	28,570	28,477	סך הכל התחייבויות והון

1. סווג מחדש בגין יישום כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב, בנושא: מיסים על ההכנסה" - ראה ביאור 11 (1) בדוחות הכספיים.

ג. מדדי ביצוע עיקריים (באחוזים)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2013	2014	2015	2016	2017	
מדדי ביצוע עיקריים:					
9.9	7.8	10.4	8.9	9.4	- תשואה להון
0.7	0.5	0.7	0.6	0.7	- תשואה לנכסים
10.5	10.6	10.6	10.9	10.9	- יחס הון עצמי ברובד הראשון
-	-	6.6	6.6	6.8	- יחס המינוף
-	-	121.2	143.8	139.6	- יחס כיסוי הנזילות
71.5	78.0	67.2	71.0	65.9	- יחס היעילות
מדדי איכות אשראי עיקריים:					
2.0	1.7	1.6	1.6	1.4	- שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי מהאשראי לציבור
2.3	1.9	1.8	1.7	1.4	- שיעור חובות פגומים או חובות בפיגור העולה על 90 יום, מהאשראי לציבור
0.3	0.3	0.2	0.1	0.5	- שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מהאשראי הממוצע לציבור
נתונים נוספים:					
2.7	2.9	3.1	3.0	3.1	- יחס הכנסות ריבית נטו, לנכסים ממוצעים
1.4	1.1	1.1	1.0	1.0	- יחס עמלות לנכסים ממוצעים
1,575	1,619	1,600	1,579	1,541	- מספר משרות ממוצע

3. תיאור הסיכונים העיקריים

פעילות הבנק כרוכה בסיכונים פיננסיים, תפעוליים, ורגולטוריים שונים, לרבות: סיכוני אשראי, סיכוני שוק (ובכללם: סיכוני ריבית, סיכוני בסיס, סיכוני מניות וסיכוני אופציות), סיכוני נזילות, סיכונים תפעוליים, סיכוני טכנולוגיית המידע וסייבר, סיכונים משפטיים, סיכוני ציות, איסור הלבנת הון ומימון טרור, סיכוני מוניטין וסיכונים אסטרטגיים.

למידע נוסף באשר להתפתחויות בחשיפה לסיכונים ראה פרק ב' להלן.

למידע נוסף על הסיכונים העיקריים הנגזרים מפעילותו השוטפת של הבנק ראה פרק 11א' להלן.

מידע מפורט באשר לסיכונים השונים הכרוכים בפעילות הבנק וניהולם, נכלל בדוח הסיכונים המפורסם באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: <https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

4. יעדים ואסטרטגיה עסקית

א. התוכנית האסטרטגית

בשנת 2015 אישר הדירקטוריון תוכנית אסטרטגית לפעילות הבנק בשנים 2016 - 2020.

התוכנית כוללת שני כיווני פעולה עיקריים:

- הרחבת הפעילות הקמעונאית של הבנק (משקי בית ועסקים קטנים), במסגרתה עתיד הבנק להתמקד בפלחי אוכלוסיה ספציפיים, שנצברה בגינם התמחות רבת שנים למתן שירותים בנקאיים התואמים את צורכיהם היחודיים.
- התייעלות תפעולית באמצעות ניהול קפדני של ההוצאות התפעוליות ושיפור מבנה ההכנסות.

במחצית השניה של שנת 2016 אישר הדירקטוריון תוכנית אסטרטגית שהוכנה על ידי הנהלת הבנק בסיוע יועצים חיצוניים - להעמקת הפעילות במגזר הקמעונאי, לרבות התמקדות בפלחי אוכלוסיה ספציפיים שנצברה בגינם התמחות רבת שנים במתן שירותים בנקאיים.

ב. האמצעים שישמשו בביצוע התוכנית:

- פיתוח הפעילות הקמעונאית
 - הנהגת מתכונת עבודה שיטתית ויעילה בסניפים המותאמת לצרכי הלקוחות תוך שיפור חוויית השירות.
 - השקת מוצרים פיננסיים המותאמים ללקוחות קמעונאיים (בתחומי הדיור והאשראי הצרכני).
 - התאמת מערך הסניפים לפריסה הגיאוגרפית של לקוחות קמעונאיים.
 - ארגון מחדש בחטיבה הקמעונאית במסגרתו מונו רפרנטים לשיווק מוצרים ושירותים בנקאיים לאוכלוסיות ייעודיות.
 - השקת תוכניות שיווק ייעודיות.
 - הרחבת פעילות הבנק בקרב הקהילה.
 - השקת מערכות דירוג מתקדמות ומערכות תומכות החלטה למתן אשראי קמעונאי.
 - שיפורים טכנולוגיים (בשיתוף עם החברה האם) בתחומי תוכנה וחומרה, שיאפשרו קבלת מידע וביצוע פעולות בנקאיות בנוחות וביעילות באמצעות התקנים ניידים (מחשבים ניידים וטלפונים סלולריים).
- התייעלות תפעולית
 - יישום תוכנית ליעול תהליכי העבודה בסניפים ובמטה הבנק.
 - המשך הרחבת פעילות יחידת "התפעול העורפי", במסגרתה מועתקות פעילויות תפעוליות מסוימות מסניפי הבנק ליחידת תפעול עורפית, תוך התייעלות וצמצום התקינה הנדרשת לביצוע פעולות אלה.
 - הגברת הסינרגיה עם החברה האם בנושאי רכש ומערכות מידע.
 - השקת תוכניות פרישה מרצון במטרה לצמצם את עלויות השכר בבנק.

ג. הזדמנויות ואיומים הנגזרים מיישום התוכנית האסטרטגית

- הרחבת בסיס הלקוחות והגדלת פיזור תיק האשראי בבנק.
- שיפור מבנה ההכנסות באמצעות הרחבת בסיס הלקוחות והרחבת הפעילות הקמעונאית.
- חשיפה לעליה מסוימת בסיכון התפעולי (בטווח הקצר), בגין השינויים בתהליכי העבודה בסניפים וביחידת התפעול העורפית, ובגין הצמצום במצבת כח האדם הנובעת מיישום תוכניות הפרישה.
- חשיפה לירידה במרווחי הריבית, הנגזרת מעליה בתחרות במגזר הקמעונאי.
- חשיפה לירידה בבסיס ההכנסות, הנובעת משינויי חקיקה שנועדו לגרום להגברת התחרות במגזר הקמעונאי.

ד. פרויקטים עיקריים לביצוע

- ביצוע התוכנית האסטרטגית כאמור, כרוך ביישום שינויים מבניים ושינויים בתהליכי העבודה, המוטמעים בבנק במסגרת פרויקטים, ובכללם:
 - **"הרחבת פעילות יחידת התפעול העורפי"** - במסגרתה מוסטות פעילויות תפעוליות מסוימות מהסניפים למרכזי תפעול עורפיים, במטרה להגדיל את משאבי הסניפים העומדים לרשות הלקוחות, למתן שירות.

- **שיפור תשתיות המיחשוב** - לרבות תשתיות הנוגעות לפיתוח הפעילות במגזר הקמעונאי, כגון: הרחבת הערוצים המשמשים למתן שירותים בנקאיים, שיפור התשתיות הטכנולוגיות המאפשרות ביצוע פעולות ללא חתימה פיזית של הלקוח, שדרוג והגדלת מספר המכשירים האוטומטיים בסניפים, ופיתוח יישומים דיגיטליים מתקדמים המאפשרים ללקוחות הבנק לקבל מידע זמין ולבצע פעולות בנקאיות באמצעות שימוש באמצעי תקשורת ניידים.
- בנוסף לאמור לעיל, השיקה החברה האם בשנת 2015, בשיתוף הבנק, פרויקט טכנולוגי, במסגרתו מתוכננת הטמעת מערכת תפעולית חדשה לניהול האשראי, בשני הבנקים. הפרויקט צפוי להסתיים עד לתום שנת 2018.

ה. שינויים ארגוניים

- (1) **רה-ארגון בחטיבה לבנקאות מסחרית**
ביום 1 בינואר 2017 יושם רה-ארגון בחטיבה לבנקאות מסחרית (בשמה הקודם: החטיבה ה"עסקית - מסחרית"), במסגרתו מוזגה פעילות האגף העסקי בחטיבה, לתוך שני אגפים מסחריים.
- (2) **שינוי ארגוני בחטיבה הקמעונאית**
בשנת 2016, אישרה ההנהלה שינויים ארגוניים בחטיבה הקמעונאית הכוללים:
- שינוי ארגוני באגף השיווק, הנגזר מיישום התוכנית האסטרטגית החדשה, במסגרתו מונו רפרנטים לשיווק מוצרים ושירותים בנקאיים לאוכלוסיות ייעודיות, המותאמים לצרכיהם הייחודיים.
 - הרחבת פעילות אגף אשראי ובקרה, לרבות מינוי רפרנטים בתחום ניהול סיכונים תפעוליים וסיכוני ציות.
- הטמעת שינויים ארגוניים אלו יושמה במהלך שנת 2017.

5. מידע נוסף

א. שינויים במדיניות החשבונאית

ביום 20 בפברואר 2017 פרסם בנק ישראל, במסגרת "קובץ שאלות ותשובות" הנחיות, במסגרתן נדרשו התאגידים הבנקאיים לכלול בתהליך סיווג חובות בעייתיים - גם שיקולים הנוגעים לחוזקו של "מקור ההחזר הראשוני" של החייב (כהגדרתו בהנחיות).
לפרטים נוספים באשר להשלכות הנובעות מהנחיה זו - ראה ביאור 1ד' (4) בדוחות הכספיים.

ב. הליכים משפטיים

נגד הבנק תלויות ועומדות תובענות משפטיות שהוגשו על ידי לקוחות הבנק וכן צדדים שלישיים שונים - שראו עצמם נפגעים או ניזוקים מפעילות הבנק במהלך העסקים הרגיל.
לפרטים נוספים באשר לתביעות המהותיות שהוגשו כנגד הבנק והשלכותיהן האפשריות על תוצאות הבנק - ראה ביאור 24ב' (6) ו- (7) בדוחות הכספיים.

חלק ב' - מצב העסקים והתפתחות התוצאות העסקיות**6. התפתחויות כלכליות ומגמות****א. התפתחויות כלכליות בשנת 2017**

האינדיקטורים הכלכליים מצביעים על מגמה מעורבת בהתפתחות המשק בשנת 2017.

תוצר מקומי גולמי - על פי אומדנים מוקדמים שפורסמו על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עלה התוצר המקומי הגולמי בשנת 2017 בשיעור של כ- 3.3%, בהמשך לעליה בשיעור 3.8% שנרשמה בנתון זה אשתקד. שיעור השינוי בתוצר המקומי הגולמי מהווה אינדיקטור מרכזי למגמות הפעילות הכלכלית במשק.

התוצר המקומי הגולמי לנפש (המנכח משיעור הצמיחה את שיעור הגידול באוכלוסייה), ירד בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2017 בשיעור של 0.4%, לעומת עליה בשיעור של 2.6% שנרשמה בנתון זה בתקופה המקבילה אשתקד.

המדד המשולב לבחינת מצב המשק עלה בחודש דצמבר 2017 בשיעור של 0.3% והשלים עליה מצטברת בשיעור של 3.2% בשנת 2017, בהמשך לעליה בשיעור של 4.7% שנרשמה בנתון זה אשתקד.

סחר חוץ ומאזן התשלומים - הגירעון המסחרי של ישראל עלה בשנת 2017 בשיעור של 8.8% והסתכם בכ- 53.7 מיליארד ש"ח.

תקציב המדינה - הכנסות המדינה ממיסים ואגרות עלו בשנת 2017 בשיעור של כ- 8.4% והסתכמו בכ- 306.5 מיליארד ש"ח.

העליה שנרשמה בהכנסות המדינה נובעת מגידול בשיעור של 17.1% בהכנסות מ"מיסים ישירים" לסך של 168.1 מיליארד ש"ח. מאידך, נרשמה ירידה בשיעור של 0.4% בהכנסות ממיסים עקיפים לסך של כ- 132.0 מיליארד ש"ח, וירידה בשיעור של 4.3% בהכנסות מאגרות לסך של כ- 6.4 מיליארד ש"ח.

הגירעון הכולל בפעילות הממשלה לשנת 2017 הסתכם על פי אומדן ראשוני בסך של כ- 24.8 מיליארד ש"ח, ומהווה כ- 2.0% מהתוצר המקומי הגולמי. עם זאת, נתוני הגירעון נמוכים מיעד הגירעון המכסימלי שנקבע על ידי הממשלה לשנת 2017 (בסך 36.6 מיליארד ש"ח) ונובעים, בין היתר, משיפור בגביית המיסים - הן בשל הכנסות מס חד פעמיות (שהתקבלו במסגרת יישום חקיקה מקלה לגביית "מס דיבידנד"), והן בשל הכנסות מיסים חריגות ממכירת חברות.

מניתוח הגירעון התקציבי בחתך פעילויות הממשלה עולה, כי מרביתו (בסך של כ- 22.0 מיליארד ש"ח), נובע מהפעילות המקומית של הממשלה (ללא מתן אשראי), ויתרתו (בסך של כ- 2.8 מיליארד ש"ח), נובע מפעילות הממשלה בחו"ל.

תעסוקה - על פי נתוני המגמה לחודש דצמבר 2017 הסתכם שיעור הבלתי מועסקים במשק בכ- 4.2% מכוח העבודה, המהווה ירידה בשיעור של 0.3 נקודות האחוז ביחס לנתון שנרשם בסוף השנה הקודמת.

שיעור ההשתתפות בכח העבודה הסתכם בחודש דצמבר 2017 בכ- 64.1%, המהווה עליה בשיעור של 0.1 נקודות האחוז ביחס לנתון שנרשם בתחילת השנה.

אינפלציה - מדד המחירים לצרכן עלה בשנת 2017 בשיעור של 0.4%, לעומת ירידה בשיעור של 0.2% שנרשמה בנתון זה אשתקד. העליה שנרשמה במדד המחירים לצרכן בשנת 2017, מהווה סטיה מטווח יעד האינפלציה שנקבע על ידי הממשלה (3% - 1%). מדד המחירים לצרכן "ללא דיור" ירד בשיעור של 0.5%, והמדד "ללא ירקות ופירות" עלה בשיעור של 0.4%.

יצוין בהקשר זה, כי גם בשנת 2017 נרשמה ירידה בתרומת המגזר הצמוד למדד להכנסות המימון של הבנק. הקיטון בהכנסות, נובע מהסטת עודפי השימושים למגזר השקלי הלא צמוד.

מדיניות מוניטרית - בשנת 2017 המשיך בנק ישראל ביישום המדיניות המוניטרית, שננקטה על ידו בשנים 2016 - 2012 והותיר את הריבית במכרז המוניטרי ברמת שפל היסטורית בשיעור של 0.1%, בלבד. מדיניות בנק ישראל מוסברת הן בשיעור האינפלציה הנמוך השורר במשק והן בנתונים מאקרו כלכליים עולמיים, לרבות שיעורי ריבית נמוכים שהונהגו במדינות רבות בעולם (עד לשיעורים שליליים שנרשמו בחלק ממדינות אלה).

ציפיות האינפלציה לשנה הקרובה (הנגזרות מהפרש שבין תשואת אגרות החוב ה"צמודות", לתשואת אגרות החוב ה"שקליות") - לטווח של שנה, הסתכמו בסוף שנת 2017 בשיעור של כ- 0.5%, בדומה לנתון שנרשם בסוף שנת 2016. ציפיות אלו נמוכות מהרף התחתון של טווח יעד האינפלציה שקבעה הממשלה (3% - 1%).

שער החליפין - בשנת 2017 נרשמה מגמה מעורבת בשער החליפין של השקל לעומת מרבית המטבעות הזרים העיקריים: ביחס לדולר של ארה"ב התחזק השקל בשיעור של 9.8%, ביחס ללירה שטרלינג בשיעור של 0.9%, וביחס ליין היפני בשיעור של 6.3%. מאידך, נחלש השקל ביחס לאירו בשיעור של 2.7%. ההתחזקות שנרשמה בשער החליפין של השקל לעומת מרבית המטבעות הזרים, הקטינה את מרכיב ההכנסות מהפרשי שער שנכללו בסעיף "הכנסות מימון שאינן מריבית" (ראה הרחבה בפרק 7' להלן).

שוק ההון - בסיכום שנת 2017 נרשמו עליות שערים בשוק המניות המקומי ועליות שערים בשוק אגרות החוב (הממשלתיות ו"הקונצרניות") בכל מגזרי ההצמדה.

הגורמים שהשפיעו לחיוב על רמת המחירים בשוק המניות, כללו:

- רמת שפל היסטורית (בשיעור של 0.1%) בריבית המכרז המוניטרי הנקבעת על ידי בנק ישראל.
- עליות שערים שנרשמו בשוקי המניות בחו"ל, בעיקר בארה"ב, על רקע סימני ההתאוששות שמפגינה הכלכלה האמריקאית, וציפייה להעלאת הריבית על ידי הבנק המרכזי.
- נתונים מאקרו כלכליים חיוביים, לרבות ירידה בשיעור האבטלה ל- 4.2% וירידה ביחס חוב/תוצר - לשיעור של כ- 60.5%.

השפעת גורמים אלו מותנה על ידי מספר התפתחויות שליליות, לרבות:

- התחזקות בשער החליפין של השקל מול סל המטבעות, למרות רכישות מטבע חוץ על ידי בנק ישראל.
- התמתנות בשיעור גידול התוצר המקומי הגולמי בשנת 2017 לכ- 3.0%, לעומת גידול בשיעור של כ- 4.0% שנרשם אשתקד.

מגמת העליות בשוק המניות בשנת 2017 לוותה בעליה במחזורי המסחר היומיים בבורסה ומחוצה לה. בסיכום שנת 2017 נרשמה עליה בשיעור של כ- 10.6% במחזורי המסחר, לסך של כ- 1,404 מיליון ש"ח. מאידך, נרשמה ירידה בשיעור של 50.9% בהיקפי הסכומים שגויסו בשוק הראשוני בשנת 2017, לסך של כ- 14.4 מיליארד ש"ח, לעומת כ- 29.3 מיליארד ש"ח שגויסו בשנת 2016.

בסיכום שנת 2017, נרשמו עליות שערים במדדי המניות: מדד "ת"א 35" עלה בשיעור של כ- 2.2%, מדד "ת"א 125" עלה בשיעור של כ- 6.0%, מדד "היתר" עלה בשיעור של כ- 3.8% ומדד "ת"א 90" עלה בשיעור של 20.7%.

גם בשוק אגרות החוב הממשלתיות ובשוק אגרות החוב הקונצרניות נרשמו עליות שערים. בסיכום שנת 2017 עלו שערי אגרות החוב הממשלתיות הצמודות למדד בשיעור של כ- 3.0%, ושערי אגרות החוב הממשלתיות שאינן צמודות עלו בשיעור של כ- 3.2%. התשואות לפדיון, ברוטו, של אגרות החוב הממשלתיות הצמודות למדד, נעו בסוף שנת 2017, בשיעורים שבין 0.4% (-) באגרות החוב "קצרות הטווח", לכ- 1.2% באגרות החוב "ארוכות הטווח".

מאידך, נרשמו בשנת 2017, ירידות בשיעור של כ- 0.3% בשערי המלוות קצרי המועד. לאחר ירידות אלו, מסתכמת התשואה השנתית לפדיון של מלוות אלו בסוף שנת 2017, בשיעור של כ- 0.1%.

מחזור המסחר היומי הממוצע בבורסה ומחוצה לה, במלוות קצרי המועד, ירד בשנת 2017 בשיעור של 38.0% והסתכם בכ- 214 מיליון ש"ח.

היקף גיוס ההון הממשלתי באגרות החוב, ברוטו, הסתכם בכ- 46.3 מיליארד ש"ח, לעומת כ- 47.5 מיליארד ש"ח שגויסו באפיק זה אשתקד. בשל הירידה בהיקף הגירעון הממשלתי, נרשם בשנת 2017 גיוס הון שלילי, נטו, בסך של כ- 23.4 מיליארד ש"ח, לעומת פדיונות בהיקף של כ- 5.3 מיליארד ש"ח, נטו, שנרשמו אשתקד. כ- 71% מגיוס ההון בוצע באמצעות אגרות חוב לא צמודות, המהווה עליה בשיעור של כ- 1 נקודת האחוז לעומת הנתון שנרשם אשתקד (70%).

בשנת 2017 נרשמה עליה בסך של כ- 19.1 מיליארד ש"ח במרכיב תיק הנכסים של הציבור המושקע באפיק "קרנות הנאמנות", לעומת שחיקה בסך של 19.5 מיליארד ש"ח שנרשמה באפיק השקעה זה אשתקד.

התפלגות הסכומים שגויסו בקרנות הנאמנות בחתך אפיקי השקעה, מצביעה על גיוס בסך של כ- 3.6 מיליארד ש"ח בקרנות ה"מניות", כ- 20.6 מיליארד ש"ח גויסו בקרנות ה"אג"ח" וכ- 2.0 מיליארד ש"ח גויסו בקרנות "חול"ל". מאידך, נרשמו פדיונות בסך של כ- 3.6 מיליארד ש"ח בקרנות ה"שקליות", וכ- 3.5 מיליארד ש"ח נפדו מהקרנות ה"כספיות".

ב. התפתחויות בחשיפה לסיכונים

(1) סיכוני סייבר

הסיכון מוגדר כחשיפת הבנק לפגיעה בפעילותו (עד כדי מניעתה המוחלטת), גניבת נכסים פיננסיים, הפסדים כספיים ופגיעה במוניטין, הנובעת ממתקפות קיברנטיות על מערכות המחשב של הבנק (הנערכות לעיתים ללא ידיעת המשתמשים), או באמצעות איסוף מידע ממערכות אלה, במטרה להפריע לפעילות השוטפת של הבנק עד להשבתתה המוחלטת. בשנים האחרונות נרשמה עליה מתמדת בחשיפת התאגידים הבנקאיים (בארץ ובעולם) לאיומי סייבר, המתבטאת בעליה בתחום ההתקפות, בעוצמת הנזק הפוטנציאלי ובקושי לזהות התקפות אלו.

סביבת העבודה העיקרית של הבנק הינה הרשת התפעולית הפנימית (מערכת המחשב המרכזית), שבאמצעותה מתבצעת הפעילות העסקית בבנק. הרשת מופעלת ומתוחזקת על ידי החברה האם, ומנותקת מיתר סביבות העבודה (בנוסף, הבנק עושה שימוש בתוכנות ניהוליות, על מערכות מחשב מקומיות).

הבנק פועל בשיתוף עם החברה האם לצמצום החשיפה לסיכוני סייבר, באמצעות מגוון תהליכים ואמצעים, לרבות הטמעת מערכות וכלי הגנה שונים ובכללם - העלאת מודעות העובדים, חקירות ומשתמשים אחרים, וביצוע תרגולים שונים. למידע נוסף בנושא זה - ראה פרק 16 א' להלן.

(2) סיכון המודל העסקי

בשנים האחרונות חלו שינויים רבים בסביבת הפעילות העסקית בכלל, ובסביבת הפעילות הבנקאית, בפרט - הנובעים, בין היתר, מהתפתחויות מהירות של טכנולוגיות המידע, שחיקת מקורות ההכנסה והגברת התחרות במערכת הבנקאית והחץ בנקאית.

התפתחויות אלו, והקצב המהיר של התרחשותן, מובילים לעליה בסיכון המודל העסקי (המהווה חלק מהסיכון האסטרטגי), ומחייבים את הבנק לבחון וליישם פתרונות גמישים ומתקדמים, בראייה צופה פני עתיד, שיבטיחו רציפות והתפתחות בפעילות הבנקאית.

במסגרת זו משקיע הבנק בשיתוף עם החברה האם מאמצים רבים בתחום הבנקאות הדיגיטלית, שיפור חוויית הלקוח, חדשנות ופיתוח מודלים אלטרנטיביים לפעילות הבנקאית - בהתאמה לשינויים המתרחשים בבנקאות הבינלאומית והמקומית.

הטמעת שינויים אלו - בדגש על פיתוחים בתחום החדשנות והטכנולוגיה, כרוכים בעליה בחשיפת הבנק ל"סיכוני צד שלישי", בעיקר בהיבטי: שרשרת האספקה, אבטחת איכות ובקורות, וסיכוני סייבר ודלף מידע.

הבנק פועל, בסיוע החברה האם, לשיפור מתמשך בכלים התומכים בניהול הסיכון, לרבות עדכון מסמכי המדיניות, קביעת סטנדרטים נאותים לביצוע השינויים ושיפור בתהליכי הבקרה (לרבות הפעלת תהליך "מוצר חדש", למוצרים או פעילויות חדשים).

ג. שינויים באומדנים חשבונאיים קריטיים

במהלך שנת 2017 לא חלו שינויים מהותיים באומדנים החשבונאיים הקריטיים שיושמו על ידי הבנק במסגרת עריכת הדוחות הכספיים.

7. התפתחות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר**א. רווח ורווחיות**

הרווח לפני מיסים הסתכם בשנת 2017 בסך של 342 מיליון ש"ח, לעומת ⁽¹⁾336 מיליון ש"ח בשנת 2016, עליה בשיעור של 1.8%.

תשואת הרווח לפני מיסים על ההון העצמי, הסתכמה בשנת 2017 בשיעור של 14.6%, לעומת תשואה בשיעור של 15.5% אשתקד.

ההפרשה למיסים הסתכמה בשנת 2017 בסך של 124 מיליון ש"ח, לעומת ⁽¹⁾145 מיליון ש"ח אשתקד. שיעור ההפרשה למס מהרווח ברוטו הסתכם ב- 36.3%, לעומת 43.2% אשתקד.

הרווח הנקי הסתכם בשנת 2017 בסך של 220 מיליון ש"ח, לעומת 193 מיליון ש"ח אשתקד, עליה בשיעור של 14.0%.

תשואת הרווח הנקי על ההון העצמי ברוטו, הסתכמה בשנת 2017 בשיעור של 9.4%, לעומת 8.9% אשתקד. להלן התפתחות תשואת הרווח הנקי על ההון העצמי בבנק, בחמש השנים האחרונות (באחוזים):

2013	2014	2015	2016	2017
9.9	7.8	10.4	8.9	9.4

שיעור תשואה שנתי

הרווח הנקי למניה הסתכם בשנת 2017 בכ- 1.77 אלפי ש"ח, לעומת כ- 1.55 אלפי ש"ח אשתקד. לפרטים נוספים באשר לאיחוד סוגי הון המניות שהונפקו על ידי הבנק לסוג מניות אחד שנערך במהלך השנה - ראה ביאור 22 בדוחות הכספיים.

התוצאות העסקיות של הבנק בשנת 2017, בהשוואה לשנת 2016, הושפעו בעיקר מהגורמים הבאים:

- עליה בסך של 86 מיליון ש"ח בהכנסות מריבית, נטו, המהווה גידול בשיעור של 9.2%.
- ירידה בסך של 26 מיליון ש"ח בהכנסות המימון שאינן מריבית, המהווה קיטון בשיעור של 72.2%.
- עליה בסך של 83 מיליון ש"ח בהוצאות בגין הפסדי אשראי, המהווה גידול בשיעור של 230.6%.
- עליה בסך של 12 מיליון ש"ח בהכנסות מעמלות, המהווה גידול בשיעור של 3.9%.
- ירידה בסך של 4 מיליון ש"ח בהכנסות האחרות, הנובעת בעיקר מקיטון ברווחי הון ממימוש מבנים.
- ירידה בסך של 21 מיליון ש"ח בהוצאות התפעוליות האחרות, המהווה קיטון בשיעור של 2.3%.
- ירידה בשיעור המס האפקטיבי - משיעור של 43.2% בשנת 2016, לשיעור של 36.3% השנה, בין היתר עקב שינויים שחלו בחוקי המס בשנת 2016.

ב. הכנסות והוצאות

ההכנסות מריבית, נטו, הסתכמו בשנת 2017 בסך של 1,019 מיליון ש"ח, לעומת ⁽¹⁾933 מיליון ש"ח, בשנת 2016 - עליה בשיעור של 9.2%. העליה בהכנסות מריבית, נטו, מוסברת על ידי:

- עליה בשיעור של 7.6% ביתרה הממוצעת של הנכסים המניבים.
- עליה בשיעור של 0.02 נקודות האחוז בפער הריבית, מפער בשיעור של ⁽¹⁾3.08% אשתקד, לפער ריבית בשיעור של 3.10% בשנת 2017.

1. סווג מחדש בגין יישום כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב, בנושא: "מיסים על ההכנסה" - ראה ביאור 11(1) בדוחות הכספיים.

להלן טבלה המפרטת את התפלגות הפעילות הפיננסית בבנק ופערי הריבית בחדר מגזרי הצמדה, והתרומה להכנסות הריבית שנרשמה בכל אחד ממגזרים אלו בשנת 2017, בהשוואה לאשתקד:

2017			2016			מגזר הצמדה
היקף הנכסים	פערי הריבית	הכנסות מריבית	היקף הנכסים	פערי הריבית	הכנסות מריבית	
%	%	ש"ח מיליוני	%	%	ש"ח מיליוני	
83	3.63	980	82	3.59	885	לא צמוד
11	0.09	8	12	0.42	⁽¹⁾ 16	צמוד מדד
6	1.79	31	6	1.90	32	מטבע חוץ
100	3.10	1,019	100	3.08	933	סך הכל

להלן ניתוח מרכיבי השינוי בהכנסות הריבית:

המגזר השקלי הלא צמוד - היקף הנכסים במגזר זה היווה בממוצע כ- 83% מכלל נכסי הבנק בשנת 2017, לעומת כ- 82% אשתקד. תרומתו להכנסות הריבית בבנק הסתכמה בכ- 980 מיליון ש"ח, לעומת כ- 885 מיליון ש"ח אשתקד (המהווים כ- 96% מכלל הכנסות הריבית בבנק). הגידול בהכנסות הריבית במגזר זה, נובע בעיקר מעליה בנפח הפעילות.

בשנת 2017 הסתכם מרכיב האשראי לציבור מכלל נכסי הבנק המניבים במגזר זה (לא כולל מכשירים פיננסיים נגזרים), בשיעור של כ- 79%, לעומת 78% אשתקד.

בסיכום כללי עלה היקף הנכסים במגזר זה בשנת 2017 (לא כולל מכשירים פיננסיים נגזרים) בכ- 9.3%, בעיקר עקב גידול בשיעור של כ- 11% באשראי לציבור. פער הריבית במגזר הסתכם בשנת 2017 בשיעור של 3.63% לעומת פער ריבית בשיעור של 3.59% שנרשם אשתקד.

העליה בפער הריבית נובעת בעיקר מגידול במשקל האשראי לציבור, המתאפיין בתשואה גבוהה יותר ביחס לשימושים אחרים במגזר.

המגזר השקלי צמוד המדד - היקף הנכסים במגזר זה היווה בממוצע כ- 11% מכלל נכסי הבנק בשנת 2017, לעומת 12% אשתקד. תרומתו להכנסות הריבית בבנק הסתכמה ב- 8 מיליון ש"ח, לעומת ⁽¹⁾16 מיליון ש"ח אשתקד, המהווים כ- 1% מכלל הכנסות הריבית בבנק. הירידה בהכנסות הריבית במגזר זה מוסברת בעיקר בירידה בשיעור של 0.33 נקודות האחוז בפער הריבית (ראה הרחבה להלן), ובירידה בהיקף הפעילות במגזר זה.

מגזר זה מרכז בעיקרו את פעילות הבנק בתחום גיוס הפקדונות מהציבור לטווח בינוני וארוך, בצד המקורות ואת נכסי הכיסוי להתחייבויות אלה, בצד השימושים. בשנת 2017 הסתכם מרכיב האשראי לציבור, מכלל נכסי הבנק המניבים במגזר זה (לא כולל מכשירים פיננסיים נגזרים), בשיעור של כ- 53%, לעומת 54% אשתקד.

פער הריבית במגזר הסתכם בשנת 2017 בשיעור של 0.09%, לעומת פער בשיעור של 0.42% שנרשם אשתקד. הירידה בפער הריבית מוסברת בירידה בסך של 2 מיליון ש"ח במרכיב ההכנסות מהפרשי הצמדה, ירידה בשיעור של 0.04 נקודות האחוז בתשואות תיק ניירות הערך וירידה בשיעור של 0.63 נקודות האחוז בתשואות הריבית על פקדונות בבנקים.

מגזר המט"ח וצמוד המט"ח - היקף הנכסים במגזר זה היווה בממוצע כ- 6% מכלל נכסי הבנק בשנת 2017, בדומה לנתון שנרשם אשתקד. תרומתו להכנסות מריבית בבנק הסתכמה ב- 31 מיליון ש"ח, לעומת 32 מיליון ש"ח אשתקד, המהווים כ- 3% מכלל הכנסות הריבית בבנק.

1. סווג מחדש בגין היישום של כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב, בנושא: "מיסים על ההכנסה" - ראה ביאור 11ד' (1) בדוחות הכספיים.

הירידה בהכנסות הריבית, נטו, במגזר זה, נובעת מקיטון בשיעור של 0.11 נקודות האחוז בפער הריבית - משיעור של 1.90% אשתקד, לשיעור של 1.79% בשנת 2017, שקוזה בעליה בהיקף הפעילות במגזר זה. הירידה בפער הריבית מוסברת בקיטון בשיעור של 0.32 נקודות האחוז בתשואת ניירות הערך של הבנק במגזר זה.

פער הריבית הכולל בשנת 2017, המוגדר כיחס שבין הכנסות הריבית (לפני הוצאות בגין הפסדי אשראי), לבין היתרה הממוצעת של הנכסים הכספיים - הסתכם בשנת 2017 בשיעור של 3.10%, לעומת 3.08%⁽¹⁾ אשתקד.

למידע נוסף באשר להתפתחות והתפלגות הכנסות הריבית ומרווחי הריבית בחתך מוצרים בנקאיים ובחתך מגזרי הצמדה - ראה "דוח שיעורי הכנסות והוצאות ריבית וניתוח השינויים" (נספח מס' 1 בדוח על ה"ממשל התאגיד").

להלן נתונים לגבי התפתחות הכנסות הריבית בחתך מגזרי פעילות פיקוחיים:

השינוי אחוזים	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		משקי בית
	2016	2017	
	מיליון ש"ח	מיליון ש"ח	
13.4	283	321	משקי בית
-	3	3	בנקאות פרטית
10.5	512	566	עסקים קטנים וזעירים
4.7	85	89	עסקים בינוניים
(4.8)	42	40	עסקים גדולים
-	6	6	גופים מוסדיים
-	⁽¹⁾ 2	(6)	ניהול פיננסי
9.2	933	1,019	

הכנסות המימון שאינן מריבית הסתכמו בשנת 2017 בסך של 10 מיליון ש"ח, לעומת 36 מיליון ש"ח אשתקד.

הירידה שנרשמה בהכנסות המימון שאינן מריבית מוסברת בירידה בסך של 15 מיליון ש"ח, נטו, ברווחים ממימוש ניירות ערך, בירידה בסך של 9 מיליון ש"ח בהכנסות מהפרשי שער, ובירידה בסך של 16 מיליון ש"ח בהכנסות מהתאמות לשווי הוגן של מכשירים פיננסיים נגזרים, (ההכנסות (הוצאות) בגין מרכיב זה נובעות מחוסר הקבלה בין עקרונות הרישום החשבונאי של "נכסי הבסיס" בגין עסקאות במכשירים נגזרים (הנמדדים על "בסיס צבירה"), לבין השיטה לחישוב שוויים של המכשירים הנגזרים ששימשו לכיסוי נכסי הבסיס (הנמדדים על "בסיס השווי ההוגן"). הפערים ברישום החשבונאי, כאמור לעיל, מהווים "הפרשי עיתוי" שייזקפו בדוחות הרווח והפסד של הבנק בשנים הבאות).

השפעתם של מרכיבים אלו קוזה בירידה בסך של 6 מיליון ש"ח בהוצאות ריבית על מכשירים נגזרים ועליה בסך של 6 מיליון ש"ח בהכנסות מהפרשי הצמדה על מכשירים נגזרים.

1. סווג מחדש בגין יישום כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב, בנושא: "מיסים על ההכנסה" - ראה ביאור ד"1 (1) בדוחות הכספיים.

להלן נתונים לגבי המרכיבים העיקריים של סעיף "הכנסות המימון שאינן מריבית", בהשוואה לאשתקד:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
2017	2016	השינוי	
מיליון ש"ח	מיליון ש"ח	אחוזים	
(47)	(12)	(291.6)	הפרשי שער - ממכשירים נגזרים
44	18	144.4	- אחרים
(3)	6	-	סך כל הפרשי השער
-	2	-	הכנסות נטו, מפעילות במכשירים נגזרים ^{(2),(1)}
13 ⁽³⁾	28	(53.6)	רווחים ממימוש ניירות ערך, נטו
10	36	(72.2)	סך הכל

1. לא כולל הפרשי שער.
2. מזה הוצאות בגין התאמות ל"שווי ההוגן" של מכשירים נגזרים שהסתכמו בשנת 2017 בסך של 2 מיליון ש"ח (2016) - הכנסה בסך 14 מיליון ש"ח.
3. היתרה כוללת הפרשה לירידת ערכן של מניות זמינות למכירה בסך של 2 מיליון ש"ח.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי, נטו הסתכמו בשנת 2017 בסך של 119 מיליון ש"ח, לעומת 36 מיליון ש"ח אשתקד. בשנת 2017 היוותה ההוצאה בגין הפסדי אשראי 11.7% מהכנסות הריבית נטו, לעומת 3.9% מהכנסות אלה בשנה הקודמת, ושיעורה ביחס ליתרת האשראי לציבור, נטו (מאזני) הסתכם בשיעור של 0.50%, לעומת 0.16% אשתקד.

להלן נתונים לגבי התפתחות ההוצאות בגין הפסדי אשראי בשנת 2017, לעומת השנה הקודמת:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2017	2016	
מיליון ש"ח	מיליון ש"ח	
12	(35)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי - על בסיס פרטני
107	71	- על בסיס קבוצתי
119	36	

* לרבות מחיקות חשבונאיות בסך של 95 מיליון ש"ח בגין חובות נחותים שההוצאה להפסדי אשראי בגינם מוערכת על בסיס קבוצתי, בניכוי גביית חובות שנמחקו בעבר, בסך של 27 מיליון ש"ח (2016) - 83 מיליון ש"ח, ו- 18 מיליון ש"ח, בהתאמה).

העליה בהוצאות בגין הפסדי אשראי בשנת 2017, מוסברת בגידול בסך של 47 מיליון ש"ח בהוצאות להפסדי אשראי על בסיס פרטני, הנובעת הן מעליה בהפרשות להפסדי אשראי בגין מספר לקוחות מצומצם שחלה הרעה במצבם העסקי, והן מירידה בסך של 19 מיליון ש"ח בגביית חובות בעייתיים שנמחקו בעבר.

בנוסף, נרשם גידול בסך של 36 מיליון ש"ח בהוצאות בגין הפסדי אשראי על בסיס קבוצתי, הנובע הן מגידול בסך של 12 מיליון ש"ח במחיקת חובות נחותים שההפרשות להפסדי אשראי בגינם נמדדות על בסיס קבוצתי והן מגידול בהפרשות להפסדי אשראי בגין חובות "תקינים" המוערכים על בסיס קבוצתי, בסך של 18 מיליון ש"ח (בעיקר בשל עליה במקדמי ההפרשות להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי ועליה בהיקף האשראי ה"תקיני").

להלן נתונים לגבי התפתחות ההוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי - בחתך מגזרי פעילות:

השינוי אחוזים	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	
	2016 מיליון ש"ח	2017 מיליון ש"ח
משקי בית	11	17
עסקים קטנים וזעירים	17	86
עסקים בינוניים	10	13
עסקים גדולים	(3)	3
ניהול פיננסי	1	-
	36	119

הגידול בהוצאות בגין הפסדי אשראי במגזר "עסקים קטנים וזעירים" ובמגזר "משקי בית", מוסבר בעיקר על ידי הגורמים הבאים:

- גידול במחיקות של חובות נחותים.
- גידול בהפרשות להפסדי אשראי הנמדדות על בסיס קבוצתי, הנגזר מהגידול בהיקפי האשראי של הלקוחות המשוויכים למגזרים אלה.
- עליה בהפרשות להפסדי אשראי בגין מספר לקוחות מצומצם, שחלה הרעה במצבם העסקי.
- ירידה בגביית חובות בעייתיים שנמחקו בעבר.

היתרה המצטברת של ההפרשה להפסדי אשראי המחושבת "על בסיס קבוצתי" הסתכמה ליום 31.12.2017 ב- 328 מיליון ש"ח, והיא מהווה כ- 1.11% מסיכון האשראי הכולל לציבור באותו מועד (31.12.2016 - 288 מיליון ש"ח, ו- 1.03% בהתאמה).

היתרה המצטברת של ההפרשה להפסדי אשראי הסתכמה ב- 377 מיליון ש"ח, והיא מהווה כ- 1.28% מסיכון האשראי הכולל לציבור (31.12.2016 - 1.35%).

למידע נוסף לגבי התפתחות החובות הבעייתיים בבנק ליום 31.12.2017 וסיווגם, ולגבי מדדי איכות תיק האשראי של הבנק - ראה פרק 12 להלן.

ההכנסות מעמלות הסתכמו בשנת 2017 ב- 316 מיליון ש"ח, לעומת 304 מיליון ש"ח בשנה הקודמת - עליה בשיעור של 3.9%. העליה בהכנסות מעמלות נובעת בעיקר מגידול בסך של 5 מיליון ש"ח בהכנסות מפעילות בכרטיסי אשראי ועליה בסך של 3 מיליון ש"ח מעמלות מעסקי מימון.

להלן נתונים לגבי התפתחות ההכנסות מעמלות בשנת 2017, לעומת השנה הקודמת:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2016 מיליון ש"ח	2017 מיליון ש"ח	
148	149	ניהול חשבון
33	38	כרטיסי אשראי
19	18	פעילות בניירות ערך
17	19	טיפול באשראי
30	30	הפרשי המרה
29	32	עמלות מעסקי מימון
28	30	עמלות אחרות
304	316	סך כל העמלות

ההכנסות האחרות הסתכמו בשנת 2017 ב- 5 מיליון ש"ח לעומת 9 מיליון ש"ח אשתקד. הכנסות אלו מהוות, בעיקר, רווחים ממכירת מבנים ששימשו את הבנק בעבר.

ההוצאות התפעוליות והאחרות הסתכמו בשנת 2017 ב- 889 מיליון ש"ח, לעומת 910 מיליון ש"ח אשתקד - ירידה בשיעור של 2.3%. הירידה בהוצאות התפעוליות נובעת, בעיקר, מקיטון בשיעור של 4.0% בסעיף "משכורות והוצאות נלוות", המוסבר כדלקמן:

- הוצאות שכר חד פעמיות בסך של 19 מיליון ש"ח שנרשמו בשנת 2016 הנובעות מהשלכות יישום תוכנית ההתייעלות ותיקון הסכם העבודה בנושא: "מענקי ותק" בשנה זו.
- ירידה בהיקף המשרות וירידה בעלות השירות והריבית בגין התחייבות מסוימת לזכויות עובדים שהייתה בתוקף במהלך שנת 2016 וסולקה ביום 28 בדצמבר 2016.

יחס היעילות של הבנק הסתכם בשנת 2017 בשיעור של 65.9%, לעומת 71.0% אשתקד.

ההפרשה למיסים על הרווח לפני מיסים הסתכמה בשנת 2017 ב- 124 מיליון ש"ח, לעומת 145⁽¹⁾ מיליון ש"ח אשתקד. שיעור ההפרשה למיסים ביחס לרווח מפעולות רגילות בתקופת הדוח, הסתכם ב- 36.3%, לעומת 43.2% אשתקד. הירידה בשיעור ההפרשות למיסים מוסברת, הן בירידה בשיעור של 0.9 נקודות האחוז בשיעור המס הסטטוטורי, והן בקיטון בסך של 18 מיליון ש"ח בהוצאות בגין מסים נדחים שנרשמו אשתקד (בשל שינוי חקיקה שפורסמו בשנת 2016, והפחיתו את שיעור המס הסטטוטורי החל על הבנק משיעור של 37.18%, לשיעור של 34.19%).

למידע נוסף באשר להתפתחות ההכנסות וההוצאות הרבעוניות של הבנק ראה נספח 2 בדוח על הממשל התאגידי.

ג. מידע לגבי השקעות והוצאות בגין מערך טכנולוגיות המידע

(א) כללי

מערכות המיחשוב המרכזיות של הבנק מבוססות על מערכת המחשב של החברה האם המפתחת, מתפעלת ומתחזקת אותן. שירותי המחשב והתפעול המסופקים לבנק על ידי החברה האם מעוגנים בהסכמים רב שנתיים על בסיס כלכלי.

הסכמים אלו מפרטים את: היקף, איכות, וזמינות שירותי המחשב המסופקים לבנק ומבטיחים את רציפותם, הן בתנאי ההתקשרות הנוכחית והן בתקופת המעבר - אם ירצה אחד מן הצדדים להפסיק את ההתקשרות הקיימת (לפרטים נוספים באשר למתווה חדש בנושא: "תמחור עלות שירותי המחשב", שגובש בתקופת הדוח בין הבנק לחברה האם - ראה ביאור 24ב' (8) בדוחות הכספיים, ופרק מס' 9 בדוח על "הממשל התאגידי").

פעילות הבנק בתחום מערכות המידע המרכזיות, המשותפות לבנק ולחברה האם, כללה בשנת 2017 מספר נושאים מרכזיים, ובכללם: השקת מהדורות תוכנה המשפרות ומעדכנות את מערכת המחשב המרכזית, שיפורים בשירותי בנקאות ישירים ללקוחות עסקיים וללקוחות הפועלים בשוק ההון, ומערכות המשפרות את בקרת האשראי.

בנוסף למערכת המידע המרכזית, כאמור - נמצאות בשימוש הבנק מערכות מיחשוב מקומיות הכוללות מערכות תפעול, מידע וניהול, כגון: מערכת לניהול חדר עסקאות מטבע חוץ, מערכת לניהול ומדידת סיכונים שוק, מערכת לניהול תקציבים, מערכת למדידת תוצאות הפעילות בחתך מגזרי פעילות, מערכת למדידת רווחיות סניפים וניהול יעדים, מערכת לניהול משאבי אנוש ועוד.

(ב) מדיניות חשבונאית

תשלומי הבנק בגין מערך טכנולוגיית המידע מסווגים על ידי הבנק לדוח הרווח והפסד, או לרכוש הקבוע, כדלקמן:

- סכומים שנזקפו לדוח הרווח והפסד: כוללים תשלומים לספקים חיצוניים בגין תחזוקת מערכות המידע, תשלומים בגין הרשאות לשימוש בתוכנה וחומרה, והתשלומים השוטפים לחברה האם מכח הסכם המיחשוב הרב שנתי שנחתם בין הצדדים (למעט החלק היחסי בגין מרכיב: "עלויות עצמיות לפיתוח תוכנה", שנזקפו על ידי חברת האם לרכוש הקבוע).

(1) סווג מחדש בגין היישום של כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא: "מיסים על ההכנסה" - ראה ביאור 1ד' (1) בדוחות הכספיים.

- סכומים שנוקפו לרכוש הקבוע: כוללים - רכישות חומרה ותוכנה (הן בגין מערכות מיחשוב מקומיות, והן במסגרת רכישות משותפות לבנק ולחברה האם), וחלק יחסי מהתשלומים עבור שירותי מיחשוב ששולמו לחברה האם בגין מרכיב "עלויות עצמיות לפיתוח תוכנה", ונוקפו על ידי החברה האם לרכוש הקבוע.

(1) היבטים כמותיים

- הוצאות ששימשו לתחזוקה של מערך טכנולוגיית המידע שלא הוונו לנכסים:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017			
תוכנה	חומרה	אחר	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	-	-
28	6	-	34
3	-	-	3
-	-	42	42
3	-	5	8
34	6	47	87

שכר עבודה ונלוות
פחת
תשלומים עבור רישיונות שימוש
תשלומים לחברה האם
אחר

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016			
תוכנה	חומרה	אחר	סך הכל
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	-	-	-
25	6	-	31
3	-	-	3
-	-	45	45
3	3	6	12
31	9	51	91

שכר עבודה ונלוות
פחת
תשלומים עבור רישיונות שימוש
תשלומים לחברה האם
אחר

- נכסים בגין מערך טכנולוגיית המידע

ליום 31 בדצמבר 2017			
סך הכל	תוכנה		חומרה
	רכישות	היוון עלויות	מחשב מערכות
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
217	238	91	546
8	22	2	32
-	-	-	-
225	260	93	578
187	193	75	455
6	22	6	34
-	-	-	-
193	215	81	489
32	45	12	89

עלות
יתרה לתחילת השנה
תוספות
גריעות

יתרה לסוף השנה

פחת שנצבר
יתרה לתחילת השנה
פחת השנה
גריעות

יתרה לסוף השנה

עלות מופחתת

• נכסים בגין מערך טכנולוגיית המידע (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2016				
חומרה		תוכנה		
מערכות מחשב	היוון עלויות	רכישות		
סך הכל	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
510	81	218	211	יתרה לתחילת השנה
36	10	20	6	תוספות
-	-	-	-	גריעות
546	91	238	217	יתרה לסוף השנה
פחת שנצבר				
424	69	173	182	יתרה לתחילת השנה
31	6	20	5	פחת השנה
-	-	-	-	גריעות
455	75	193	187	יתרה לסוף השנה
91	16	45	30	עלות מופחתת

ד. התפתחויות ברווח כולל אחר

להלן מידע באשר להתפתחות הרווח הכולל האחר:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			השינוי מיליון ש"ח
2016	2017		
מיליון ש"ח	מיליון ש"ח	מיליון ש"ח	
48	(9)	39	• התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה - רווחים נטו, שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן - רווחים שסווגו מחדש לרווח והפסד
12	(28)	(16)	
60	(37)	23	
			סך ההתאמות בגין ניירות ערך זמינים למכירה
46	(65)	(19)	• הטבות לעובדים - הפסד אקטוארי לתקופה - הפסד שסווג מחדש לדוח הרווח והפסד
(15)	25	10	
31	(40)	(9)	
91	(77)	14	סך הכל לפני מס השפעת המס
(30)	25	(5)	
61	(52)	9	

הירידה בהפסד הכולל האחר בשנת 2017 לעומת השנה הקודמת הסתכמה בסך של 61 מיליון ש"ח, ומוסברת בעיקר בעליה בסך של 60 מיליון ש"ח במרכיב ההתאמות לשווי הוגן של אגרות חוב, נטו (לפני השפעת המס) שסווגו לרווח והפסד - שהקטינה את ההפסד הכולל האחר, נטו, בסך של 38 מיליון ש"ח. בנוסף, נרשם בשנת 2017 קיטון בסך של 31 מיליון ש"ח בהפסדים האקטואריים בגין זכויות עובדים (לפני השפעת המס), הנובע בעיקר מהשלכות תוכנית ההתייעלות שגובשה בתקופה המקבילה אשתקד ומעדכון התחזיות האקטואריות לתשלום פיצויי פרישה שנרשם אשתקד. הירידה במרכיב ההפסדים האקטואריים כאמור, הקטינה את ההפסד הכולל, נטו, בסך של 23 מיליון ש"ח.

8. מבנה הנכסים ההתחייבויות, ההון והלימות ההון והשינויים שחלו בהם

א. התפתחויות בנכסים ובהתחייבויות

להלן מידע באשר להתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים:

	שיעור השינוי %	31 בדצמבר 2016 מיליוני ש"ח	31 בדצמבר 2017 מיליוני ש"ח	
סך כל המאזן	6.1	32,164	34,137	
מזומנים ופקדונות בבנקים	26.8	3,422	4,339	
ניירות ערך	(15.4)	6,002	5,076	
אשראי לציבור, נטו	8.8	22,001	23,939	
פקדונות הציבור	6.0	27,199	28,836	
אגרות חוב	-	257	257	
כתבי התחייבות נדחים	14.9	669	769	
הון עצמי	10.2	2,244	2,473	

מזומנים ופקדונות בבנקים

	שיעור השינוי %	31 בדצמבר 2016 מיליוני ש"ח	31 בדצמבר 2017 מיליוני ש"ח	
שקל לא צמוד	38.9	2,720	3,777	
שקל צמוד מדד	(27.8)	327	236	
מטבע חוץ	(13.1)	375	326	
סך הכל	26.8	3,422	4,339	

היתרות במגזר הלא צמוד כוללות בעיקר הפקדות בבנק ישראל לצרכי עמידה בהוראות הנזילות והפקדת עודפי מקורות במכרזי בנק ישראל. היתרה במגזר הצמוד למדד כוללת בחלקה הפקדות בתאגידים בנקאיים לזמן ארוך ככיסוי לכתבי התחייבות נדחים שגויסו על ידי הבנק. היתרה במגזר המט"ח כוללת בעיקר הפקדות בבנק ישראל ובבנקים בחו"ל.

העליה שנרשמה ביתרות המזומנים והפקדונות בבנקים במגזר הלא צמוד, נובעת מהעליה שנרשמה בפעילות הבנק במגזר זה (המהווה בעיקרה פעילות קמעונאית).

הקיטון שנרשם ביתרות המזומנים והפקדונות בבנקים במגזר ה"צמוד למדד", נובע בין היתר, מירידה בפעילות הציבור בפקדונות במגזר זה.

הירידה שנרשמה בפקדונות במטבע חוץ מוסברת בין היתר מההתחזקות שנרשמה בשער החליפין של השקל לעומת המטבעות העיקריים בשנת 2017.

ניירות ערך

	שיעור השינוי %	31 בדצמבר 2016 מיליוני ש"ח	31 בדצמבר 2017 מיליוני ש"ח	
אגרות חוב מוחזקות לפדיון	(10.5)	306	274	
ניירות ערך זמינים למכירה	(15.6)	5,684	4,800	
ניירות ערך למסחר	(83.3)	12	2	
סך הכל	(15.4)	6,002	5,076	

תיק אגרות החוב המוחזקות לפדיון - מוצג לפי העלות המופחתת.

תיק ניירות הערך הזמין למכירה - מוצג לפי השווי ההוגן. ליום 31.12.2017, עלה השווי ההוגן של תיק ניירות הערך הזמינים למכירה - על עלותו המופחתת בסך של כ- 29 מיליון ש"ח, נטו (31.12.2016 - 6 מיליון ש"ח).

סכום זה, בניכוי השפעת המס, הגדיל את ההון העצמי של הבנק למועד הדוח בסך של כ- 19 מיליון ש"ח. תיק זה, בו כלולים מרבית ניירות הערך של הבנק, כולל את השקעת הבנק כנגד פקדונות הציבור וההון הפעיל.

ניירות הערך שהושאלו על ידי הבנק ללקוחות ותאגידים בנקאיים מוצגים בדוחות הכספיים בסעיפי "אשראי לציבור", ו"מזומנים ופקדונות בבנקים" לפי העניין, ויתרתם ליום 31 בדצמבר 2017, מסתכמת בסך של 20 מיליון ש"ח, ו- 163 מיליון ש"ח, בהתאמה (31.12.2016 - 21 מיליון ש"ח ו- 248 מיליון ש"ח בהתאמה).

הירידה ביתרת ניירות הערך בתיק הזמין למכירה, מוסברת, בין היתר, בהסטת שימושים מסעיף זה, לשימושי אשראי.

תיק ניירות הערך למסחר - מרבית הפעילות בגין מרכיב השקעה זה התמקדה במסחר באגרות חוב ממשלתיות, תוך ניצול שינויים ברמות המחירים ששררו בשווקים אלה.

היתרה הממוצעת של התיק למסחר בשנת 2017 הסתכמה בכ- 11 מיליון ש"ח (2016 - 20 מיליון ש"ח) ומהווה כ- 1.3% מהמסגרת שאושרה על ידי הדירקטוריון.

להלן נתונים לגבי התפלגות השקעות הבנק באגרות חוב הכלולות בתיק "הזמין למכירה", בחתך ענפי משק ודירוג אשראי, והרווחים (הפסדים) הצבורים בגינם:

ליום 31.12.2017				דירוג האג"ח ⁽²⁾	ענף פעילות
הפסדים שטרם מומשו	רווחים שנצברו	שווי הוגן	עלות מותאמת		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח		
-	-	4	4	AAA	א. אגרות חוב לא ממשלתיות
-	-	4	4		(1) אגרות חוב סחירות חשמל ומים
-	-	33	33	AAA עד AA	סך הכל אגרות חוב סחירות
-	7	14	7	-	(2) אגרות חוב שאינן סחירות
-	-	1	1	AA	חשמל ומים
-	-	3	3	A+	תחבורה ואחסנה
-	7	51	44		תקשורת ושירותי מחשב
-	7	55	48		בתי מלון ושירותי הארחה
4	24	4,733	4,713		סך הכל אגרות חוב שאינן סחירות
4	31	4,788	4,761		סך הכל אגרות חוב לא ממשלתיות
					ב. אגרות חוב ממשלתיות ⁽¹⁾
					סך הכל אגרות חוב בתיק הזמין למכירה

1. היתרה כוללת בעיקר אגרות חוב של ממשלת ישראל.
2. אגרות החוב דורגו בעיקר על ידי חברות דירוג ישראליות.

התפלגות ההשקעות באגרות החוב בתיק ניירות הערך הזמין למכירה (המשך):

ליום 31.12.2016				דירוג האג"ח ⁽²⁾	ענף פעילות
הפסדים שטרם מומשו	רווחים שנצברו	שווי הוגן	עלות מותאמת		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח		
-	-	110	110	AAA	- אגרות חוב לא ממשלתיות
-	-	110	110		(1) אגרות חוב סחירות
-	-	-	-		חשמל ומים
-	-	-	-		סך הכל אגרות חוב סחירות
-	2	75	73	AAA עד AA	(2) אגרות חוב שאינן סחירות
-	6	13	7	-	חשמל ומים
-	-	3	3	AA	תחבורה ואחסנה
-	-	4	4	A+	תקשורת ושירותי מחשב
-	-	-	-		בתי מלון ושירותי הארחה
-	8	95	87		סך הכל אגרות חוב שאינן סחירות
-	8	205	197		סך הכל אגרות חוב לא ממשלתיות
11	7	5,466	5,470		ב. אגרות חוב ממשלתיות ⁽¹⁾
11	15	5,671	5,667		סך הכל אגרות חוב בתיק הזמין למכירה

1. היתרה כוללת בעיקר אגרות חוב של ממשלת ישראל.
2. אגרות החוב דורגו בעיקר על ידי חברות דירוג ישראליות.

על פי הוראות בנק ישראל וכללי חשבונאות מקובלים יש לזקוף ל"קרן הון" הפסדים שטרם מומשו, כאמור לעיל - רק אם הפסדים אלו הינם בעלי אופי "זמני". הפסדים בעלי אופי ש"אינו זמני" - יזקפו לדוח רווח והפסד. לצורך החלטה לגבי אופי ההפסדים שנצברו בגין אגרות החוב, כאמור - מתבססת הנהלת הבנק על המבחנים הבאים:

- דירוג אגרות החוב לרבות שינויים שחלו בדירוג זה.
- שיעור ירידת ערך אגרות החוב ביחס לעלותן (גם בהתחשב בהתפתחויות שחלו לאחר תאריך המאזן).
- משך הזמן בו היה שווי אגרות החוב נמוך מעלותן.
- התשואה לפדיון של אגרת החוב ביחס לטווח הפדיון ולתשואות המקובלות בענף.
- התנודתיות בשווי ההוגן של אגרות החוב.
- מצבו הכלכלי של מנפיק אגרת החוב ויכולתו לעמוד בהתחייבויותיו.
- כוונת ויכולת הבנק להחזיק באגרות החוב הנ"ל עד למועד פדיון.
- סיווג אגרת החוב (או אי סווגה), כ"חוב בעייתי".
- ארועי כשל תשלום שנרשמו בגין אגרות החוב.

אגרות החוב הנ"ל נרכשו על ידי הבנק במטרה להחזיק בהן עד לפדיון או עד למועד בו עליית שוויין ההוגן - תאפשר לבנק לממשן ברווח. בכוונתו וביכולתו של הבנק להחזיק באגרות חוב הנ"ל בתקופה הנדרשת להשגת מטרות אלו.

לאור המגמה החיובית ששררה בשוק אגרות החוב בשנת 2017 (המשתקפת בירידת שיעורי התשואה לפדיון הגלומים בתיק אגרות החוב), הסתכמה יתרת ההפסדים שטרם מומשו הכלולה בתיק אגרות החוב הזמין למכירה ליום 31 בדצמבר 2017, בסך של 4 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 11 מיליון ש"ח), המהווה כ- 0.1% בלבד מיתרת תיק אגרות החוב הזמינות למכירה.

להערכת הנהלה, הפסדים אלו (הנובעים, רובם ככולם, מהשקעות באגרות חוב ממשלתיות), משקפים בעיקר שינויים כלליים במגמות הריבית בשוק אגרות החוב. לפיכך, סבורה הנהלת הבנק כי ההפסדים הנ"ל הינם בעלי "אופי זמני".

סיווגם של הפסדים הגלומים בתיק אגרות החוב הזמין למכירה (בשיעור העולה על 20% מעלותן המותאמת של אגרות חוב אלה), נבחן על ידי הבנק בתדירות רבעונית. במסגרת תהליך זה, נסקר מצבם העסקי של המנפיקים הרלוונטיים (המבוסס על מידע כספי גלוי), לרבות יכולתם לעמוד בהתחייבויותיהם.

בהתבסס על בדיקות אלו, לא נרשמה בשנת 2017 הפרשה לירידת ערכן של אגרות חוב זמינות למכירה (בשנה הקודמת - זהה).

לפרטים נוספים באשר להתפלגות ההפסדים שנצברו בתיק אגרות החוב הזמין למכירה וטרם מומשו - בחתך "תקופת צבירת ההפסדים" - ראה ביאור 12 בדוחות הכספיים.

אשראי לציבור

	31 בדצמבר 2017	31 בדצמבר 2016	שיעור השינוי %
שקל לא צמוד	21,703	19,534	11.1
שקל צמוד מדד	1,703	1,736	(1.9)
מטבע חוץ (כולל צמוד מט"ח)	533	731	(27.1)
	23,939	22,001	8.8

יתרת האשראי לציבור עלתה בשנת 2017 בשיעור של 8.8% (2016 - 7.8%). עיקר הגידול נרשם במגזר השקלי הלא צמוד, ומוסבר בהתרחבות הפעילות במגזר הקמעונאי בשנת 2017, התואמת את יעדי הבנק בתחום זה. להלן טבלה המפרטת את התפלגות סיכון האשראי הכולל⁽¹⁾ לציבור בחתך ענפי משק:

	31 בדצמבר 2017			31 בדצמבר 2016		
	סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾	חובות בעייתיים	הפרשה להפסדי אשראי	סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾	חובות בעייתיים	הפרשה להפסדי אשראי
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
אנשים פרטיים ⁽²⁾	9,781	133	81	8,880	117 ⁽⁵⁾	76
בינוי ונדל"ן ⁽³⁾	6,068	117	56	6,273	141	59
מסחר ⁽⁴⁾	4,987	144	96	4,769	131	98
תעשייה	2,718	69	46	2,526	64	43
שירותים עסקיים אחרים	1,608	35	26	1,522	57	28
תחבורה ואחסנה	1,311	33	37	1,190	30	33
שירותים ציבוריים וקהילתיים	1,258	12	6	1,058	13	5
אחרים (פחות מ- 5%)	1,617	26	29	1,389	40 ⁽⁵⁾	34
סה"כ	29,348	569	377	27,607	593	376

1. סיכון אשראי - לרבות סיכון אשראי חוץ מאזני.
2. הגידול באשראי בענף "אנשים פרטיים" בסך 901 מיליון ש"ח, נגזר מיישום התוכנית האסטרטגית של הבנק במסגרתה מתמקד הבנק בפיתוח פעילות האשראי במגזר הקמעונאי, לרבות בענף "אנשים פרטיים".
3. הקיטון שנרשם באשראי בענף "בינוי ונדל"ן", בסך 205 מיליון ש"ח, נובע בעיקר מפרעון שוטף של אשראי לפרויקטים בתחום הבניה למגורים המבוצעים בשיטת "ליווי פיננסי סגור".
4. הגידול שנרשם באשראי בענף "מסחר" בסך 218 מיליון ש"ח, נובע בעיקר ממתן אשראי בסכומים נמוכים לחברות במגזר הקמעונאי.
5. סווג מחדש.

להלן נתונים תמציתיים לגבי התפתחות החובות הבעייתיים⁽⁴⁾ בבנק:

	31 בדצמבר 2017	31 בדצמבר 2016	שינוי %
חובות פגומים ⁽²⁾	276	337	(18.1)
סיכון אשראי נחות	64	60	6.7
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת ⁽³⁾	229	196	16.8
סה"כ	569	593	(4.0)

1. הנתונים מתייחסים ליתרת החוב הרשומה של החובות הבעייתיים בגין סיכון האשראי לציבור.
 2. הירידה בהיקף החובות שסווגו כ"פגומים" נובעת בעיקר מסכומים שגבו מלקוחות אלו ומגידול במחיקות החשבונאיות שנרשמו בתקופת הדוח.
 3. העליה בהיקף החובות שסווגו כ"סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת", נובעת מהרעה שנרשמה במצבם העסקי של מספר לקוחות מצומצם.
- מידע נוסף באשר לסיכונים האשראי נכלל בפרק 12 להלן, ובדוח הסיכונים המתפרסם באתר האינטרנט של הבנק שכתובתו:

<https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

פקדונות הציבור

	31 בדצמבר 2016			31 בדצמבר 2017			
	לפי דרישה	לזמן קצוב	סה"כ	לפי דרישה	לזמן קצוב	סה"כ	
השינוי %	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
10.3	22,101	15,621	6,480	24,371	17,007	7,364	שקל לא צמוד
(11.0)	2,500	2,500	-	2,225	2,225	-	שקל צמוד מדד
(8.8)	34	34	-	31	31	-	שקל צמוד מט"ח
(13.8)	2,564	1,140	1,424	2,209	932	1,277	מט"ח
6.0	27,199	19,295	7,904	28,836	20,195	8,641	סה"כ

פקדונות הציבור במגזר הלא צמוד עלו בשיעור של 10.3%, מסך של 22,101 מיליוני ש"ח בסוף שנת 2016, לסך של 24,371 מיליוני ש"ח ביום 31 בדצמבר 2017. העליה בהיקף הפקדונות נובעת מגידול בפעילות הבנקאית הקמעונאית של הבנק המתבצעת ברובה במגזר הצמודה זה.

פקדונות הציבור הצמודים למדד (המהווים ברובם מקור למתן אשראי, בעיקר בתחום ההלוואות לדיור ועבור החטיבה לבנקאות מסחרית), ירדו בשנת 2017 בשיעור של 11.0%. הירידה בהיקף הפקדונות במגזר זה, מוסברת בין היתר, בסביבת האינפלציה הנמוכה ששוררת במשק המקומי בשנים האחרונות, וגרמה לשינוי בטעמי החיסכון של הציבור ולהסטת נכסים פיננסיים למגזר הלא צמוד.

פקדונות הציבור במטבע חוץ ירדו בשנת 2017 בשיעור של 13.8% והסתכמו ב- 2,240 מיליוני ש"ח. הירידה בהיקף הפקדונות נובעת, בין היתר, מההתחזקות שנרשמה בשער החליפין של השקל לעומת מרבית המטבעות הזרים.

להלן נתונים לגבי הרכב והתפתחות תיק ניירות הערך המוחזק על ידי הציבור:

	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
השינוי מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
10.6	3,617	4,000	קרנות נאמנות
(2.8)	4,023	3,912	אגרות חוב
(1.2)	2,517	2,488	מניות
2.4	10,157	10,400	

אגרות חוב

להלן נתונים לגבי הרכב והתפתחות יתרת אגרות החוב שהונפקו על ידי הבנק:

	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
שיעור השינוי מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
-	257	257	אגרות חוב שאינן צמודות

אגרות החוב הונפקו על ידי הבנק (באמצעות חברה ייעודית מוחזקת - מרכנתיל הנפקות בע"מ), בשנת 2016. אגרות החוב אינן צמודות, נושאות ריבית בשיעור של 2.07% (העולה בשיעור של 0.86 נקודות האחוז על התשואה בה נסחרו אגרות חוב ממשלתיות דומות, במועד ההנפקה) ועומדות לפרעון בתום שש שנים ממועד הנפקתן.

כתבי התחייבות נדחים

	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
השינוי מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
100	-	100	- כתבי התחייבות הכוללים מנגנון לספיגת הפסדים ⁽¹⁾
-	669	669	- כתבי התחייבות אחרים ⁽²⁾
100	669	769	

1. ביום 27 בדצמבר 2017 הנפיק הבנק לחברה האם כתב התחייבות נדחה (בלתי סחיר) בסך של 100 מיליון ש"ח הכולל מנגנונים לספיגת הפסדים, כדלקמן:

- כתב ההתחייבות יימחק בחלקו או במלואו בעת שיחס ההון העצמי של הבנק ברובד הראשון ירד מתחת לשיעור של 5% ("אירוע מכונן לספיגת הפסדי קרן"). הסכום שיימחק כאמור, יהיה בהיקף שיספיק לשיפור יחס ההון העצמי ברובד הראשון של הבנק, לשיעור של 5%.
- כתב ההתחייבות יימחק במלואו, ככל שיתרחש אחד מהאירועים הבאים, כמוקדם מביניהם ("אירוע מכונן לאי קיימות"):
 - המפקח על הבנקים הודיע לבנק שמחיקת כתב ההתחייבות הכרחית, מכיוון שבלעדיה הבנק יגיע ל"נקודת האי קיימות".
 - המפקח על הבנקים הודיע לבנק על החלטה לבצע הזרמת הון מהמגזר הציבורי, או תמיכה שוות ערך, שתמנע מהבנק להגיע ל"נקודת האי קיימות".

כתב התחייבות הנדחה אינו צמוד, נושא ריבית בשיעור שנתי של 2.5% ויעמוד לפרעון במלואו ביום 27 בדצמבר 2027.

בנוסף, עומדת לבנק הזכות לפרוע את כתבי ההתחייבות הנדחים בפדיון מוקדם בתום חמש שנים מיום הנפקתם, בכפוף לקבלת אישור מוקדם מהמפקח על הבנקים.

ככל שהבנק לא עשה שימוש בזכות זו, יתעדכן שיעור הריבית המשולמת בגין כתב ההתחייבות הנדחה, לאחר חמש שנים ממועד ההנפקה, בהתאם לשינויים שחלו בתשואות השוק לפדיון של אגרות החוב הממשלתיות לתקופה של חמש שנים.

2. כתבי ההתחייבות האחרים שהנפיק הבנק מדורגים על ידי חברת "מעלות S&P" (להלן: "חברת הדירוג") בדרגת "AA" (באופן דירוג יציב), הנמוך בדרגה אחת מהדירוג שנקבע ליתר ההתחייבויות של הבנק ("AA+"). דירוג כתבי ההתחייבות הנדחים אושרר לאחרונה על ידי חברת הדירוג ביום 24.10.2017.

הפער בדירוג נגזר ממתודולוגיית הדירוג של חברת הדירוג העולמית "S&P" (חברת האם של "מעלות S&P"), לפיה - דירוג כתבי ההתחייבות הנדחים יפחת בדרגה אחת, מתחת לדירוג המנפיק. בהתאם למתודולוגיה שנקבעה על ידי חברת הדירוג הבינלאומית, כאמור, הוגדר הבנק (לצורך קביעת דירוג האשראי שלו על ידי חברת הדירוג), כ"חברת ליבה" בקבוצת "בנק דיסקונט". קביעה זו יוצרת זיקה חד - ערכית בין הדירוג שנקבע לחברת האם, לבין דירוג הבנק.

כתבי ההתחייבות הנדחים (המוכרים כ"הון ברובד השני") מהווים ליום 31.12.2017, כ- 17% בלבד מ"ההון העצמי ברובד הראשון" של הבנק כהגדרתו בהוראות בנק ישראל (31.12.2016 - זהה). שיעור זה נמוך מהשיעור המכסימלי (50%) המותר על פי הוראות אלו.

לפרטים נוספים בדבר הכללים להכרה בכתבי התחייבות נדחים - כ"הון ברובד השני", שנקבעו ב"כללי באזל", לרבות בתקופת המעבר שנקבעה ליישום כללים אלו - ראה סעיף ב' להלן.

שווי הוגן של מכשירים נגזרים

התחייבויות אחרות		נכסים אחרים	
31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
-	2	4	3
9	11	-	-
67	83	21	24
4	4	4	4
-	1	-	1
80	101	29	32
-	-	(1)	(1)
(1)	-	(2)	(4)
79	101	26	27

חוזי ריבית:

- שקל מדד
- אחר
חוזי מטבע חוץ
חוזים בגין מניות
חוזי סחורות ואחרים

מזה - נכלל בסעיף "אשראי לציבור"
- נכלל בסעיפי "נכסים אחרים", או
"התחייבויות אחרות"

השווי ההוגן של התחייבויות הבנק, נטו, בגין עסקאות במכשירים הנגזרים ליום 31.12.2017, הסתכם ב- 69 מיליון ש"ח, ומהווה עליה בשיעור של כ- 35% לעומת יתרת ההתחייבויות, נטו, ביום 31.12.2016.

הירידה בשווי ההוגן, נטו, של המכשירים הנגזרים נובעת משינויים במשתני השוק המשמשים לחישוב השווי ההוגן של מכשירים אלו, כגון: הפרשי הצמדה, הפרשי שער ושיעורי הריבית השוררים בשוק.

נכסים אחרים

שיעור השינוי	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
אחוזים	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
(21.4)	28	22	מיסים שוטפים - עודף מקדמות
14.7	272	312	מיסים נדחים לקבל
41.3	46	65	אחר ⁽¹⁾
15.3	346	399	

1. הגידול ביתרה מוסבר בעיקר בעליה בתשלומים המתייחסים, לתקופת חתך שלאחר תאריך המאזן.

התחייבויות אחרות

שיעור השינוי	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
אחוזים	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
9.4	383	419	התחייבויות בגין זכויות עובדים:
10.6	47	52	- עודף עתודה לפיצויי פרישה, נטו
(10.7)	28	25	- הטבות לאחר סיום העסקה
14.3	7	8	- התחייבויות בגין חופשה
(45.3)	95	52	- התחייבות בגין דמי מחלה שלא נוצלו
			- הפרשות בגין שכר ונלוות
(0.7)	560	556	סך כל ההתחייבויות בגין זכויות עובדים
12.0	550	616	זכאים בגין פעילות בכרטיסי אשראי
(10.7)	28	25	הפרשה להפסדי אשראי
(3.5)	170	164	בגין סעיפים חוץ מאזניים
4.1	1,308	1,361	אחר

סעיפים חוץ מאזניים

להלן נתונים לגבי ההתפתחות בסעיפים החוץ מאזניים העיקריים:

שיעור השינוי	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
%	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
9.1	77	84	אשראי תעודות ⁽¹⁾
(3.9)	311	299	ערבויות להבטחת אשראי
11.1	1,241	1,379	ערבויות לרוכשי דירות ⁽²⁾
8.4	832	902	ערבויות והתחייבויות אחרות

1. העליה בסעיף "אשראי תעודות" נובעת מגידול בהיקפי עסקאות סחר חוץ, במסלול: "אשראי תעודות".
2. העליה בסעיף "ערבויות לרוכשי דירות" - מוסברת בעליה בהיקף הפעילות בפרויקטים בתחום מימון הבניה למגורים.

ב. הון והלימות הון**(1) כללי**

יחס הלימות ההון הוגדר כיחס שבין אמצעי ההון של הבנק (ברובד הראשון וברובד השני), לבין נכסי הסיכון של הבנק כהגדרתם בהוראות ניהול בנקאי תקין 211 - 201 שפורסמו על ידי בנק ישראל בשנת 2013 (להלן: "כללי באזל").

"כללי באזל" קובעים הגדרות שונות לגבי אמצעי ההון ונכסי הסיכון, לרבות:

- ההון ברובד הראשון הוגדר כ"הון החשבונאי", בניכוי התאמות פיקוחיות (כהגדרתן ב"כללי באזל"), ובכללן:
 - ניכוי מיסים נדחים לקבל שמימוש מתבסס על הרווחיות העתידית של התאגיד הבנקאי.
 - "עודף מיסים" - המוגדר כיתרת המיסים הנדחים לקבל, שנוצרו מהפרשי עיתוי, העולה על 10% מההון ב"רובד הראשון" (בכפוף להוראות מעבר - ראה הרחבה להלן).
- ההון ברובד השני הוגדר כצירוף המרכיבים הבאים:
 - מכשירים פיקוחיים מסוימים שהונפקו לתקופה של חמש שנים לפחות הכוללים מנגנונים ל"ספיגת הפסדים", המאפשרים המרה אוטומטית של מכשירים אלו למניות (או מחיקת יתרתם), בתנאים מסוימים שהוגדרו ב"כללי באזל" (בכפוף להוראות מעבר - ראה הרחבה להלן).
 - הפרשות להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי, שאינן עולות על 1.25% מנכסי הסיכון המשוקללים בגין סיכון אשראי.

במטרה לאפשר לתאגידים הבנקאיים לאמץ בהדרגה את הכללים שפורסמו בשנת 2013, הוגדרו ב"כללי באזל" הוראות מעבר, כדלקמן:

- הדרישות לניכוי "עודף מיסים נדחים", יופעלו בהדרגה בשנים 2017 - 2014 (להלן: "תקופת המעבר") ויאומצו במלואן החל מיום 1.1.2018. האימוץ ההדרגתי יכלול ניכוי חלק מסוים בלבד מ"עודף המיסים הנדחים" (כהגדרתו בהוראה), והכרה בחלקו האחר כ"נכס סיכון".
- מאחר שכתבי התחייבות שהונפקו על ידי התאגידים הבנקאיים עד ליום 31.12.2013, אינם עומדים בקריטריונים להכרה כמרכיב הון ב"רובד השני" (מכיוון שאינם כוללים מנגנון ל"ספיגת הפסדים"), נכלל בהוראת המעבר, מנגנון לאימוץ הדרגתי של הקריטריונים להכרה בהון פיקוחי לגבי כתבי התחייבות אלה, המיושם בשנים 2021 - 2014 (להלן: "תקופת המעבר"), לפיו - כתבי התחייבות יוכרו בחלקם כ"הון ברובד השני" בתקופת המעבר, בשיעורים הולכים ופוחתים, עד לביטולם המלא בתום תקופת המעבר.
- הפחתת ההון העצמי של התאגידים הבנקאיים בגין אימוצם של כללי המדידה החדשים בנושא: "זכויות עובדים" החל מיום 1 בינואר 2015, נדחתה ותופחת מההון בחלקים שווים לאורך התקופה שמיום 1 בינואר 2014, ועד ליום 1 בינואר 2018.

קביעת דרישות סף:

במסגרת ההנחיות שנכללו ב"כללי באזל" נדרשו התאגידים הבנקאיים לקיים יחסי הון מינימליים כדלקמן:

- יחס ההון העצמי ברובד הראשון - לא יפחת משיעור של 9% (לפרטים נוספים באשר להרחבת מגבלה זו - ראה להלן).
- יחס הלימות ההון הכולל - לא יפחת משיעור של 12.5% (לפרטים נוספים באשר להרחבת מגבלה זו - ראה להלן).

למידע נוסף באשר למגבלות על יחסי הלימות ההון המינימליים שנקבעו על ידי הדירקטוריון - ראה סעיף ג' להלן.

הגדלת דרישות ההון:

בעקבות ההתפתחויות שנרשמו בשנים האחרונות בשוק הדיור בישראל (ובכללן עליות משמעותיות שנרשמו במחירי הדיור ובהיקפי ההלוואות לדיור), שתרמו להגדלת הסיכונים הגלומים בתיקי האשראי של התאגידים הבנקאיים - פרסם בנק ישראל תיקון להוראת ניהול בנקאי תקין מס' 329, במסגרתו נקבעה לכל אחד מהתאגידים הבנקאיים דרישת הון מינימלית נוספת, בשיעור המהווה 1% מהיקף תיק ההלוואות לדיור של כל אחד מהתאגידים הבנקאיים. דרישת ההון הנוספת נכנסה לתוקף ביום 1 בינואר 2015 ויושמה בהדרגה במשך שמונה רבעונים רצופים, החל מיום 1 באפריל 2015 ועד ליום 1 בינואר 2017.

דרישת ההון העצמי המינימלית של הבנק הנגזרת מהנחיות אלה, הסתכמה ליום 31.12.2017 בשיעור של 9.18% (ודרישת ההון הכולל המינימלית - בשיעור של 12.68%).

ב. הון והלימות הון (המשך)

(2) הון

	31 בדצמבר 2016	31 בדצמבר 2017	
השינוי מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
-	203	203	הון וקרנות הון
9	(97)	(88)	הפסד כולל אחר מצטבר
220	2,138	2,358	יתרת רווח
229	2,244	2,473	

הון הבנק ליום 31.12.2017 הסתכם ב- 2,473 מיליון ש"ח, עליה בשיעור של כ- 10.2% בהשוואה ליתרתו ביום 31.12.2016. העליה בהון נובעת הן מהרווח השוטף של הבנק בתקופת הדוח, והן מעליה בסך של 9 מיליון ש"ח במרכיב "רווח כולל אחר" (בעיקר בשל עליה בסך של 15 מיליון ש"ח, נטו, במרכיב ה"התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה, לפי שוויים ההוגן").

יחס ההון לסך המאזן ליום 31.12.2017 הסתכם בשיעור של כ- 7.2% (31.12.2016 - 7.0%).

(3) הלימות הון

(א) להלן נתונים לגבי התפתחות מרכיבי יחס הלימות ההון בבנק:

31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	
2,244	2,473	מרכיבי ההון המשמשים בחישוב יחס הלימות ההון
48	30	הון עצמי
2,292	2,503	פערים בין ההון העצמי להון ברובד הראשון
627	683	והתאמות פיקוחיות
2,919	3,186	הון ברובד הראשון, לאחר ניכויים
		הון ברובד השני, לאחר ניכויים
		סה"כ הון כולל
19,164	20,773	יתרות משוקללות של נכסי סיכון
22	56	סיכון אשראי
1,930	2,051	סיכונים שוק
		סיכון תפעולי
21,116	22,880	סה"כ יתרות משוקללות של נכסי סיכון

31.12.2016 אחוזים	31.12.2017 אחוזים	
10.85	10.94	יחס ההון לרכיבי סיכון
13.82	13.92	יחס הון עצמי ברובד הראשון לרכיבי סיכון
⁽¹⁾ 9.16	⁽¹⁾ 9.18	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון
⁽¹⁾ 12.66	⁽¹⁾ 12.68	יחס הון עצמי ברובד הראשון הנדרש על ידי המפקח על הבנקים
		יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים

1. יחסי הלימות ההון המינימליים שנקבעו לבנק בהתאם להוראות בנק ישראל מסתכמים בשיעור של 9.00% (עבור יחס ההון העצמי ברובד הראשון), ו- 12.50% (עבור יחס הלימות ההון הכולל).

עם זאת, בהתאם להנחיות שנכללו בתיקון להוראות ניהול בנקאי תקין מס' 329, הועלתה דרישת ההון המינימלית המתייחסת לבנק, בשיעור של 0.18% (31.12.2016 - 0.16%). לאור האמור לעיל, מסתכמת דרישת ההון המינימלית של הבנק ליום 31.12.2017, בשיעור של 9.18% (עבור יחס ההון העצמי המינימלי ברובד הראשון), ו- 12.68% (עבור יחס הלימות ההון הכולל) (31.12.2016 - 9.16%, ו- 12.66%, בהתאמה).

ב. הון והלימות הון (המשך)

(3) הלימות הון (המשך)

(ב) יעדים

מדיניות הבנק באשר ליעדי הלימות ההון של הבנק, נגזרת מהתיאבון לסיכון של הבנק שאושר על ידי הדירקטוריון. במסגרת מדיניות זו הנחה הדירקטוריון את הבנק לשמר רמת הלימות הון העולה הן על הסף שהוגדר על ידי בנק ישראל, והן על השיעור הנגזר מתוצאות סקר "ICAAP". שיעורי הלימות ההון של הבנק ליום 31.12.2017 עולים על אלו שנקבעו על ידי הדירקטוריון.

כאמור בסעיף (1) לעיל, מופחתים כתבי ההתחייבות שהונפקו על ידי הבנק בעבר (ונוכלים כמרכיב הון פיקוחי ברובד השני), בהדרגה עד לשנת 2021. לפיכך, ובמטרה לתמוך ביעדי הצמיחה של הבנק הנפיק הבנק לחברה האם ביום 27 בדצמבר 2017 כתב התחייבות נדחה הכולל "מנגנונים לספיגת הפסדים" ("COCO"), בסך של 100 מיליון ש"ח (לפרטים נוספים ראה פרק 8' לעיל).

כתב ההתחייבות הנדחה הוכר על ידי בנק ישראל כהון פיקוחי ברובד השני. בהתאם לתוכנית העבודה של הבנק לשנת 2018, הבנק לא צפוי להידרש לגייס הון פיקוחי נוסף במהלך שנת 2018.

(ג) ניהול ההון ומגבלות

הבנק קבע מדיניות שמרנית לניהול יתרות ההון הפיקוחי, נכסי הסיכון, ויחסי הלימות ההון הנגזרים ממרכיבים אלו, שתאפשר לבנק לעמוד במגבלות שנקבעו על ידי בנק ישראל כמפורט בסעיף א' לעיל.

במטרה לתמוך במדיניות זו, קבע הדירקטוריון מגבלות באשר ליחסי ההון המינימליים בבנק, כדלקמן:

- יחס ההון העצמי של הבנק ברובד הראשון, לא יפחת משיעור של 9.5%.
- יחס הלימות ההון הכולל של הבנק, לא יפחת משיעור של 13.0%.

בנוסף, נקבעו על ידי הבנק ספי התרעה גבוהים יותר, המיועדים לתמוך במגבלות שנקבעו על ידי בנק ישראל והדירקטוריון, גם במקרה של עליה רגולטורית אפשרית במגבלות הלימות ההון. ספי התרעה אלו מנוטרים על ידי הבנק באופן שוטף.

(ד) ניתוח רגישות

להלן נתונים באשר להשלכות האפשריות של תרחישים שונים על יחסי הלימות ההון של הבנק:

גידול (קיטון) ביחס הלימות ההון		תאור התרחיש
יחס הון עצמי ברובד הראשון	יחס הלימות ההון הכולל	
%	%	
0.44	0.44	- עליה בסך של 100 מיליון ש"ח בהון העצמי ברובד הראשון
(0.58)	(0.46)	- עליה בסך של 1 מיליארד ש"ח בנכסי הסיכון

ב. הון והלימות הון (המשך)

(4) רכישת שיפוי לתיק "ערבויות מכר"

ביום 18 בינואר 2017 הוארך תוקף הסכם, שנחתם בעבר בין הבנק למבטחי משנה בעלי דירוג בינלאומי גבוה (להלן: "הסכם השיפוי"), במסגרתו התחייבו מבטחי המשנה לשפות את הבנק בגין הפסדי אשראי עתידיים שעלולים להיגרם לו, בשל חילוט אפשרי של ערבויות שנכללו בהסכם השיפוי.

ההסכם חל על ערבויות (לרבות התחייבויות למתן ערבויות), שמנפיק הבנק במסגרת מימון פרויקטים בתחום הבניה, מכח "חוק מכר דירות" וערבויות אחרות הקשורות לפרוייקטים אלו - ויעמוד בתוקפו בתקופה שמיום 1 בינואר 2017 ועד ליום 31 בדצמבר 2017.

היקף הערבויות (לרבות התחייבויות למתן ערבויות), עליהן חל ההסכם הסתכם ליום 31.12.2017 בסך של כ- 1.4 מיליארד ש"ח.

ההתחייבות לשיפוי, כאמור, הפחיתה את נכסי הסיכון של הבנק (בהתאם לאישור שהתקבל מבנק ישראל) ליום 31.12.2017 בסך של כ- 0.6 מיליארד ש"ח, המהווה עליה בשיעור של כ- 0.3 נקודות האחוז ביחס ההון העצמי ברובד הראשון של הבנק.

במהלך חודש ינואר 2018 הוארך תוקף הסכמי השיפוי בשנה אחת נוספת, עד ליום 31.12.2018 (במסגרת חידוש ההסכמים צורפו למבטחי המשנה הקיימים, שני מבטחי משנה חדשים).

(5) הקלה בגין תוכנית התייעלות

ביום 12 בינואר 2016 פרסם בנק ישראל מכתב בנושא: "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל", במסגרתו הודיע בנק ישראל על הקלות שיינתנו בחישוב יחס הלימות ההון, לבנקים שיישמו תוכנית התייעלות (שתעמוד באמות המידה שנקבעו על ידו), לרבות היתר לפריסת ההשלכות הנובעות מתוכנית התייעלות לתקופה של חמש שנים.

במהלך השנים 2016 ו- 2017 יישם הבנק תוכנית התייעלות העומדת בקריטריונים שנקבעו על ידי בנק ישראל, כאמור. יישום ההקלות שניתנו על ידי בנק ישראל בנושא זה, הגדיל את יחס ההון העצמי של הבנק ליום 31.12.2017 בשיעור של 0.05% (31.12.2016 - זהה).

(6) יחס המינוף

במטרה להגביל את צבירת המינוף במערכת הבנקאית, פורסמה על ידי בנק ישראל הוראת ניהול בנקאית תקין מס' 218, בנושא: "יחס המינוף", במסגרתה נדרשו התאגידים הבנקאיים למדוד באופן שוטף את "יחס המינוף" שלהם, המהווה יחס שקוף שאינו מבוסס סיכון וניתן לחישוב מהיר ופשוט. בהתאם להנחיות שנכללו בהוראה הוגדר "יחס המינוף", כיחס שבין "מדידת ההון", לבין "מדידת החשיפה", כדלקמן:

- **"מדידת ההון"** - הוגדרה כ"הון העצמי ברובד הראשון", לרבות השלכות הנובעות מיישום הוראות המעבר.
- **"מדידת החשיפה"** - הוגדרה כצירוף החשיפות הבאות: "חשיפה מאזנית" (הנכסים שנכללו בדוחות הכספיים), "חשיפה בגין נגזרים", חשיפה לעסקאות מימון ניירות ערך, וחשיפה בגין פריטים חוץ מאזניים.

ב. הון והלימות הון (המשך)
(6) יחס המינוף (המשך)

בהתאם להנחיות שנכללו בהוראה נדרשו התאגידים הבנקאיים לקיים יחס מינוף שלא יפחת מ- 5% החל מיום 1 בינואר 2018, לכל המאוחר. להלן נתונים לגבי מרכיבי יחס המינוף בבנק:

31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	
2,292	2,503	מרכיבי התחשיב:
34,901	36,756	• ההון העצמי, ברובד הראשון
		• סך החשיפות
אחוזים	אחוזים	
6.6	6.8	שיעורי המינוף:
⁽¹⁾ 5.0	⁽¹⁾ 5.0	• יחס המינוף
		• יחס המינוף המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים

1. החל מיום 1 בינואר, 2018.

(7) דיבידנדים

חלוקת דיבידנד על ידי הבנק כפופה לעמידה במגבלות שנקבעו בחוק החברות ובהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 331 הדן בחלוקת דיבידנדים בתאגידים בנקאיים. בשנים 2017 ו- 2016 לא חולקו על ידי הבנק דיבידנדים.

(8) עודפים ורווח כולל אחר

לפרטים נוספים באשר להתפתחות הרווח הנקי והרווח הכולל האחר הכלולים בהון העצמי - ראה פרקים 7א' ו- 7ד', לעיל.

9. מגזרי פעילות פיקוחיים

א. כללי

בהתאם להוראה בנושא: "דיווח על מגזרי פעילות בתאגיד בנקאי" שפורסמה על ידי בנק ישראל ביום 23.12.2001, נדרשו התאגידים הבנקאיים לכלול בדוחותיהם מידע איכותי וכמותי לגבי פעילותם הבנקאית, בחתך מגזרי פעילות.

על פי הוראה זו הוגדר "מגזר פעילות" כמרכיב בתאגיד הבנקאי שמתקיימים בו שלושה מאפיינים:

- המרכיב עוסק בפעילויות עסקיות אשר מהן הוא עשוי להפיק הכנסות ולשאת בהוצאות.
- תוצאות פעולותיו נבחנות באופן סדיר על ידי ההנהלה והדירקטוריון, לצורך קבלת החלטות בנוגע להקצאת משאבים למגזר והערכת ביצועיו.
- קיים לגביו מידע פיננסי נפרד.

המידע באשר להתפלגות הנכסים ההתחייבויות והתוצאות העסקיות בחתך מגזרי פעילות שהוצג על ידי התאגידים הבנקאיים מכח הוראה זו, נגזר מהגדרות סובייקטיביות של כל אחד מהבנקים באשר לכל אחד ממגזרי הפעילות, בהתאם למבנה הארגוני הספציפי בכל בנק.

מכיוון שחלוקת הפעילויות למגזרי הפעילות השונים הנגזרת ממתודולוגיה זו בתאגידים הבנקאיים השונים איננה אחידה - הגילוי בחתך מגזרי פעילות המבוסס על הגדרות אלו הינו סובייקטיבי ואינו בר השוואה.

במטרה להציג מידע השוואתי בנושא זה, פרסם בנק ישראל ביום 3 בנובמבר 2014 תיקון להוראות הדיווח לציבור, בנושא: "מגזרי פעילות".

במסגרת התיקון להוראה נדרשו התאגידים הבנקאיים לכלול בדוחותיהם הכספיים מידע נוסף באשר לתוצאות פעולותיהם בחתך "מגזרי פעילות פיקוחיים" (מעבר לגילוי הקודם בנושא זה, על פי "גישת ההנהלה").

מגזרי הפעילות הפיקוחיים, הוגדרו על ידי בנק ישראל בתיקון להוראה בהתבסס על מאפייני לקוחותיהם, כגון: אופי פעילותם (בהתייחס ללקוחות הפרטיים), או מחזורם העסקי (בהתייחס ללקוחות העסקיים), במתכונת הקושרת על בסיס אחיד וחד ערכי, בין הלקוחות השונים בכלל המערכת הבנקאית, לבין מגזרי הפעילות הפיקוחיים, כדלקמן:

- **"משקי בית":** לקוחות פרטיים שהיקף תיק נכסיהם הפיננסיים אופייניים לאלו של משקי בית (נמוך מ- 3 מיליוני ש"ח).
 - **"בנקאות פרטית":** לקוחות פרטיים שהיקף תיק נכסיהם הפיננסיים עולה על 3 מיליון ש"ח.
 - **"עסקים זעירים":** לקוחות עסקיים שמחזור פעילותם השנתי נופל מ- 10 מיליון ש"ח.
 - **"עסקים קטנים":** לקוחות עסקיים שמחזור פעילותם השנתי נע בין 10 מיליון ש"ח, ל- 50 מיליון ש"ח.
 - **"עסקים בינוניים":** לקוחות עסקיים שמחזור פעילותם השנתי נע בין 50 מיליון ש"ח, ל- 250 מיליון ש"ח.
 - **"עסקים גדולים":** לקוחות עסקיים שמחזור פעילותם השנתי עולה על 250 מיליון ש"ח.
- בנוסף, הוגדר בתיקון להוראה מגזר: "ניהול פיננסי" - הכולל בעיקרו פעילות בנקאית שלא שויכה למגזרי הפעילות האחרים (כגון: מסחר, ניהול נכסים והתחייבויות, השקעות ריאליות, וכו'). לפיכך, המידע המוצג בדוחות הכספיים, הנגזר מהגדרות אלה, כולל נתונים כספיים שהוגדרו, כאמור, על בסיס אחיד ובר השוואה - בגין כל אחד ממגזרי הפעילות.
- דרישות הגילוי שנכללו בתיקון להוראה נכנסו לתוקף במדורג, כדלקמן:
- הגילוי המתייחס לנתונים המאזניים של "מגזרי הפעילות הפיקוחיים" (כהגדרתם בהוראה), נכנס לתוקף ביום 31.12.2015 ונכלל בדוחות הכספיים לשנת 2015, ואילך.
 - דרישות הגילוי האחרות שנכללו בתיקון להוראה (למעט הגילוי באשר לניתוח תוצאות מגזר ה"ניהול הפיננסי"), נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2016, ונכללו בדוחות הכספיים לשנת 2016, ואילך.
 - דרישות הגילוי המתייחסות למגזר "ניהול פיננסי" נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2017 ונכללו בדוחות הכספיים לשנת 2017.
- הבנק יישם את דרישות הגילוי שנכללו בתיקון להוראה וכלל אותן בדוחות כספיים אלו (ראה ביאור 27 בדוחות הכספיים).

ב. מתודולוגיה

להלן תמצית מידע באשר למתודולוגיה ששימשה בהקצאת ההכנסות וההוצאות למגזרי הפעילות השונים:

- הכנסות ריבית מלקוחות -** לכל מגזר פעילות נזקף מרווח ריבית המהווה סיכום של המרכיבים הבאים:
 - ההפרש שבין הכנסות הריבית ששויכו למגזר (בפעילות אשראי), לבין עלות הריבית המחושבת על פי "מחיר מעבר".
 - ההפרש שבין עלות הריבית (בפעילות פקדונות), לבין הכנסות הריבית בגין אותם פקדונות, המחושבות על פי "מחיר מעבר".
 - "מחיר המעבר" נקבע בהתבסס על מחירי ציטוט פקדונות בשוק המוסדי (ומהווה אינדיקציה לעלות השולית של גיוס פקדונות בבנק).
- הבנק קובע מחיר מעבר זהה למוצרי אשראי ופקדונות (שתנאיהם זהים בהיבט בסיס ההצמדה, סוג הריבית ותקופת הפירעון), מבלי להתייחס להון העצמי של הבנק (רובד 1). מחיר המעבר נקבע לפי מתודולוגיה זו עבור מוצרי האשראי והפקדונות, בכל אחד ממגזרי ההצמדה. לפיכך, מגזרי הפעילות אינם נושאים בסיכונים שוק, אלא בסיכון אשראי בלבד.

הכנסות מימון אחרות - הכוללות (בין היתר), תוצאות כספיות בגין פעילות במכשירים נגזרים מסוימים, רווחים או הפסדים מפעילות מימון הנובעים משינוי בתנאי השוק, והכנסות מריבית, נטו, בגין פעילות שאינה משויכת ללקוחות הבנק - נזקפות למרכז ניהול הנכסים וההתחייבויות (נ"ה), שאליו נזקפות גם ההכנסות מניהול ההון הפעיל של הבנק. רווחים או הפסדים אלו מוצגים במגזר: "ניהול פיננסי".

הוצאות בגין הפסדי אשראי - נזקפות למגזרי הפעילות השונים, בהתאם לשיוך הלקוח שבגינו נערכו הפרשות.

הכנסות מעמלות - נזקפות למגזרי הפעילות השונים, בהתאם לשיוך הלקוח שבגינו נזקה העמלה. **הוצאות תפעוליות** - הקצאת ההוצאות התפעוליות למגזרי הפעילות ה"פיקוחיים" נגזרת מהתפלגות ההוצאות התפעוליות למגזרי הפעילות ב"גישת ההנהלה" (ראה ביאור 27 בדוחות הכספיים), המבוססת על המבנה הארגוני של הבנק. הקצאת ההוצאות התפעוליות למגזרי הפעילות ב"גישת ההנהלה", נערכה כדלקמן:

- הוצאות ישירות בגין כח אדם סווגו למגזר הפעילות המתאים, בהתבסס על דיווחים ספציפיים.
- הוצאות ישירות אחרות הניתנות לזיהוי, נזקפו למגזר הפעילות המתאים, בהתאם להתפלגות הוצאות השכר או מפתח ספציפי אחר.
- הוצאות עקיפות, או הוצאות ישירות אחרות שלא ניתן היה לשייכן במדויק - סווגו למגזרי הפעילות השונים, בהתבסס על אומדנים והערכות שנערכו ביחידות הבנק השונות, ככל הניתן, או בהתאם להתפלגות ההוצאות הישירות.
- הקצאת ההוצאות התפעוליות בחתך "מגזרי פעילות פיקוחיים", נגזרת מהתפלגות העלויות בחתך מגזרי פעילות "בגישת ההנהלה", כאמור, והתאמתן להתפלגות המגזרים הפיקוחיים, בהתבסס על שימוש במפתח "התפלגות ההכנסות".

ג. גילוי באשר למאפיינים של מגזרי הפעילות הפיקוחיים

(1) מגזר משקי בית

• כללי

במסגרת הפעילות הבנקאית במגזר זה מספק הבנק מגוון שירותי בנקאות ומוצרים פיננסיים, לרבות שירותים בתחום שוק ההון ובתחום ההלוואות לדיוור - ללקוחות הפרטיים המתאפיינים בפעילות של משקי בית (שהיקף נכסיהם הפיננסיים נמוך מ- 3 מיליון ש"ח). שירותים אלו מסופקים ללקוחות המגזר באמצעות מערך הסניפים של הבנק המונה 77 סניפים בפריסה ארצית ומאורגנים, בחלוקה גיאוגרפית, בחמישה איזורים. הבנק רואה במגזר הקמעונאי בכלל ובמגזר משקי הבית בפרט יעד מרכזי בהתפתחותו העסקית ושוקד על הגדלת פעילותו במגזר זה ושיפור השירות ללקוחות המגזר.

• מוצרים ושירותים

המוצרים הבנקאיים והשירותים אותם מספק הבנק ללקוחות המגזר כוללים, בין היתר: ניהול חשבון עו"ש, מוצרי אשראי - לרבות הלוואות לדיוור, פעילות בכרטיסי אשראי, מוצרי השקעה - לרבות פקדונות במטבע ישראלי ובמטבע חוץ, והשקעה בניירות ערך.

• השווקים ודרכי ההפצה של המוצרים ללקוחות במגזר

הפניה ללקוחות המגזר נעשית באמצעים מגוונים, לרבות: פרסום באמצעי המדיה השונים, השקת מסעי פרסום יעודיים למגזר זה המציגים את השירות האישי המקצועי והמסור המאפיין את הבנק, כגורם מפתח להידוק הקשרים שבין הבנק לבין לקוחות המגזר. כמו כן מעודד הבנק, באמצעות מבצעים והטבות, הצטרפות פלחי לקוחות השייכים למגזר, כגון: שכירים, סטודנטים, צעירים, חיילים, יוצאי צבא וכו'.

בנוסף, יוזם הבנק פניות לאוכלוסיות מטרה ספציפיות השייכות למגזר, כגון: עובדי חברות גדולות, עובדי מוסדות וכו'. הפניות נעשות באמצעות עובדי מערך הסניפים, פניות יזומות באמצעות מוקד טלפוני, העברת מסרים שיווקיים באמצעות אתר האינטרנט, דיוור ללקוחות, שילוט ועלוני מידע המופצים במערכת הסניפים של הבנק.

(1) מגזר משקי בית (המשך)

• שינויים טכנולוגיים מהותיים

בשנים האחרונות הושקעו על ידי מרבית הבנקים משאבים רבים בפיתוח ממשקים ויישומים טכנולוגיים שיאפשרו ללקוחות בכלל ולמשקי הבית בפרט, נגישות גבוהה יותר לקבלת מידע בנקאי ושירותים בנקאיים בסיסיים, באמצעות מחשבים אישיים, טלפונים ואמצעי תקשורת ניידים אחרים הנמצאים ברשותם.

פיתוח התשתיות הטכנולוגיות המאפשרות ערוצי התקשורת נוספים למתן שירותים הבנקאיים - באמצעים דיגיטליים, לרבות פיתוח יישומים מתקדמים לאמצעי תקשורת ניידים, מהווה נדבך מרכזי בפיתוחים הטכנולוגיים של המערכת הבנקאית בכלל, והחברה האם בפרט.

במקביל להתפתחויות טכנולוגיות אלו, לקוחות מגזר "משקי הבית" מטמיעים בשנים האחרונות טכנולוגיות מתקדמות במסגרת יישומי הבנקאות הישירה, המפותחים עבורם.

בנוסף, בשנים האחרונות הוטמעה בבנק מערכת דירוג אשראי המספקת דירוגי אשראי אוטומטיים לסיכון האשראי של הלקוחות הפרטיים הנגזרים ממאפייני הסיכון שלהם.

מערכת זו מהווה כלי תומך החלטה בתהליך מתן האשראי ללקוחות הפרטיים בבנק, ותורמת לפישוט תהליכים אלה.

• מידע נוסף

- למידע נוסף באשר לסיכונים האשראי בענף "אנשים פרטיים" - ראה פרק 12'ח' להלן.
- למידע נוסף באשר לסיכונים האשראי בתחום ההלוואות לדיר - ראה פרק 12'ז' להלן.
- למידע נוסף באשר להתפתחות התחרות ולשינויים המבניים הצפויים הן בהרכב נותני השירותים הפיננסיים ללקוחות מגזר "משקי הבית" והן בהטמעת ערוצי מידע נוספים שיעמדו לרשות הלקוחות במגזר זה - ראה פרק 12 בדוח על הממשל התאגידי.
- למידע נוסף באשר למתווה שפורסם על ידי בנק ישראל, במסגרתו מוצע להפחית בהדרגה את שיעור ה"עמלה הצולבת", על עסקאות בכרטיסי אשראי - ראה פרק 10'ד(3) בדוח על הממשל התאגידי.

(2) מגזר בנקאות פרטית

• כללי

במסגרת הפעילות הבנקאית במגזר זה מספק הבנק מגוון שירותי בנקאות ללקוחות פרטיים, בעלי עושר פיננסי גבוה הפועלים בעיקר בתחום ה"פסיבה", שהיקף חסכוניותיהם והשקעותיהם, עולה על 3 מיליון ש"ח.

• מוצרים ושירותים

המוצרים והשירותים הבנקאיים שמציע הבנק ללקוחות מגזר זה (Private Banking) כוללים מגוון מוצרי השקעה, לרבות: ניהול תיקי השקעה, פקדונות, השקעות בניירות ערך, ועוד. השירות ללקוחות המגזר ניתן באמצעות מערך הסניפים של הבנק, באמצעות מרכזי "ייעוץ מתמחים" המספקים שירותי בנקאות מתמחה ללקוחות המגזר.

• השווקים ודרכי ההפצה של המוצרים ללקוחות במגזר

הפניה ללקוחות המגזר נעשית באמצעים מגוונים, לרבות: פרסום באמצעי מדיה שונים ובכלל זה - עיתונים ורדיו, וכן פניות אישיות באמצעות עובדי מערך הסניפים, העברת מסרים שיווקיים באמצעות אתר האינטרנט, דיוור ללקוחות, שילוט ועלוני מידע המופצים במערכת הסניפים של הבנק.

לאור רמות הריבית הנמוכות השוררות במשק והתשואות הנמוכות שהניבו הפקדונות הבנקאיים, נרשמה בשנת 2017 עליה קלה במשקל אפיקי ההשקעה הסחירים (מניות וקרנות נאמנות) בתיק ההשקעות של הציבור, על חשבון אפיקי ההשקעה הסולידיים (פקדונות בנקאיים).

(2) **מגזר בנקאות פרטית (המשך)**

• **מידע נוסף**

- למידע נוסף, באשר להתפתחות התחרות ולשינויים המבניים הצפויים הן בהרכב נותני השירותים הפיננסיים ללקוחות מגזר "הבנקאות הפרטית" והן בהטמעת ערוצי מידע נוספים שיעמדו לרשות הלקוחות במגזר זה - ראה פרק 12 בדוח על הממשל התאגידי.
- למידע נוסף באשר למתווה שפורסם על ידי בנק ישראל, במסגרתו מוצע להפחית בהדרגה את שיעור "העמלה הצולבת" על עסקאות בכרטיסי אשראי - ראה פרק 10ד' (3) בדוח על הממשל התאגידי.

(3) **מגזר עסקים קטנים וזעירים**

• **כללי**

במסגרת הפעילות הבנקאית במגזר זה מספק הבנק מגוון שירותי בנקאות ומוצרים פיננסיים ללקוחות עסקיים קטנים (יחידים ותאגידים). השירות ללקוחות המגזר ניתן הן באמצעות מערכת ההפצה של הבנק הכוללת 77 סניפים ובאמצעות ערוצי הפצה ישירים: אינטרנט ומוקד טלפוני.

• **מוצרים ושירותים**

השירותים שמספק הבנק ללקוחותיו במגזר זה כוללים בעיקר מוצרי אשראי שונים התואמים את אופי פעילותם וכן מגוון מוצרי השקעה, לרבות פקדונות במטבע ישראלי ובמטבע חוץ, ומכשירים נגזרים.

במסגרת יישום מדיניות הבנק הרואה במגזר הקמעונאי בכלל, ובמגזר "עסקים קטנים וזעירים" בפרט, יעד מרכזי בהתפתחותו העסקית של הבנק - שוקד הבנק על שיפור השירות ללקוחות המשתייכים למגזר פעילות זה.

• **השווקים ודרכי ההפצה של המוצרים ללקוחות במגזר**

הפניה ללקוחות המגזר נעשית באמצעים מגוונים, לרבות: פרסום בערוצים שונים ובכלל זה, טלוויזיה, עיתונים ורדיו, פניות אישיות באמצעות עובדי מערך הסניפים, פניות יזומות באמצעות מוקד טלפוני, העברת מסרים שיווקיים באמצעות אתר האינטרנט, דיור ללקוחות, שילוט ועלוני מידע המופצים במערכת הסניפים של הבנק.

בנוסף, הבנק משתתף מעת לעת, במכרזים שמפרסם משרד האוצר למתן אשראי בנקאי ל"עסקים קטנים", במסגרת קרנות ייעודיות בערבות המדינה ומשתמש באפיק זה, ככלי לפיתוח הפעילויות במגזר זה.

• **שינויים טכנולוגיים מהותיים**

הבנק ובנקים אחרים במערכת הבנקאית נמצאים בשנים האחרונות בתהליך רציף של אימוץ טכנולוגיות מתקדמות ופיתוח יישומים בנקאיים המיועדים למגוון מערכות מידע ותקשורת ניידים (כגון: טלפונים סלולריים ומחשבי לוח), המאפשרים ללקוחות המגזר לקבל מידע זמין ולבצע פעולות בנקאיות בכל שעות היממה במהירות ובתעריפים מופחתים.

פיתוח התשתיות הטכנולוגיות המאפשרות ערוצי תקשורת ומידע ומתן שירותים בנקאיים באמצעים דיגיטליים, מהווה נדבך מרכזי בפיתוחים הטכנולוגיים של המערכת הבנקאית בכלל והחברה האם בפרט.

במסגרת מאמצי הבנק המכוונים להרחבת פעילותו במגזר זה, ולפישוט תהליכי מתן האשראי ללקוחות קמעונאיים, פיתח הבנק מערכת מידע תומכת החלטה, המספקת דירוגי אשראי אוטומטיים לסיכון האשראי של הלקוחות העסקיים במגזר זה, הנגזרים ממאפייני הסיכון שלהם, ומהווה כלי תומך החלטה בתהליך מתן האשראי ותורמת לפישוט ויעול התהליכים בתחום.

למידע נוסף באשר להתפתחות התחרות ולשינויים המבניים הצפויים הן בהרכב נותני השירותים פיננסיים ללקוחות מגזר "עסקים קטנים וזעירים" והן בהטמעת ערוצי מידע נוספים שיעמדו לרשות הלקוחות במגזר זה - ראה פרק 12 בדוח על הממשל התאגידי.

(4) **מגזר עסקים בינוניים**• **כללי**

במסגרת הפעילות הבנקאית במגזר זה מספק הבנק שירותי בנקאות ומוצרים פיננסיים לתאגידים מדרג הביניים (Middle Market). המוצרים והשירותים הבנקאיים שמספק הבנק מותאמים לצרכיהם העסקיים של לקוחות אלו וכוללים מגוון מוצרי אשראי (לרבות: הלוואות, ערבויות ומכתבי אשראי), מוצרי השקעה ושירותים בתחום שוק ההון (לרבות: פקדונות באפיקים שונים וניירות ערך). השירותים ללקוחות המגזר ניתן באמצעות מערך הסניפים של הבנק, המונה 77 סניפים בפריסה ארצית.

• **השווקים ודרכי ההפצה של המוצרים ללקוחות במגזר**

שיווק השירותים והמוצרים הבנקאיים ללקוחות המשתייכים למגזר זה (הן ללקוחות הבנק והן ללקוחות פוטנציאליים), מתבסס על מערך הסניפים, בסיוע גורמים מקצועיים במטה החטיבה לבנקאות מסחרית, לרבות מנהלי עסקים באגף המסחרי. במסגרת פעולות השיווק ללקוחות הפוטנציאליים המשתייכים למגזר זה, לא נעשה שימוש באמצעי פרסום או בגורמי שיווק חיצוניים.

(5) **מגזר עסקים גדולים**• **כללי**

במסגרת הפעילות הבנקאית במגזר זה מספק הבנק שירותי בנקאות ומוצרים פיננסיים לחברות עסקיות גדולות לרבות חברות מובילות במשק (Corporate Market). עסקיהם של לקוחות אלו מאופיינים במורכבות ותחכום ניכרים - לפיכך, מספק הבנק ללקוחות אלו מוצרים פיננסיים, בעיקר בתחום האשראי, המותאמים לפעילותם וצרכיהם הספציפיים - תוך ראייה כוללת של מגוון עסקיהם.

• **מוצרים ושירותים**

המוצרים אותם מציע בנק ללקוחות המגזר כוללים בעיקר מכשירי אשראי המותאמים לצרכיהם הייחודיים של הלקוחות, ומכשירים פיננסיים אחרים, לרבות מכשירים נגזרים לגידור סיכונים, ו"השאלת אגרות חוב" (כתחליף למוצרי אשראי סטנדרטיים, העשויה להוזיל את עלות האשראי ללקוחות אלו, בהתאם להתפתחות תשואות אגרות החוב בשוק ההון).

• **שווקים ודרכי הפצה**

שיווק השירותים והמוצרים ללקוחות המשתייכים למגזר זה נעשה על ידי מטה החטיבה לבנקאות מסחרית, מנהלי עסקים באגפים המסחריים ובאגף הנדל"ן, הנמצאים בקשר רציף הן עם לקוחות המגזר (לצורך מתן פתרונות לצרכיהם הפיננסיים ולצורך ליווי פעילותם העסקית) והן עם מערך הסניפים.

בשנים האחרונות, החלו לקוחות רבים המשתייכים למגזר זה, לצמצם את היקף האשראי הבנקאי שלהם ולפנות לשוק ההון כמקור חלופי לאשראי הבנקאי (גיוס מקורות באמצעות הנפקות ציבוריות ופרטיות של מניות, אגרות חוב וניירות ערך אחרים). שורשיה של מגמה זו נעוצים במספר גורמים:

- החמרת המגבלות שקבע בנק ישראל בכל הקשור ל"לווה יחיד" ו"קבוצת לוויים", אילצה מספר בנקים להקטין את מסגרות האשראי שניתנו לקבוצות לוויים מסוימות, שחבותן, על פי ההגדרות החדשות - חרגה מתקרת האשראי המותרת.
- רצון של החברות לגוון ולשפר את מבנה המקורות שלהם, באמצעות מעבר ממקורות קצרי טווח, למקורות ארוכי טווח.
- עליית אטרקטיביות גיוס המקורות באמצעות שוק ההון, עקב הירידה שנרשמה במחירי הגיוס, גמישות רבה יותר בהעמדת הבטחות וכו'.

(5) **מגזר עסקים גדולים (המשך)**

- צמצום מסגרות האשראי ללקוחות המשתייכים למגזר זה במערכת הבנקאית - שבוצעו כחלק מהצעדים שנקטו על ידי הבנקים, במטרה להקטין את היקף נכסי סיכון האשראי שלהם, לאור דרישות הון מחמירות יותר שנכללו ב"כללי באזל".
- מתן אשראי ללקוחות גדולים בכלל ולחברות בתחום הנדל"ן המניב בפרט, מהווה כלי מרכזי לצורך שיפור התשואות בתיקי ההשקעות של גופים מוסדיים (כתחליף להשקעות בשוק ההון). לפיכך, נרשם בשנים האחרונות גידול בתיק האשראי לעסקים גדולים של הגופים המוסדיים.

ד. ריכוז נתונים כספיים

להלן מידע באשר להתפלגות הפעילות העסקית בבנק בחתך מגזרי פעילות.

(1) **נתונים מאזניים:**• **אשראי לציבור**

להלן נתונים לגבי התפתחות יתרת האשראי לציבור, נטו - בחתך מגזרי פעילות:

	31.12.2016	31.12.2017	
שיעור השינוי אחוזים	מיליון ש"ח	מיליון ש"ח	
10.4	7,677	8,472	משקי בית
(77.8)	18	4	בנקאות פרטית
10.0	9,995	10,998	עסקים קטנים וזעירים
9.4	2,727	2,983	עסקים בינוניים
(5.2)	1,564	1,482	עסקים גדולים
-	20	-	גופים מוסדיים
8.8	22,001	23,939	

עיקר העליה באשראי בתקופת הדוח נובעת מהגידול בהיקפי האשראי במגזר "משקי בית" ובמגזר "עסקים קטנים וזעירים", כפועל יוצא מיישום תוכניתו האסטרטגית של הבנק המכוונת להגדלת הפעילות במגזר הקמעונאי.

לפרטים נוספים באשר להיקף וסיווג החובות הבעייתיים בבנק בחתך מגזרי פעילות ליום 31.12.2017 - ראה ביאור 27 בדוחות הכספיים.

פקדונות הציבור

להלן נתונים לגבי התפתחות פקדונות הציבור - בחתך מגזרי פעילות:

	31.12.2016	31.12.2017	
שיעור השינוי אחוזים	מיליון ש"ח	מיליון ש"ח	
3.4	10,361	10,711	משקי בית
(1.9)	1,568	1,538	בנקאות פרטית
2.2	6,996	7,153	עסקים קטנים וזעירים
12.4	1,307	1,469	עסקים בינוניים
27.8	2,852	3,645	עסקים גדולים
5.0	4,115	4,320	גופים מוסדיים
6.0	27,199	28,836	

העליה בהיקף הפקדונות נובעת הן מגידול בפקדונות של הלקוחות במגזר "משקי בית" - בהלימה ליעדים שנקבעו לבנק בתחום זה (הגדלת הפעילות במגזר הקמעונאי), והן מגידול בפקדונות במגזר "עסקים גדולים".

(2) נתונים תוצאתיים:

• הכנסות

להלן נתונים לגבי התפתחות ההכנסות בבנק בחתך מגזרי פעילות בשנת 2017, בהשוואה לאשתקד:

שינוי %	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2017	
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
10.6	397	439	משקי בית
-	7	7	בנקאות פרטית
9.6	657	720	עסקים קטנים וזעירים
3.4	117	121	עסקים בינוניים
(3.8)	52	50	עסקים גדולים
-	6	6	גופים מוסדיים
(84.8)	⁽¹⁾ 46	7	ניהול פיננסי
5.3	1,282	1,350	סך ההכנסות

בשנת 2017 נרשמה עליה בשיעור של 5.3% בהכנסות הבנק לסך של 1,350 מיליון ש"ח. העליה בהכנסות נובעת מגידול בשיעור של 10.0% בהכנסות במגזר "משקי בית" ובמגזר "עסקים קטנים", שקוזה בירידה בסך של 39 מיליון ש"ח בהכנסות ממגזר "ניהול פיננסי". הירידה בהכנסות ממגזר ניהול פיננסי מוסברת, בעיקר בקיטון בסך של 13 מיליון ברווחים ממכשירי ניירות ערך, ובקיטון בסך של 16 מיליון ש"ח בהכנסות מהתאמות לשווי הוגן של מכשירים נגזרים.

• רווח נקי

להלן נתונים לגבי התפתחות הרווח הנקי בבנק בחתך מגזרי פעילות בשנת 2017, בהשוואה לאשתקד:

שינוי %	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2017	
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
318.2	11	46	משקי בית
28.6	(7)	(5)	בנקאות פרטית
10.7	121	134	עסקים קטנים וזעירים
9.6	31	34	עסקים בינוניים
(10.5)	19	17	עסקים גדולים
-	2	2	גופים מוסדיים
-	16	(8)	ניהול פיננסי
14.0	193	220	סך הכל רווח נקי

הרווח הנקי של הבנק עלה בשנת 2017 בשיעור של 14.0% והסתכם ב- 220 מיליון ש"ח. העליה ברווח הנקי מוסברת, בעיקר, בגידול בשיעור של 5.3% שנרשם בהכנסות (בעיקר בהכנסות ממגזר "משקי בית" ו"עסקים קטנים וזעירים"), שקוזה בעליה בסך של 83 מיליון ש"ח בהוצאות בגין הפסדי אשראי (בעיקר במגזר "עסקים קטנים וזעירים"). מאידך, נרשמה ירידה בסך של 24 מיליון ש"ח ברווח הנקי במגזר "ניהול הפיננסי", המוסבר בעיקר בירידה בסך של 29 מיליון ש"ח שנרשמה ברווחים ממכשירי אגרות חוב, ובהכנסות מהתאמות לשווי הוגן של מכשירים נגזרים.

1. סווג מחדש בגין היישום של כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא: "מיסים על ההכנסה" - ראה ביאור 11(ד1) בדוחות הכספיים.

ה. נתונים מפורטים לגבי תוצאות הפעילות בחתך מגזרי פעילות פיקוחיים

(1) מגזר משקי בית:

שיעור השינוי אחוזים	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2017	
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
13.3	324	367	הכנסות מריבית - מחיצוניים
2.0	(50)	(51)	הוצאות ריבית - לחיצוניים
15.3	274	316	הכנסות ריבית מחיצוניים, נטו
(44.4)	9	5	ריבית בין מגזרית
13.4	283	321	הכנסות מריבית, נטו
3.5	114	118	הכנסות שאינן מריבית
10.6	397	439	סך ההכנסות
54.5	11	17	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(1.1)	353	349	הוצאות תפעוליות
0.5	364	366	סך ההוצאות התפעוליות והאחרות
121.2	33	73	רווח לפני מיסים
22.7	22	27	הפרשה למיסים
318.2	11	46	רווח נקי
14.5	248	284	הרכב הכנסות הריבית
5.7	35	37	- מרווח מפעילות באשראי
			- מרווח מפעילות בפקדונות
13.4	283	321	סך הכל הכנסות ריבית
11.5	7,282	8,117	יתרה ממוצעת של אשראי לציבור
4.3	10,136	10,573	יתרה ממוצעת של פקדונות הציבור
(8.5)	3,536	3,236	יתרה ממוצעת של נכסים בניהול

הכנסות במגזר משקי בית עלו בשנת 2017 בשיעור של 10.6% לעומת השנה הקודמת, והסתכמו בסך של 439 מיליון ש"ח. העליה בהכנסות מוסברת בעיקר בגידול בהכנסות הריבית מפעילות בתחום האשראי. בסיכום שנת 2017 עלה הרווח הנקי במגזר זה בשיעור של 318.2% לעומת השנה הקודמת והסתכם בסך של 46 מיליון ש"ח.

העליה ברווח הנקי מוסברת, בעיקר, בגידול שנרשם בהכנסות כאמור, וקוֹזוּ בעליה בסך של 6 מיליון ש"ח בהוצאות בגין הפסדי אשראי.

ה. נתונים מפורטים לגבי תוצאות הפעילות בחתך מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

(2) מגזר בנקאות פרטית:

שיעור השינוי אחוזים	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2017	
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
-	-	-	הכנסות מריבית - מחיצוניים
8.3	(12)	(13)	הוצאות ריבית - לחיצוניים
8.3	(12)	(13)	הכנסות (הוצאות) ריבית מחיצוניים, נטו
6.7	15	16	ריבית בין מגזרית
-	3	3	הכנסות מריבית, נטו
-	4	4	הכנסות שאינן מריבית
-	7	7	סך ההכנסות
-	-	-	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(11.8)	17	15	הוצאות תפעוליות
(11.8)	17	15	סך ההוצאות התפעוליות והאחרות
(20.0)	(10)	(8)	הפסד לפני מיסים
-	(3)	(3)	הפרשה למיסים
(28.6)	(7)	(5)	הפסד לשנה
-	-	-	הרכב הכנסות הריבית
-	-	-	- מרווח מפעילות באשראי
-	3	3	- מרווח מפעילות בפקדונות
-	3	3	סך הכל הכנסות ריבית
(53.8)	13	6	יתרה ממוצעת של אשראי לציבור
2.1	1,412	1,442	יתרה ממוצעת של פקדונות הציבור
(1.9)	1,412	1,385	יתרה ממוצעת של נכסים בניהול

ההכנסות במגזר הבנקאות הפרטית הסתכמו בשנת 2017 בסך של 7 מיליון ש"ח, בדומה לנתון שנרשם אשתקד.

בסיכום שנת 2017 נרשמה ירידה בסך של 2 מיליון ש"ח, בהפסד המיוחס למגזר זה, לסך של 5 מיליון ש"ח. הקיטון בהפסד מוסבר בירידה שנרשמה בהוצאות התפעוליות.

ה. מידע מפורט לגבי תוצאות הפעילות בחתך מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

(3) מגזר עסקים קטנים וזעירים:

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
שיעור השינוי אחוזים	2016	2017	
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
10.7	541	599	הכנסות מריבית - מחיצוניים
4.3	(23)	(24)	הוצאות ריבית - לחיצוניים
11.0	518	575	הכנסות ריבית מחיצוניים, נטו
50.0	(6)	(9)	ריבית בין מגזרית
10.5	512	566	הכנסות מריבית, נטו
6.2	145	154	הכנסות שאינן מריבית
9.6	657	720	סך ההכנסות
405.9	17	86	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(1.9)	431	423	הוצאות תפעוליות
13.6	448	509	סך ההוצאות התפעוליות והאחרות
1.0	209	211	רווח לפני מיסים
(12.5)	88	77	הפרשה למיסים
10.7	121	134	רווח נקי
10.5	488	539	הרכב הכנסות הריבית
12.5	24	27	- מרווח מפעילות באשראי
			- מרווח מפעילות בפקדונות
10.5	512	566	סך הכל הכנסות ריבית
11.6	9,564	10,677	יתרה ממוצעת של אשראי לציבור
5.8	6,870	7,266	יתרה ממוצעת של פקדונות הציבור
(3.4)	1,970	1,903	יתרה ממוצעת של נכסים בניהול

ההכנסות במגזר עסקים קטנים וזעירים עלו בשנת 2017 בשיעור של 9.6% לעומת השנה הקודמת, והסתכמו בסך של 720 מיליון ש"ח. העליה בהכנסות מוסברת, בעיקר, בגידול בהכנסות הריבית בשיעור של 10.5%, הנובע ברובו מעליה בהכנסות הריבית בגין הפעילות בתחום האשראי. בסיכום שנת 2017 עלה הרווח הנקי במגזר זה בשיעור של 10.7% לעומת השנה הקודמת והסתכם בסך של 134 מיליון ש"ח. העליה ברווח הנקי, נובעת מהגידול שנרשם בהכנסות, כאמור, וקוזה בעליה בסך של 69 מיליון ש"ח בהוצאות בגין הפסדי אשראי המוסברת כדלקמן:

- גידול בהפרשות להפסדי אשראי הנמדדות על בסיס קבוצתי - הן בשל עליה במחיקות של אשראים שסווגו כ"חובות נחותים", והן בשל הפרשות הנגזרות מהגידול שנרשם בהיקף האשראי שניתן ללקוחות ששויכו למגזר זה, בתקופת הדוח.
- עליה בהפרשות להפסדי אשראי הנמדדות על בסיס פרטני, הנובעת הן מהפרשות בגין מספר לקוחות מצומצם שחלה הרעה במצבם העסקי, והן מירידה בגביית חובות בעייתיים שנמחקו בעבר.

ה. מידע מפורט לגבי תוצאות הפעילות בחתך מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

(4) מגזר עסקים בינוניים:

שיעור השינוי אחוזים	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2017	
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
2.0	98	100	הכנסות מריבית - מחיצוניים
-	(3)	(3)	הוצאות ריבית - לחיצוניים
2.1	95	97	הכנסות ריבית מחיצוניים, נטו
(20.0)	(10)	(8)	ריבית בין מגזרית
4.7	85	89	הכנסות מריבית, נטו
-	32	32	הכנסות שאינן מריבית
3.4	117	121	סך ההכנסות
30.0	10	13	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(1.8)	55	54	הוצאות תפעוליות
3.1	65	67	סך ההוצאות התפעוליות והאחרות
3.8	52	54	רווח לפני מיסים
(4.8)	21	20	הפרשה למיסים
9.7	31	34	רווח נקי
3.7	82	85	הרכב הכנסות הריבית
33.3	3	4	- מרווח מפעילות באשראי
4.7	85	89	- מרווח מפעילות בפקדונות
2.9	2,784	2,864	יתרה ממוצעת של אשראי לציבור
9.0	1,224	1,334	יתרה ממוצעת של פקדונות הציבור
(31.0)	848	585	יתרה ממוצעת של נכסים בניהול

ההכנסות במגזר עסקים בינוניים עלו בשנת 2017 בשיעור של 3.4% לעומת השנה הקודמת, והסתכמו בסך של 121 מיליון ש"ח. העליה בהכנסות נובעת בעיקר מגידול בשיעור של 4.7% בהכנסות מריבית (בעיקר עליה בהכנסות ריבית מפעילות באשראי).

בסיכום שנת 2017 עלה הרווח הנקי במגזר זה בשיעור של 9.7% לעומת התקופה המקבילה אשתקד והסתכם ב- 34 מיליון ש"ח. הגידול ברווח הנקי מוסבר בגידול שנרשם בהכנסות, כאמור.

ה. מידע מפורט לגבי תוצאות הפעילות בחתך מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

(5) מגזר עסקים גדולים:

שיעור השינוי	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2016	2017	
אחוזים	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
(7.5)	53	49	הכנסות מריבית - מחיצוניים
200.0	(4)	(12)	הוצאות ריבית - לחיצוניים
(24.5)	49	37	הכנסות ריבית מחיצוניים, נטו
-	(7)	3	ריבית בין מגזרית
(4.8)	42	40	הכנסות מריבית, נטו
-	10	10	הכנסות שאינן מריבית
(3.8)	52	50	סך ההכנסות
-	(3)	3	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
(12.5)	24	21	הוצאות תפעוליות
14.3	21	24	סך ההוצאות התפעוליות והאחרות
(16.1)	31	26	רווח לפני מיסים
(25.0)	12	9	הפרשה למיסים
(10.5)	19	17	רווח נקי
(5.1)	39	37	הרכב הכנסות הריבית
-	3	3	- מרווח מפעילות באשראי
-	-	-	- מרווח מפעילות בפקדונות
(4.8)	42	40	סך הכל הכנסות ריבית
(8.3)	1,788	1,640	יתרה ממוצעת של אשראי לציבור
85.7	1,929	3,582	יתרה ממוצעת של פקדונות הציבור
4.1	2,186	2,276	יתרה ממוצעת של נכסים בניהול

ההכנסות במגזר עסקים גדולים ירדו בשנת 2017 בשיעור של 3.8% לעומת השנה הקודמת והסתכמו בסך של 50 מיליון ש"ח.

בסיכום שנת 2017 ירד הרווח הנקי במגזר זה בשיעור של 10.5% לעומת השנה הקודמת והסתכם ב- 17 מיליון ש"ח. הירידה ברווח הנקי, מוסברת בירידה שנרשמה בהכנסות, כאמור, ובגידול בסך של 6 מיליון ש"ח בהוצאות בגין הפסדי אשראי.

השפעת מרכיבים אלו, קוזה על ידי ירידה בסך של 3 מיליון ש"ח בהוצאות התפעוליות.

ה. מידע מפורט לגבי תוצאות הפעילות בחתך מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

(6) מגזר ניהול פיננסי:

במסגרת מגזר "ניהול פיננסי" נכללה הפעילות הבנקאית שלא שויכה ללקוחות הבנק. פעילות זו כוללת בין היתר:

- פעילות מסחר, כגון: השקעה בניירות ערך למסחר ופעולות במכשירים נגזרים שלא יועדה לגידור ואינה מהווה חלק ממערך ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק.
- פעילות ניהול הנכסים וההתחייבויות - פעילות במכשירים פיננסיים המהווה חלק מניהול הסיכונים ומניהול ההון הפעיל שלא למטרות מסחר, כגון: השקעה בניירות ערך זמינים למכירה ואגרות חוב מוחזקות לפדיון, פעילות במכשירים נגזרים במסגרת ניהול הנכסים וההתחייבויות ופעילות עם בנקים וממשלות.
- פעילות השקעה - השקעה במניות של חברות כלולות והשקעה במניות זמינות למכירה.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר			
שיעור השינוי אחוזים	2016 מיליוני ש"ח	2017 מיליוני ש"ח	
51.3	⁽¹⁾ 39	59	הכנסות מריבית - מחיצוניים
95.2	(21)	(41)	הוצאות ריבית - לחיצוניים
-	18	18	הכנסות ריבית מחיצוניים, נטו
50.0	(16)	(24)	ריבית בין מגזרית
-	2	(6)	הכנסות (הוצאות) ריבית, נטו
(70.5)	44	13	הכנסות שאינן מריבית
(84.8)	46	7	סך ההכנסות
-	1	-	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(11.1)	27	24	הוצאות תפעוליות
(14.3)	28	24	סך ההוצאות התפעוליות והאחרות
-	18	(17)	רווח (הפסד) לפני מיסים
-	⁽¹⁾ 4	(7)	הפרשה למיסים
-	14	(10)	רווח (הפסד) לאחר מיסים
-	2	2	חלק הבנק ברווחי חברה כלולה
-	16	(8)	רווח נקי (הפסד)

ההכנסות הבנק במגזר ניהול פיננסי ירדו בשנת 2017 בשיעור של 84.8% לעומת השנה הקודמת והסתכמו ב- 7 מיליון ש"ח.

הירידה בהכנסות נובעת בעיקר מהגורמים הבאים:

- ירידה בסך של 8 מיליון ש"ח בהכנסות הריבית, הנובעת מקיטון בהכנסות מפעילות פיננסית עם בנקים.
- ירידה בסך של 31 מיליון ש"ח בהכנסות שאינן מריבית, הנובעת הן מירידה בסך של 13 מיליון ש"ח ברווחים מממוש ניירות ערך, והן מירידה בסך 16 מיליון ש"ח בהכנסות מהתאמות לשווי הוגן של מכשירים נגזרים.
- ירידה בסך של 4 מיליון ש"ח בהכנסות ממכירת מבנים.

בסיכום שנת 2017 הסתכם ההפסד במגזר "ניהול פיננסי", בסך של 8 מיליון ש"ח, המהווה ירידה בסך של 24 מיליון ש"ח לעומת הרווח שנרשם בשנה הקודמת.

הירידה ברווח הנקי מוסברת בירידה בהכנסות כאמור.

1. סווג מחדש בגין "יישום כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב, בנושא: "מיסים על ההכנסה" - ראה ביאור ד'1 (1) בדוחות הכספיים.

10. חברות מוחזקות עיקריות**תפנית דיסקונט - ניהול תיקי השקעות בע"מ**

הבנק מחזיק ב- 31% מאמצעי ההון של חברת תפנית דיסקונט - ניהול תיקי השקעות בע"מ (להלן: "תפנית"). סך כל המאזן של תפנית ליום 31.12.2017 הסתכם בסך של כ- 26 מיליון ש"ח והונה העצמי הסתכם בסך של 21 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 38 מיליון ש"ח, ו- 31 מיליון ש"ח, בהתאמה). חלק הבנק ברווחי חברת "תפנית" הסתכם בשנת 2017 בכ- 2 מיליון ש"ח, בדומה לנתון שנרשם בתקופה המקבילה אשתקד. ביום 15.5.2017 חילקה תפנית דיבידנד לבעלי מניותיה. חלקו של הבנק בדיבידנד שהתקבל הסתכם בסך של 5 מיליון ש"ח. היקף תיקי ההשקעות שנוהלו על ידי "תפנית" ביום 31.12.2017 הסתכם בכ- 7.1 מיליארד ש"ח, ומהווה עליה בשיעור של כ- 9.2% לעומת היקפם ביום 31.12.2016.

חברות מוחזקות אחרות

השפעתן של יתר החברות המוחזקות של הבנק - אינה מהותית ביחס לפעילות הבנקאית בקבוצה.

חלק ג' - סקירת הסיכונים**11. תיאור כללי של הסיכונים ואופן ניהולם****א. כללי**

פעילות הבנק במכשירים פיננסיים, לרבות מכשירים פיננסיים נגזרים, כרוכה בנטילת וניהול סיכונים שעיקרם: סיכונים אשראי, סיכונים שוק, סיכונים נזילות, סיכונים תפעוליים, וסיכונים ציות. בשנים האחרונות התגבשה ההכרה, לפיה - יישום נאות של עקרונות לניהול סיכונים מהווה גורם הכרחי לשמירת יציבות המערכת הבנקאית. לפיכך, פרסם בנק ישראל בשנים האחרונות שורת הוראות ניהול בנקאי תקין בנושא זה, הכוללות הנחיות המיועדות להטמיע את תפיסת ניהול הסיכונים במערכת הבנקאית ולהתאימה לעקרונות שגובשו על ידי ועדת "באזל".

הסיכונים העיקריים אליהם חשוף הבנק במסגרת פעילותו הבנקאית כוללים:

סיכון אשראי - מוגדר כסיכון להיווצרות הפסדים כתוצאה מחוסר יכולת של לוה או צד נגדי לעמוד בהתחייבויותיו, בחלקן או במלואן כלפי הבנק, בכפוף לתנאים שהוסכמו. חשיפה משמעותית לסיכון אשראי, הנובעת מחולשות בתהליכי ניטור, בקרת וניהול תיק האשראי, יחד עם סטנדרטים לא נאותים בהליכי מתן האשראי ללווים וצדדים נגדיים, מהווה גורם מרכזי להפסדי בנקים בארץ ובעולם. החשיפה לסיכון אשראי עשויה להיווצר ממספר סיכונים, כגון: סיכון לוה, סיכון ריכוזיות לוויים וקבוצת לוויים, סיכון ריכוזיות ענפית ו/או גיאוגרפית, סיכון אשראי של צד נגדי, סיכון סליקה, וסיכון סביבתי.

סיכון שוק - מוגדר כסיכון לפגיעה בהכנסות הבנק וברווחיותו, בשל שינויים אפשריים בשווי ההון של הנכסים וההתחייבויות (מאזני וחופי מאזני), הנובעים משינויים במחירי השוק, כגון: שינוי בשיעור האינפלציה, שינוי בשיעור הריבית, שינוי בשערי החליפין ושינויים בשוק ההון. סיכון שוק כולל את רכיבי הסיכון הבאים: סיכון בסיס, סיכון ריבית, סיכון מניות וסיכון אופציות.

סיכון נזילות - מוגדר כסיכון לרווחי הבנק וליציבותו, הנובע מאי יכולתו לספק את צרכי נזילותו. נזילות מוגדרת כיכולת הבנק לממן גידול בנכסים ולעמוד בפירעון התחייבויות במועד פירעון, מבלי להיקלע להפסדים חריגים.

סיכון תפעולי - מוגדר כסיכון להפסד העלול להיגרם מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים, מערכות או בשל אירועים חיצוניים. סיכון זה שלוב בכל המוצרים, הפעילויות, התהליכים והמערכות בבנק. בנוסף, ייתכן שכשל שנגרם בשל התממשות סיכון תפעולי, ישפיע בצורה ישירה או עקיפה על סיכונים אחרים, כגון: סיכונים אשראי, סיכונים שוק, סיכונים נזילות, מוניטין ועוד. הסיכון התפעולי כולל רכיבי סיכון משמעותיים, לרבות סיכון המשכיות עסקית, סיכון משפטי, סיכון מעילות והונאות, סיכון ציות, סיכון טכנולוגיות המידע, סיכון דיווח כספי ועוד. הבנק מנהל את הסיכון התפעולי בהתאם להנחיות שנכללו בהוראות ניהול בנקאי תקין 350 ו-355, ומגדיר את סיכונים טכנולוגיות המידע, הציות והסיכון המשפטי כקטגוריות סיכון עצמאיות להן ניתן גילוי נפרד בדוח הסיכונים המפורסם באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: <https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

סיכון טכנולוגיות המידע - מוגדר כסיכון הנובע משימוש או מהיעדר שימוש בטכנולוגיית מידע או מתלות של תאגיד בה.

סיכון סייבר - מוגדר כסיכון לנזקים כספיים ואחרים, הנובעים מהתרחשות התקפה קיברנטית. ככלל, איומים במרחב הקיברנטי מוגדרים כאיומים העשויים לגרום להשבתה, מניעת שירות מהותי, פגיעה מהותית בסודיות ושלמות המידע וביצוע פעילות עוינת והונאות. מערכות המחשב המרכזיות של הבנק מבוססות על מערכת המחשב של החברה האם המפתחת, מתפעלת ומתחזקת אותן. שירותי המחשב והתפעול המסופקים לבנק על ידי החברה האם מעוגנים בהסכמים רב שנתיים על בסיס כלכלי. הסכמים אלו מפרטים את היקף, איכות וזמינות שירותי המחשב המסופקים לבנק ומבטיחים את רציפותם. נוסף על המערכות הקבוצתיות, הבנק מפעיל גם מערכות ייחודיות לו, אך מדובר בדרך כלל במערכות ניהוליות ותפעוליות במטה, ולא במערכות ליבה בנקאיות.

סיכון משפטי - מוגדר כחשיפת הבנק להפסדים, בין היתר, בשל היעדר יכולת לאכוף באופן משפטי הסכם, או בשל הליכים משפטיים שנפתחו נגד הבנק וכן חשיפה להפסדים בגין קנסות או צעדי עונשין הנובעים מפעילות פיקוחית, כמו גם מהסדרים פרטניים. הסיכון המשפטי מהווה חלק מהסיכון התפעולי.

סיכון ציות והלבנת הון (לרבות מימון טרור) - מוגדר כחשיפת הבנק להטלת סנקציות משפטיות או רגולטוריות, להפסד פיננסי או לנזק תדמיתי, שהבנק עלול לספוג בשל אי מילוי חוקים, תקנות, הוראות הסדרה, נהלים פנימיים והקוד האתי החל על הבנק. ניהול סיכון ציות כולל בין היתר הוראות מתחום יחסי בנק לקוח, הוראות לא צרכניות, הוראות בתחום דיני ניירות ערך, הוראות בנושא פעילות חוצה גבולות ואיסור הלבנת הון. אי ציות להוראות החלות על הבנק בתחום הציות ואיסור הלבנת הון חושף את הבנק להטלת עיצומים כספיים, לסיכון מוניטין, וכן להליכים פליליים, אשר עלולים להינקט כנגד הבנק ועובדיו.

סיכון מוניטין - מוגדר כחשיפה אפשרית לפגיעה ברווחי הבנק, בגין תדמית שלילית שעלולה להיווצר לבנק בקרב לקוחות וצדדים אחרים הקשורים עם הבנק. הבנק מגדר את חשיפתו לסיכון זה, בין היתר, באמצעות הקפדה על ביצוע נהלים ויישום קפדני של הקוד האתי.

סיכון אסטרטגי - מוגדר כחשיפה אפשרית לפגיעה בהון הבנק, בתוצאותיו הכספיות ובמוניטין הנובעת מקבלת החלטות עסקיות שגויות, או מיישום לא נכון של החלטות עסקיות, או מהעדר תגובה לשינויים בתחרות ובהתפתחויות שונות בסביבה העסקית והציבורית.

בסיכון האסטרטגי נכלל גם סיכון "המודל העסקי", הנגזר משינויים שחלים בסביבת הפעילות העסקית של הבנק ונובעים, בין היתר, מהתפתחויות מהירות של טכנולוגיות המידע, שחיקת מקורות ההכנסה, והגברת התחרות במערכת הבנקאית והחץ בנקאית. במסגרת זו משקיע הבנק, בשיתוף עם החברה האם, מאמצים רבים בתחום הבנקאות הדיגיטלית, שיפור חוויית הלקוח ופיתוח מודלים אלטרנטיביים לפעילות הבנקאית - בהתאמה לשינויים המתרחשים בבנקאות הבינלאומית והמקומית.

ב. התיאבון לסיכון

התיאבון לסיכון הוגדר כ"רמת הסיכון המכסימלית" אותה מוכן הבנק לשאת במהלך העסקים הרגיל בהתחשב במאפייני סיכון, ומשמש לקביעת הסיכונים שהבנק מוכן לקבל בראיה צופת פני עתיד.

ה"תיאבון לסיכון" עקבי עם האסטרטגיה העסקית של הבנק ומהווה כלי מרכזי לפיקוח על הסיכונים שנוטל הבנק.

בעת קביעת המסגרת לניהול סיכונים, מתווה הדירקטוריון את "הצהרת התיאבון לסיכון", המהווה בסיס למדיניות ניהול הסיכונים, ולקביעת מגבלות וספי התרעה.

במסגרת התוויית "הצהרת התיאבון לסיכון", נלקחים בחשבון גורמים רלוונטיים, כגון: האסטרטגיה העסקית, שינויים סביבתיים, סיכונים מהותיים (קיימים ומתהווים), השפעות תרחישי קיצון, העקרונות לתכנון ההון (לרבות האילוצים הקיימים בנושא זה), מקורות המימון ומחויבויות שונות של הבנק (כגון: דרישות ומגבלות הנובעות מהליכי חקיקה והסדרה).

הצהרת התיאבון לסיכון מובאת לאישור הדירקטוריון בתדירות שנתית (בהתבסס על נתונים ומדדים מעודכנים). סטיות ממגבלות שנקבעו בהצהרת התיאבון לסיכון, מנוטרות על ידי הבנק ומדווחות לדירקטוריון באופן שוטף.

ג. קווי יסוד לניהול סיכונים

הדירקטוריון והנהלת הבנק נושאים באחריות לניהול הסיכונים בבנק ולקביעת תהליכים אפקטיביים לניהול סיכונים אלו. הנהלת הבנק בפקוח הדירקטוריון, מוודאת שהמערכות והתהליכים שנקבעו במסגרת ניהול הסיכונים הקבוצתי הולמים את אופי פעילות הבנק. מסמכי היסוד לניהול סיכונים גובשו על ידי הבנק בהתאמה למסמכים מקבילים של החברה האם, והבנק מתבסס במסגרת ניהול הסיכונים על תשתיות, תהליכים, ומתודולוגיות לניהול סיכונים שפותחו בחברה האם. חריגות מהמגבלות שנקבעו לסיכונים השונים, והתפתחויות שחלו בפרופיל הסיכון של הבנק, מדווחים על ידי הבנק לחברה האם באופן שוטף.

הבנק פועל בהתאם למסגרת ניהול הסיכונים שנקבעה בקבוצה, בהתאמה לאופי הפעילות הייחודי של הבנק, הסביבה בה הוא פועל ובהתאם להנחיות בנק ישראל. ממשל ניהול הסיכונים בבנק מבוסס על שלושה קווי הגנה:

קו ההגנה הראשון - כולל את קווי העסקים ובהם יחידות עסקיות ותפעוליות, אשר נוטלות סיכונים ונושאות באחריות מלאה לניהול הסיכונים הגלומים בפעילותן באמצעות תהליכי ליבה בניהול סיכונים (נטילת סיכון, זיהוי מדידה והערכה, בקרה והפחתה, ניטור ודיווח).

קו ההגנה השני - כולל את יחידות המטה (משפטיות וחשבונאיות) ואת פונקציות ניהול הסיכונים אשר תפקידה לסייע להנהלה לקדם ראייה משולבת, כלל תאגידית של סיכונים, לתכנן ולפתח את מסגרת העבודה לניהול סיכונים, לקבוע מתודולוגיות, לאתגר את ניהול הסיכונים של קו ההגנה הראשון ולהציג את מכלול הסיכונים בפני ההנהלה והדירקטוריון.

קו ההגנה השלישי - כולל את הביקורת הפנימית אשר בוחנת את תקינותם ויעילותם של הבקורות ותהליכי ניהול הסיכונים ומאבחנת חולשות פוטנציאליות בבקרה הפנימית.

ככלל, בבנק מונו מנהלי סיכונים מקו ההגנה הראשון, במעמד חבר הנהלה, ובקרי סיכון מקו ההגנה השני. פיקוח ובקרה על ניהול סיכון מתבצעים באמצעות תהליכי ניהול סיכונים, פורומים ופונקציות מפתח בבנק.

הבנק עושה שימוש במבחני קיצון צופי פני עתיד ככלי משלים לתהליכי ניהול סיכונים (לרוב בסיכון אשראי, שוק ונזילות).

מבחני קיצון משמשים בתהליך שוטף לזיהוי והערכת מוקדי סיכון ואזורי פגיעות, בין היתר, כחלק מהערכת נאותות הלימות ההון (ICAAP), בעת בחינת נאותות תכנון ההון, לרבות עמידה במגבלות התיאבון לסיכון שקבע הדירקטוריון. מבחני קיצון מבוצעים על פי הנחיות בנק ישראל ובהתאם למתודולוגיה שנקבעה בקבוצה, בהתאמות הנדרשות לאופי הפעילות של הבנק. הדירקטוריון והנהלה מעורבים בקביעת מטרות מבחני הקיצון, הגדרת התרחישים ובחינת סבירות התוצאות. מנהלי סיכון האשראי, השוק והנזילות מתחזקים תכניות מגירה להפחתת סיכונים בשל התממשות תרחיש קיצון.

ד. מידע נוסף

מידע מפורט באשר לסיכונים השונים הכרוכים בפעילות הבנק ואופן ניהולם נכלל בדוח הסיכונים שפורסם באתר האינטרנט של הבנק בכתובת:

<https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

12. סיכון האשראי

א. סקירת סיכון האשראי ואופי ניהולו

מבנה ניהול סיכון האשראי בבנק, תואם את מודל ניהול הסיכונים (Management Enterprise Risk), אשר אומץ על ידי קבוצת דיסקונט וכולל הגדרת סמכות ואחריות של הגורמים המעורבים בניהול סיכון האשראי דירקטוריון, הנהלה ושלושה קווי הגנה בלתי תלויים:

קו ההגנה הראשון - נוטלי הסיכונים (בעיקר חטיבות האשראי): חטיבה לבנקאות מסחרית וחטיבה קמעונאית).

קו ההגנה השני - הגורמים האחראים לניהול סיכונים בלתי תלוי.

קו ההגנה השלישי - ביקורת פנימית.

ניהול סיכון אשראי כולל גם ניהול סיכון ריכוזיות אשראי וניהול הסיכונים הסביבתיים.

מדיניות ניהול סיכון האשראי מהווה מסגרת לניהול הסיכון במטרה להשיג תשואה הולמת ביחס לפרופיל הסיכון ובהלימה למגבלות התיאבון לסיכון שהתווה הדירקטוריון. לבנק מסמכי אסטרטגיה ומדיניות אשראי המבוססים על הוראות הניהול הבנקאי התקין שאושרו על ידי הדירקטוריון. מסמכים אלה מתווים את עקרונות האשראי ומהם נגזרים נוהלי האשראי, היעדים העסקיים, הבקורות והמגבלות עליהן מתבצע מעקב שוטף.

ב. ניתוח איכות האשראי וסיכון אשראי בעייתי

מערך ניהול סיכון האשראי בבנק כולל שתי יחידות לטיפול בחובות בעייתיות:

- יחידה ל"אשראים מיוחדים" הפועלת במסגרת החטיבה לבנקאות מסחרית בבנק, ומטפלת הן בניהול הסדרה וגבייה של אשראים בעייתיים הנמצאת בטיפול החטיבה לבנקאות מסחרית ושל אשראים אחרים (הנמצאים בטיפול משפטי), והן בסיווג ומדידת הפרשות להפסדי אשראי ללקוחות אלו.

- יחידה לפיקוח ובקרה הפועלת בחטיבה הקמעונאית, ועוסקת הן בניהול והסדרה של חובות בעייתיים המשתייכים לחטיבה הקמעונאית (לפני העברתם לטיפול משפטי), והן בסיווג וקביעת הפרשות להפסדי אשראי ללקוחות אלו.

להלן נתונים לגבי יתרת החובות הבעייתיים בבנק ומדדי סיכון:

(א) **התפלגות החובות הבעייתיים:**

(1) **סיכון אשראי בעייתי - בחתך סווג החוב**

31 בדצמבר 2017			
מאזני	חוץ מאזני	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
274	15	289	חובות פגומים
63	1	64	סיכון אשראי נחות
204	25	229	סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת
541	41	582	סך הכל סיכון אשראי בעייתי * (2)
(78)	(10)	(88)	בניכוי הפרשה להפסדי אשראי
463	31	494	סיכון אשראי בעייתי, נטו
83	-	83	* מזה חובות שאינם פגומים בפיגור של 90 יום ומעלה

31 בדצמבר 2016			
מאזני	חוץ מאזני	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
335	15	350	חובות פגומים
59	1	60	סיכון אשראי נחות
166	30	196	סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת
560	46	606	סך הכל סיכון אשראי בעייתי * (2)
(105)	(12)	(117)	בניכוי הפרשה להפסדי אשראי
455	34	489	סיכון אשראי בעייתי, נטו
63	-	63	* מזה חובות שאינם פגומים בפיגור של 90 יום ומעלה

(3) **נכסים שאינם מבצעים**

31 בדצמבר 2017			
מאזני	חוץ מאזני	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
219	15	234	חובות פגומים (1)
-	-	-	נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו
219	15	234	סך הכל נכסים שאינם מבצעים

31 בדצמבר 2016			
מאזני	חוץ מאזני	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
272	15	287	חובות פגומים (1)
-	-	-	נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו
272	15	287	סך הכל נכסים שאינם מבצעים

1. חובות שאינם צוברים הכנסות ריבית.

2. הנתונים מתייחסים ליתרת החוב הרשומה של סיכון האשראי לציבור.

(ב) להלן נתונים לגבי התפתחות החובות הפגומים בבנק:

ליום 31 בדצמבר					
2016		2017			
חובות פגומים		חובות פגומים			
אחרים	שאורגנו מחדש	אחרים	שאורגנו מחדש		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח		
199	133	200	122	יתרה לתחילת השנה -	
(64)	(8)	(71)	(6)	- יתרת חוב רשומה	
				- בניכוי הפרשות להפסדי אשראי	
135	125	129	116	יתרה נטו	
				שינויים בחובות בשנת הדוח:	
89	51	87	81	- חובות שנפגמו	
(7)	(4)	(6)	(1) ⁽¹⁾	- חובות שנגרעו מסווג פגום	
(92)	(47)	(163)	(59)	- גביות ומחיקות	
11	(11)	14	(14)	- ארגונים מחדש שכשלו	
1	(11)	(68)	7	סך הכל שינויים בחובות	
				שינויים בהפרשות להפסדי אשראי:	
(40) ⁽²⁾	(6) ⁽²⁾	(60)	(32)	- גידול בהפרשות	
1	1	-	-	- הפרשות שנגרעו מסיווג פגום	
32 ⁽²⁾	7 ⁽²⁾	102	26	- גביות ומחיקות	
(7)	2	42	(6)	סך הכל שינויים בהפרשות	
129	116	103	117	יתרה לסוף השנה*	
				* ההרכב:	
200	122	132	129	- יתרת חוב רשומה	
(71)	(6)	(29)	(12)	- הפרשות להפסדי אשראי	
129	116	103	117		

1. מזה חובות בגין "ארגון מחדש עוקב": בסך 1 מיליון ש"ח.
2. סווג מחדש.

בשנת 2017 אורגנו על ידי הבנק 1,320 אשראים בסך של 79 מיליוני ש"ח (2016 - 1,385 אשראים ו- 72 מיליוני ש"ח, בהתאמה). בנוסף, נרשמו בשנת 2017 303 כשלי אשראי בגין חובות שאורגנו מחדש בשנה הקודמת בהיקף של 16 מיליוני ש"ח (2016 - 259 כשלי אשראי, בהיקף של 7 מיליוני ש"ח).

(ג) מדדי איכות תיק האשראי:

להלן נתונים לגבי מדדים מסוימים המשמשים להערכת איכות תיק האשראי של הבנק, הנגזרים מנתוני החובות הבעייתיים שחושבו על פי הכללים שבהוראות החדשות:

31.12.2016	31.12.2017	
%	%	
1.4	1.1	- שיעור יתרת האשראי הפגום, מתוך סך האשראי לציבור ⁽¹⁾
		- שיעור יתרת האשראי ⁽²⁾ בפיגור של 90 יום ומעלה (שאינו פגום), מתוך סך האשראי לציבור
0.3	0.3	
2.2	1.9	- שיעור סיכון האשראי הבעייתי ⁽²⁾ מתוך סך סיכון האשראי לציבור
		- שיעור ההוצאות בגין הפסדי אשראי, מהיתרה הממוצעת של האשראי ⁽²⁾
0.2	0.5	
0.1	0.5	- שיעור המחיקות נטו, מיתרת האשראי הממוצעת ⁽²⁾

1. הנתונים מתייחסים ליתרת החוב הרשומה של האשראי לציבור.
2. הנתונים מתייחסים לאשראי לציבור בלבד.

(ד) איכות תיק האשראי:

(1) כללי

בהתאם להוראות שפרסם בנק ישראל, נדרשו התאגידים הבנקאיים לכלול בדוחותיהם הכספיים מידע איכותי וכמותי שיהווה אינדיקציה לאיכות תיק האשראי שלהם.

הבנק מקיים מערכת בקרת אשראי המהווה גורם מרכזי בתהליך שמירת איכות תיק האשראי וניטור כשלי אשראי.

במסגרת זו פיתח הבנק מודלים לדירוג אשראי, המהווים מערכת "תומכת החלטה" ומתקיים מעקב שוטף לזיהוי ואיתור סממנים המצביעים על ירידה אפשרית בכושר הפירעון של הלווים, בין היתר באמצעות ניטור תקופת הפיגור של החובות, בתדירות יומית.

(2) נתונים כמותיים

להלן נתונים לגבי מדדים פיננסיים מסויימים המשמשים להערכת איכות תיק האשראי, בחתך קבוצות אשראי:

31 בדצמבר 2017			
אנשים פרטיים			
מסחרי	לדיר	אחר	סך הכל
%	%	%	%
0.6	0.1	0.3	0.5
1.5	-	0.5	1.1
2.5	1.8	1.3	2.2
0.5	1.8	1.5	0.9

שיעור ההוצאה בגין הפסדי אשראי, מתוך האשראי

שיעור החובות הפגומים, מתוך האשראי

שיעור החובות הבעייתיים, מתוך האשראי

שיעור החובות בפיגור מעל 30 יום, מתוך האשראי

31 בדצמבר 2016			
אנשים פרטיים			
מסחרי	לדיר	אחר	סך הכל
%	%	%	%
0.2	-	0.3	0.2
2.1	-	0.5	1.4
2.9	1.7	1.3	2.4
0.5	1.3	1.4	0.8

שיעור ההוצאה בגין הפסדי אשראי, מתוך האשראי

שיעור החובות הפגומים, מתוך האשראי

שיעור החובות הבעייתיים, מתוך האשראי

שיעור החובות בפיגור מעל 30 יום, מתוך האשראי

הנהלת הבנק עוקבת אחרי התפתחות אינדיקטורים אלו בתדירות רבעונית ובוחנת את משמעות התוצאות שהתקבלו הן ביחס לתקופות קודמות והן ביחס לנתונים המקבילים במערכת הבנקאית. בשנת 2017 נרשמה עליה בשיעור ההוצאה בגין הפסדי אשראי לעומת הנתון שנרשם בתקופה המקבילה אשתקד. עם זאת, מכיוון שפרמטרים אחרים (כגון: שיעור החובות הבעייתיים, ושיעור החובות הפגומים), מצביעים על שיפור במדדי האיכות, מעריכה הנהלת הבנק כי בתקופת הדוח לא חל שינוי מהותי באיכות תיק האשראי בבנק.

ג. ניתוח ההפרשה להפסדי אשראי

(א) להלן נתונים לגבי התפתחות ההפרשות להפסדי אשראי בבנק

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017					
אשראי לציבור					
מסחרי	פרטי	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
300	17	376	-	376	יתרת הפרשה לתחילת השנה
102	3	119	-	119	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(160)	(1)	(218)	-	(218)	מחיקות חשבונאיות
54	-	100	-	100	גביית חובות שנמחקו בשנים קודמות
(106)	(1)	(118)	-	(118)	מחיקות חשבונאיות, נטו
296	19	377	-	377	יתרת הפרשה לסוף השנה*
23	-	25	-	25	* מזה-בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016					
אשראי לציבור					
מסחרי	פרטי	סך הכל	בנקים וממשלות	סך הכל	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
295	16	366	1	367	יתרת הפרשה לתחילת השנה
26	1	37	(1)	36	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
(80)	-	(137)	-	(137)	מחיקות חשבונאיות
59	-	110	-	110	גביית חובות שנמחקו בשנים קודמות
(21)	-	(27)	-	(27)	מחיקות חשבונאיות, נטו
300	17	376	-	376	יתרת הפרשה לסוף השנה*
26	-	28	-	28	* מזה-בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים

(ב) מדדי איכות תיק האשראי:

להלן נתונים לגבי יחסים פיננסיים מסוימים המשמשים להערכת רמת ההפרשות להפסדי אשראי בבנק והשינויים בנתונים אלו בהשוואה לאשתקד:

	31.12.2016	31.12.2017
	%	%
- שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי ⁽²⁾ , מתוך סך האשראי לציבור ⁽¹⁾	1.6	1.4
- שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי ⁽²⁾ , מתוך האשראי הפגום	108.1	134.9
- שיעור המחיקות נטו, מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי ⁽²⁾	7.8	33.5
- שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי ⁽²⁾ מתוך האשראי הפגום בתוספת האשראי בפיגור ⁽³⁾	20.1	11.9

1. הנתונים מתייחסים ליתרת החוב הרשומה של האשראי לציבור.

2. הנתונים מתייחסים לאשראי לציבור בלבד.

3. אשראי שאינו פגום, בפיגור של 90 יום ומעלה.

ד.

התפלגות סיכון האשראי בחתך ענפי משק*

להלן תמצית נתונים לגבי התפלגות סיכון האשראי לציבור - בחתך ענפי משק, בהשוואה לשנה הקודמת (במיליוני ש"ח).

ליום 31 בדצמבר 2017

הפסדי אשראי						ענף משק
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות, נטו	הוצאות בגין הפסדי אשראי	מזה: סיכון אשראי בעייתי ⁽³⁾	מזה: דירוג ביצוע אשראי ⁽²⁾	סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾	
45	5	9	68	2,432	2,543	תעשיה
49	-	1	81	4,007	4,137	בינוי ונדל"ן - בינוי ⁽⁴⁾
7	(1)	(5)	36	1,859	1,900	- פעילות בנדל"ן
94	58	56	144	4,664	4,854	מסחר
26	8	6	35	1,529	1,609	שירותים עסקיים
72	17	28	61	4,185	4,295	ענפים מסחריים אחרים
293	87	95	425	18,676	19,338	סך הכל מסחרי
19	1	3	74	4,266	4,403	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
62	11	14	58	5,120	5,357	- אחר
374	99	112	557	28,062	29,098	סה"כ ציבור - פעילות בישראל
-	-	-	-	4,727	4,727	בנקים בישראל וממשלת ישראל
374	99	112	557	32,789	33,825	סך הכל פעילות בישראל
3	19	7	25	392	420	ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	-	770	770	בנקים וממשלות בחו"ל
3	19	7	25	1,162	1,190	סך הכל פעילות בחו"ל
377	118	119	582	33,951	35,015	סך הכל

ליום 31 בדצמבר 2016

הפסדי אשראי						ענף משק
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות, נטו	הוצאות בגין הפסדי אשראי	מזה: סיכון אשראי בעייתי ⁽³⁾	מזה: דירוג ביצוע אשראי ⁽²⁾	סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾	
41	(1)	(2)	46	2,205	2,319	תעשיה
48	2	6	70	3,903	4,017	בינוי ונדל"ן - בינוי ⁽⁴⁾
11	(2)	3	71	2,045	2,134	- פעילות בנדל"ן
97	18	13	131	4,434	4,683	מסחר
28	2	8	57	1,421	1,522	שירותים עסקיים
60	2	2	52	3,768	3,891	ענפים מסחריים אחרים
285	21	30	427	17,776	18,566	סך הכל מסחרי
17	-	1	62	3,804	3,902	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
59	6	10	54	4,676	4,943	- אחר
361	27	41	543	26,256	27,411	סה"כ ציבור - פעילות בישראל
-	-	(1)	-	5,724	5,724	בנקים בישראל וממשלת ישראל
361	27	40	543	31,980	33,135	סך הכל פעילות בישראל
15	-	(4)	63	452	519	ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	-	656	656	בנקים וממשלות בחו"ל
15	-	(4)	63	1,108	1,175	סך הכל פעילות בחו"ל
376	27	36	606	33,088	34,310	סך הכל

1. סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים, וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים, כפי שחושב לצורך מנבלת חבות של לווה.
2. סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
3. סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 יום או יותר.
4. כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה בסך של 85 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 193 מיליון ש"ח).

* למידע מפורט באשר להתפלגות סיכון האשראי בבנק בחתך ענפי משק - ראה נספח מס' 1 להלן.

ה. חשיפה למדינות זרות

להלן תמצית נתונים לגבי חשיפת האשראי של הבנק למדינות זרות, כהגדרתה בהוראות בנק ישראל¹.

הצד הנגדי	31.12.2017 מיליוני ש"ח	31.12.2016 מיליוני ש"ח	השינוי אחוזים
ממשלות	471	314	50.0
בנקים	264	317	(16.7)
אחרים	209	261	(19.9)
	944	892	5.8

בשנת 2017 נרשמה עליה בשיעור של 5.8% בחשיפת הבנק למדינות זרות, הנובעת מגידול בסך של 157 מיליון ש"ח בחשיפת הבנק לממשלות זרות (בעיקר ממשלת ארה"ב).

* למידע מפורט באשר להתפלגות חשיפת הבנק למדינות זרות - ראה נספח מס' 2 להלן.

ו. חשיפה למוסדות פיננסיים זרים

בעקבות השלכות המשבר הכלכלי על המוסדות הפיננסיים ברחבי העולם והחששות ליציבות של מוסדות פיננסיים מסוימים, בוחנת הנהלת הבנק באופן שוטף את חשיפת הבנק לבנקים ומוסדות פיננסיים בחו"ל, ומקיימת דיונים לגבי היקף החשיפה והתאמתה להתפתחויות בבנקאות העולמית. התאמת החשיפה נשקלת תוך בחינת הפרמטרים הבאים:

- היקף החשיפה של הבנק למוסד הפיננסי, בכלל - וביחס להונו העצמי, בפרט.
 - דירוג האשראי של המוסד הפיננסי (ככלל, הבנק מבצע עסקאות הכרוכות בחשיפת אשראי, רק עם מוסדות פיננסיים זרים המדורגים בדירוג "השקעה" ומעלה).
 - דירוג האשראי של המדינה בה פועל המוסד הפיננסי.
 - ניסיון העבר שנצבר בבנק לגבי המוסד הפיננסי.
- היקף חשיפת האשראי המכסימלי לכל מוסד פיננסי זר, נקבע על ידי דירקטוריון הבנק. חריגות ממגבלה זו נבחנות על ידי הנהלת הבנק, עבור כל מוסד פיננסי, בתדירות יומית.
- בעקבות המשבר הכלכלי העולמי, פרסם בנק ישראל הוראה, לפיה נדרשו התאגידים הבנקאיים לכלול בדוח הדירקטוריון והנהלה מידע כמותי ואיכותי לגבי חשיפת האשראי של התאגידים הבנקאיים הפועלים בישראל, למוסדות פיננסיים זרים (כהגדרתם בהוראה).
- חשיפת האשראי של הבנק למוסדות פיננסיים זרים⁽¹⁾ ליום 31.12.2017 מסתכמת בסך של 286 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 353 מיליון ש"ח), כמפורט להלן:

דירוג אשראי חיצוני	31 בדצמבר 2017		
	סיכון אשראי מאזני ⁽²⁾ מיליוני ש"ח	סיכון אשראי חוץ מאזני ⁽³⁾ מיליוני ש"ח	סיכון אשראי כולל ⁽⁴⁾ מיליוני ש"ח
AAA עד AA-	27	-	27
A+ עד A-	227	1	228
BBB+ עד BBB-	7	-	7
BB+ עד B-	3	17	20
ללא דירוג	-	4	4
סך כל חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים	264	22	286

1. כולל חשיפה בגין בנקים, בנקים להשקעות, ברוקרים, דילרים, חברות ביטוח, גופים מוסדיים וגופים שבשליטת הגופים הנ"ל.
2. פקדונות בבנקים, אשראי לציבור, השקעות באגרות חוב ונכסים בגין מכשירים נגזרים.
3. בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי לרבות ערבויות להבטחת חובות של צד ג'.
4. יתרת הפקדונות שהופקדו במוסדות פיננסיים זרים הרשומים במדינות מסוימות הכלולות בתכנית החירום הכלכלית שגובשה עבורן באיחוד האירופאי וקרן המטבע הבינלאומית, הסתכמה ליום 31.12.2017 בסך של 6 מיליון ש"ח.

1. חשיפה למוסדות פיננסיים זרים (המשך)

דירוג אשראי חיצוני	31 בדצמבר 2016		
	סיכון מאזני (2) אשראי מאזני	סיכון אשראי חוץ מאזני (3) אשראי מאזני	סיכון אשראי כולל (4) אשראי מאזני
	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
AAA עד AA-	32 ⁽⁵⁾	-	32
A+ עד A-	240	3	243
BBB+ עד BBB-	45	-	45
BB+ עד B-	-	21	21
ללא דירוג	- ⁽⁵⁾	12	12
סך כל חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים	317	36	353

1. כולל חשיפה בגין בנקים, בנקים להשקעות, ברוקרים, דילרים, חברות ביטוח, גופים מוסדיים וגופים שבשליטת הגופים הנ"ל.
2. פקדונות בבנקים, אשראי לציבור, השקעות באגרות חוב ונכסים בגין מכשירים נגזרים.
3. בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי לרבות ערבויות להבטחת חובות של צד ג'.
4. יתרת הפקדונות שהופקדו במוסדות פיננסיים זרים הרשומים במדינות מסוימות הכלולות בתכנית החרום הכלכלית שגובשה עבורן באיחוד האירופאי וקרן המטבע הבינלאומית, הסתכמה ליום 31.12.2016 בסך של 3 מיליון ש"ח.
5. סווג מחדש.

הערות:

1. המדינות העיקריות בהן רשומים המוסדות הפיננסיים הזרים הינן: ארה"ב, גרמניה, בריטניה ובלגיה. החשיפה המכסימלית של הבנק ליום 31 בדצמבר 2017, ביחס לקבוצת מוסדות זרים הפועלים באותה מדינה, אינה עולה על 15% מ"בסיס ההון" של הבנק (כהגדרתו בהוראות בנק ישראל).
2. דירוג האשראי של המוסדות הפיננסיים הזרים המפורטים מעלה נערך בעיקר על ידי חברת הדירוג הבינלאומית: "Standard & poor's". דירוגי האשראי מעודכנים על ידי חברת הדירוג, בדרך כלל, בתדירות שנתית. לפיכך, ולאור ההתפתחויות האחרונות במגזר הבנקאות, ייתכנו פערים בין הדירוג האחרון שנערך על ידי חברת הדירוג - לבין הערכת הבנק.
3. כל חשיפות האשראי המאזני למוסדות פיננסיים זרים, כמפורט לעיל - כלולות בדוחות הכספיים בסעיף "פקדונות בבנקים", "השקעות בניירות ערך" ו"נכסים בגין מכשירים נגזרים". חשיפות האשראי המפורטות מעלה, נכללו בדיווח על "סיכון האשראי הכולל לציבור, לפי ענפי משק", שבנספח מס' 1 לדוח זה.

2. סיכונים אשראי בהלוואות לדיר

בשנים האחרונות נרשם בשוק הדיר גידול בביקושים ובהיקף הביצועים של הלוואות לדיר, שגרמו לעלויות מחירים שנגזרו ממחסור בהיצע הדירות ביחס לביקושים אלו. העליה שנרשמה בהיקף ההלוואות לדיר (ובכלל זה עליה בהיקף הכספי הממוצע של הלוואות אלה), חורגת משיעורי הצמיחה במשק ומשיעורי העליה ברמת החיים ובהכנסות של משקי הבית. לאור האמור לעיל, קיים חשש שתהליכים אלו עלולים לפגוע באיכות תיק האשראי לדיר ולהגדיל את חשיפת המערכת הבנקאית לסיכונים אשראי.

לפיכך, הגביר הבנק את הפיקוח על האשראי בתחום זה. הצעדים שננקטו על ידי הבנק, כוללים:

- הגבלת היקף ההלוואות שניתנות ב"בטחון דירת מגורים" (אך לא למטרת מגורים), באופן ששיעורן לא יעלה על 15% מיתרת האשראי לדיר.
- הגבלת היקפי ההלוואות העוללות להטיל מעמסה על הלווה, כמתחייב מהוראה שפורסמה על ידי בנק ישראל, לפיה נאסר על התאגידים הבנקאיים לאשר הלוואות שמרכיב ההחזר הגלום בהן עולה על 50% מ"כושר החזר" של הלווה (יצוין בהקשר זה, כי הבנק אינו נוהג לאשר בדרך כלל הלוואות לדיר, שמרכיב ההחזר החודשי הצפוי בגינן עולה על 40% מהכנסות הלווה).
- הגבלת היקפי ההלוואות המממנות שיעורים ניכרים משווי הנכס המשועבד, כמתחייב מהוראות שפורסמו על ידי בנק ישראל בנושא זה.
- הגבלת סיכון הריבית בהלוואה לדיר, כמתחייב מהגבלות שהוטלו על ידי בנק ישראל בנושא זה, לפיהן הוגבל מרכיב ההלוואות ב"ריבית משתנה" (כהגדרתן בהוראה שפרסם בנק ישראל), לשיעור שלא יעלה על שני שליש מההיקף הכולל של מסגרות ההלוואות שאושרו החל מיום 1.9.2013 (או לשיעור שלא יעלה על 33% בהלוואות הנושאות "ריבית משתנה" - המתעדכנת בתדירות גבוהה מחמש שנים).
- שימוש ב"מקדמי בטחון" (מבחני עמידות) בתהליך אישור מסגרת ההלוואה. דהיינו, בטרם אישור מסגרת ההלוואה, בוחן הבנק את ההשלכות הצפויות בגין שינויים תיאורטיים במשתני השוק (בעיקר עליה בשיעור של 2-3 נקודות האחוז בשיעור הריבית השנתי) - על כושר החזר של הלווה.
- שימוש שוטף בתרחישים תיאורטיים, לרבות תרחישי קיצון, לצורך ניתוח רגישות לגבי השינויים הצפויים בחשיפת הבנק לסיכונים אשראי - כנגזרת מהשינויים בפרמטרים הנבדקים.
- קיום מעקבים שוטפים אחר ההתפתחויות בשוק הדיר, לרבות: שינויים במחירי הנכסים, שינויים בהיקף ההחזרים החודשיים של ההלוואות, וכו'.
- עריכת הסדרים נקודתיים ללקוחות המתקשים לעמוד בהחזרים התקופתיים הנגזרים מהסכמי ההלוואות המקוריים.

בעקבות ההתפתחויות בשוק הדיר, כאמור, פורסמה על ידי בנק ישראל הוראה, לפיה נדרשים התאגידים הבנקאיים לכלול בדוחותיהם השנתיים והרבעוניים גילוי לגבי סיכון האשראי בגין ההלוואות לדיר, והפעולות שננקטו על ידי התאגיד הבנקאי במסגרת ניהול סיכון זה.

בנוסף, יכלול הגילוי נתונים כמותיים לגבי חשיפת האשראי לדיר ומאפיינים שונים המצביעים על איכות תיק האשראי לדיר של התאגיד הבנקאי.

היקף תיק ההלוואות לדיר של הבנק ליום 31.12.2017 מסתכם ב- 4,198 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 3,744 מיליון ש"ח). היקף ההלוואות לדיר שבוצעו על ידי הבנק בשנת 2017 מסתכם בסך של כ- 976 מיליון ש"ח, מזה כ- 104 מיליון ש"ח בגין הלוואות שמוחזרו (2016 - 976 מיליון ש"ח ו- 68 מיליון ש"ח, בהתאמה).

להלן נתונים, לגבי מאפייני סיכון מסוימים של תיק ההלוואות לדיור של הבנק:

31.12.2016	31.12.2017	
%	%	
2.2	1.6	שיעור ההלוואות לדיור שמימנו למעלה מ- 75% משווי הנכס ⁽¹⁾
		שיעור ההלוואות לדיור, שהחזר החודשי, בכל אחת מהן, עולה על 35%
11.8	11.3	מהכנסת הלווה
69.0	67.4	שיעור ההלוואות לדיור בריבית משתנה, מסך תיק ההלוואות לדיור ⁽²⁾

1. בחישוב היחס לא נכללו התחייבויות למתן הלוואות שטרם נוצלו.
2. בחישוב היחס נכללו הלוואות בהן תדירות שינוי הריבית עולה על חמש שנים.

להלן נתונים באשר לפעילות הבנק בתחום ההלוואות לדיור, לרבות פרטים לגבי מאפייני תיק זה:

- התפלגות תיק ההלוואות לדיור (לרבות הלוואות בבטחון דירת מגורים) של הבנק בחתך מאפיינים עיקריים:

- התפלגות בחתך בסיסי הצמדה:

31.12.2016		31.12.2017		
%	מיליוני ש"ח	%	מיליוני ש"ח	
60.9	2,280	64.0	2,687	לא צמוד
33.3	1,248	32.0	1,343	צמוד למדד
5.8	216	4.0	168	מט"ח וצמוד מט"ח
100.0	3,744	100.0	4,198	סך הכל

- התפלגות בחתך מדרגות אשראי:

30.12.2016		31.12.2017		מדרגות אשראי (אלפי ש"ח)	
%	מיליוני ש"ח	%	מיליוני ש"ח	מ	עד
44.7	1,674	44.0	1,849	-	600
34.9	1,306	36.2	1,521	600	1,200
18.0	675	18.4	771	1,200	4,000
2.4	89	1.4	57	4,000	-
100.0	3,744	100.0	4,198	סך הכל	

- התפלגות בחתך מאפייני איכות תיק האשראי:

שיעור השינוי	31.12.2016	31.12.2017	
%	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
12.1	3,744	4,198	יתרת חוב רשומה
50.0	50	75	סכום בפיגור
11.8	17	19	הפרשה להפסדי אשראי
20.9	62	75	יתרת חובות בעייתיים
12.5	1.6	1.8	שיעור החוב הבעייתי (%)

- התפלגות ההלוואות לדיור (לא כולל הלוואות ב"בטחון דירת מגורים" בלבד) שניתנו בשנת 2017, בהשוואה לשנה הקודמת - בחתך מאפיינים עיקריים:

- התפלגות הביצועים בחתך שווי הבטחון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2016		2017			
%	מיליוני ש"ח	%	מיליוני ש"ח	שווי הבטחון (אלפי ש"ח)	
				מ	עד
11.5	100	10.4	86	-	800
22.6	196	17.8	147	800	1,200
52.7	457	58.9	487	1,200	3,000
13.2	114	12.9	107	3,000	-
100.0	867	100.0	827		

- התפלגות הביצועים בחתך שיעור המימון (LTV)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2016		2017			
%	מיליוני ש"ח	%	מיליוני ש"ח	שיעור המימון (LTV) (%)	
				מ	עד
26.1	226	34.3	284	-	45
39.0	338	50.3	416	45	60
34.9	303	15.4	127	60	-
100.0	867	100.0	827		

- התפלגות הביצועים בחתך כושר החזר הלווה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2016		2017			
%	מיליוני ש"ח	%	מיליוני ש"ח	שיעור החזר מההכנסה (%)	
				מ	עד
53.9	467	64.0	529	-	30
34.1	296	27.3	226	30	40
0.2	2	0.2	2	40	60
-	-	-	-	60	-
11.8	102	8.5	70	הלוואות נדחות ("בולט")	
100.0	867	100.0	827		

- התפלגות הביצועים בחתך תקופות לפירעון

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
2016		2017			
%	מיליוני ש"ח	%	מיליוני ש"ח	תקופת הפרעון (שנים)	
				מ	עד
32.0	278	29.0	240	-	20
49.2	427	53.3	441	20	25
18.8	162	17.7	146	25	-
100.0	867	100.0	827		

- להלן נתונים באשר להתפלגות ההלוואות לדיר - בחתך שיעור המימון ובחתך סכומי ההלוואות הכפופות לשינוי חוזי בתשלומים (ריבית משתנה).

31.12.2016			31.12.2017			שיעור המימון	אחוזים
סך הכל ⁽¹⁾	ריבית משתנה	ריבית קבועה	סך הכל ⁽¹⁾	ריבית משתנה	ריבית קבועה		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח		
2,738	1,925	813	3,136	2,139	997	- עד 60%	שיעבוד ראשון
959	660	299	1,009	693	316	- מעל 60%	
47	2	45	53	1	52		שיעבוד משני או ללא שיעבוד
3,744	2,587	1,157	4,198	2,833	1,365		סך הכל

1. מזה - הלוואות הכוללות מרכיבים נדחים ("בולט") שיתרתם ליום 31.12.2017 הסתכמה בסך 112 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 89 מיליון ש"ח).

בשנת 2017 נרשמה עליה בשיעור של 12.1% בהיקף תיק ההלוואות לדיר של הבנק, העולה במעט על הגידול שנרשם במערכת הבנקאית בישראל. הגידול בהיקף האשראי נגזר מהגידול בביקושים בשוק הדיר ומעליית רמת המחירים בשוק זה, על רקע סביבת הריבית הנמוכה השוררת במשך בשנים האחרונות. כ- 46% מהגידול נרשם בהלוואות לדיר הנושאות ריבית קבועה, במטרה להקטין חשיפה אפשרית להרעה באיכות תיק האשראי בשל שינויים אפשריים בריבית המשתנה, ובהלימה להנחיות בנק ישראל. לאור התהליכים שתוארו לעיל, בשוק הדיר בכלל, ובהלוואות לדיר בפרט, פרסם בנק ישראל הוראה, במסגרתה נדרשו התאגידים הבנקאיים לבחון תקופתית את תיק ההלוואות לדיר שלהם, להעריך אם חלו שינויים באיכות תיק זה ולתת ביטוי להערכה זו במסגרת ההפרשה להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי.

הבנק מיישם את הנחיות בנק ישראל ממועד כניסתן לתוקף, לרבות הערכה שוטפת של ההפסדים הגלומים בתיק ההלוואות לדיר, בשל פגיעה אפשרית באיכות תיק זה, הנובעת מהתהליכים שתוארו לעיל.

אומדן ההפסדים מתבסס על תרחישים עתידיים אפשריים הכוללים: ירידה בהכנסה הפנויה של הלווים, גידול בסכומי ההחזר השוטפים של הלווים הנגזר מעליה צפויה בשיעור ה"ריבית המשתנה", וירידה בשווי הנכסים המשועבדים. להערכת הבנק ההפסד האפשרי הגלום בתיק האשראי של הבנק, הנגזר מתרחישים אלו, מסתכם ליום 31.12.2017 בסך של כ- 5 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 4 מיליון ש"ח). הבנק ערך הפרשה בגין הפסד אפשרי זה וכלל אותה במסגרת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי ליום 31.12.2017.

בהמשך לצעדים אלו, ולאור ההתפתחויות שארעו בשוק הדיר, כמפורט לעיל, שהגדילו להערכת בנק ישראל, את הסיכון הגלום בתיק האשראי לדיר במערכת הבנקאית, נדרשו התאגידים הבנקאיים על ידי בנק ישראל לשמר הפרשות להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי בגין הלוואות אלו, בשיעור שלא יפחת מ- 0.35% מיתרת תיק ההלוואות לדיר (לא כולל הלוואות לדיר שבגינן נערכה הפרשה להפסדי אשראי "לפי עומק הפיגור"). יישום ההנחיה לא גרם לשינוי משמעותי בהוצאה בגין הפסדי אשראי על בסיס קבוצתי בשנת 2017 (בשנת 2016 - זהה).

ח. סיכונים במתן אשראי לאנשים פרטיים

(1) כללי

לנוכח הגידול שנרשם בשנים האחרונות בהיקף החשיפה של התאגידים הבנקאיים לסיכוני אשראי לאנשים פרטיים, שלוותה, לדעת בנק ישראל, גם בגידול ברמת הסיכון של התאגידים הבנקאיים ללקוחות אלו - פרסם בנק ישראל ביום 21 בפברואר 2017, תיקון להוראות הדיווח לציבור, במסגרתו נדרשו התאגידים הבנקאיים להרחיב את הגילוי המתייחס לסיכון אשראי זה. להלן פרטים באשר לצעדים הננקטים על ידי הבנק במסגרת ניהול סיכון האשראי לאנשים פרטיים, וההתפתחויות שחלו בשנת 2017 באשראי זה, לעומת השנה הקודמת.

ח. סיכונים במתן אשראי לאנשים פרטיים (המשך)

(2) מאפייני תיק האשראי

הבנק גיבש מדיניות ומסגרת עבודה למתן אשראי לאנשים פרטיים. במסגרת זו נעזר הבנק במערכת תומכת החלטה (להלן: "המערכת"), הבוחנת מדדי פעילות ומדדי סיכון שונים של הלקוח הפרטי וקובעת לגביו דירוג סיכון (Credit Scoring) ורף מכסימלי למתן אשראי, המביא בחשבון את דרגת הסיכון, מקורות ההכנסה של הלקוח, וכן נתונים פיננסיים נוספים (כגון: "בטחונות"). המלצת המערכת נבחנת על ידי גורמי האשראי וההחלטה באשר להיקף האשראי שיועמד ללקוח ותנאיו, מתקבלת לאחר ניתוח הנתונים ובירור צורכי הלקוח.

מתן אשראי בהיקף העולה על המלצת המערכת, מחייב יישום תהליך חיתום מפורט וקפדני הכולל:

- בחינת מטרת האשראי והתאמתו לצורכי הלקוח.
 - כושר ההחזר של הלקוח.
 - מקורות ההכנסה של הלקוח.
 - איתנות הפיננסית של הלקוח.
 - רמת העושר האישי של הלקוח.
 - היסטוריית ההתנהלות הפיננסית של הלקוח בחשבון הבנק.
 - קבלת נתונים פיננסיים ממקורות אחרים, ככל הניתן, לגבי הלקוח.
- תהליך חיתום האשראי מלווה בתיעוד מנומק, לרבות השיקולים שעמדו בבסיס ההחלטה לקביעת מסגרת האשראי. במסגרת המדיניות נקבע "רף חיתום" מינימלי, למתן אשראי ללקוחות אלו, ומגבלות לגבי שיעור האשראי בדירוג נמוך ביחס לכלל תיק האשראי שניתן לאנשים פרטיים.
- כמו כן, במטרה לצמצם את סיכון האשראי לאנשים פרטיים, נקבעו במסגרת מדיניות האשראי מגבלות על סמכויות גורמי האשראי למתן אשראי החורג מהמלצת המערכת (בהתאם לרמת הדירוג שנקבעה ללקוח), ואיסור על חריגה מהמלצות אלו ללקוחות בדירוג נמוך.
- בנוסף, נקבעו במדיניות מתן האשראי לאנשים פרטיים עקרונות המיישמים סטנדרטים להתנהלות הוגנת מול הלקוחות, לרבות קביעת מגבלות על אוכלוסיית הלקוחות שלגביהם ניתן לייזום פניה למתן אשראי, ומתן גילוי נאות לגבי תנאי האשראי והכדאיות בקבלת האשראי עבור הלקוח.
- האשראי לאנשים פרטיים מנוטר באופן שוטף באמצעות מערכות מידע המצביעות על התפתחויות שליליות שחלו בחשבונות הלקוחות, לרבות: ירידה בהכנסות, פיגורים בהלוואות, חריגות ממסגרות האשראי בחשבונות העובר ושב וכו'.

התפתחות האשראי לאנשים פרטיים נבחנת על ידי הבנק בתדירות רבעונית במספר היבטים:

- התפתחות מאפייני סיכון בתיק האשראי, לרבות:
 - עמידה במגבלות התיאבון לסיכון.
 - ההתפתחויות שחלו בדירוגי האשראי של הלקוחות.
 - ההתפתחויות שחלו במדדי איכות תיק האשראי, כגון: שיעור החובות הבעייתיים, שיעור המחיקות, שיעורי ההוצאה להפסדי אשראי, והשוואת פרמטרים אלו לפרמטרים המקבילים במערכת הבנקאית.
- התפתחויות שחלו במדדים מקרו-כלכליים שעלולים להשליך על סיכון האשראי לאנשים פרטיים, לרבות: שיעור האבטלה, שיעור ההשתתפות בשוק העבודה וכו'.
- ההתפתחויות שחלו בתיק האשראי לאנשים פרטיים, בחתך יחידות ארגוניות, לרבות:
 - שיעור הגידול בתיק האשראי, ביחס לתקופות קודמות וביחס לשיעורי הגידול הממוצעים בבנק.
 - שיעור האשראי שניתן מעבר להמלצת מערכת המידע "תומכת החלטה".
 - שיעור האשראי שאינו מגובה בבטחונות.

ח. סיכונים במתן אשראי לאנשים פרטיים (המשך) (2) מאפייני תיק האשראי (המשך)

- שיעור ההלוואות שבהן הלווה חשוף לגידול בתשלומים עקב שינויים אפשריים בשיעור הריבית.
 - שיעור האשראי ללווים שלא דווחה הכנסה בחשבונותיהם בבנק.
- בנוסף, נבחנים השינויים בתיק האשראי לאנשים פרטיים (בחתך דירוג הלקוחות), בתדירות חודשית ומתבצע מעקב שוטף לגבי לקוחות שנרשם גידול משמעותי בהיקף תיק האשראי שניתן להם, לרבות הנחיה לבצע תהליך חיתום נוסף ללקוחות אלו.
- בשנת 2017 נרשם גידול בשיעור של 9.5% בהיקף האשראי שניתן לאנשים פרטיים (לא כולל הלוואות לדיר), שהסתכם ליום 31.12.2017 בסך 4,307 אלפי ש"ח. האשראי לאנשים פרטיים ליום 31.12.2017 מהווה 17.7% מתיק האשראי של הבנק (31.12.2016 - 17.6%), ועיקרו מהווה אשראי בריבית משתנה.

(3) נתונים כספיים

- להלן נתונים על התפלגות האשראי לאנשים פרטיים (לא כולל הלוואות לדיר):
- התפלגות בחתך הכנסות הלקוח (המופקדות בבנק):

שיעור השינוי אחוזים	31.12.2016 ⁽²⁾ מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	הכנסה חודשית ממוצעת ⁽³⁾ אלפי ש"ח
7.7	2,628	2,831	עד 10 ⁽¹⁾
15.6	914	1,057	10 - 20
6.9	392	419	מעל 20
9.5	3,934	4,307	סך הכל אשראי מאזני

1. לרבות לקוחות שלא דווחה הכנסה בחשבונותיהם בבנק. יתרת האשראי ללקוחות אלו מסתכמת בסך של כ- 546 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 522⁽²⁾ מיליון ש"ח).
2. סווג מחדש.
3. ההכנסה החודשית הממוצעת נקבעה בהתבסס על תקבולים רציפים שנרשמו בחשבונות הבנק של הלקוחות (כגון: משכורות, קצבאות, העברות מצד ג' ותקבולים קבועים אחרים).

- התפלגות בחתך חשיפה לשינויים בשיעור הריבית:

שיעור השינוי אחוזים	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	
3.5	541	560	אשראי בריבית קבועה
10.4	3,393	3,747	אשראי בריבית משתנה
9.5	3,934	4,307	סך כל האשראי

- התפלגות בחתך גודל האשראי ללווה:

שיעור השינוי אחוזים	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	מדרגות האשראי ללווה אלפי ש"ח
4.8	1,260	1,320	עד 40
12.3	2,141	2,405	40 - 150
9.2	533	582	מעל 150
9.5	3,934	4,307	סך הכל

ח. סיכונים במתן אשראי לאנשים פרטיים (המשך)
(2) נתונים כספיים (המשך)

- התפלגות בחתך תקופה נותרת ממוצעת לפרעון*

שערור השינוי אחוזים	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	תקופה לפרעון שנים
6.9	696	744	עד שנה
12.6	1,850	2,084	1 - 3
21.2	302	366	3 - 5
(11.1)	9	8	מעל 5 שנים
12.1	2,857	3,202	סך הכל

* הנתונים מתייחסים לאשראי שניתן במסגרת הלוואות.

- התפלגות בחתך איכות תיק האשראי :

שערור השינוי אחוזים	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	
5.3	19	20	חובות פגומים
20.0	15	18	חובות בפיגור של 90 יום ומעלה
-	18	18	חובות בעייתיים אחרים
7.7	52	56	סך הכל חובות בעייתיים
9.5	3,882	4,251	אשראי אחר (תקין)
9.5	3,934	4,307	סך הכל אשראי

- להלן נתונים לגבי התפלגות הבטחונות המבטיחים את האשראי :

שערור השינוי אחוזים	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	סוג הבטחון
1.0	513	518	נכסים פיננסיים נזילים
84.9	86	159	בטחונות אחרים
13.0	599	677	

- להלן נתונים באשר להתפלגות הנכסים הפיננסיים שהפקידו הלקוחות הפרטיים בבנק* :

שערור השינוי אחוזים	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	סוג הנכס הפיננסי
3.3	6,422	6,631	פקדונות נזילים
1.8	2,513	2,559	ניירות ערך
2.9	8,935	9,190	

* הנתונים מתייחסים לנכסים פיננסיים שהופקדו על ידי אנשים פרטיים בעלי חבות (כהגדרתם בהוראות בנק ישראל).

ט. סיכונים במתן אשראי בענף הבינוי והנדל"ן

(1) כללי

לאור הגידול שנרשם בשנים האחרונות בפעילות בענף הבינוי והנדל"ן בכלל ובהרחבת האשראי הבנקאי לענף זה, בפרט - פרסם בנק ישראל ביום 12 בפברואר 2017 חוזר, במסגרתו נדרשו התאגידים הבנקאיים להרחיב את הגילוי המתייחס לסיכון האשראי בענף זה.

(2) מאפייני תיק האשראי

להלן פרטים על מאפייני האשראי בענף הבינוי והנדל"ן, ניהול הסיכון, וההתפתחויות שנרשמו באשראי זה בשנת 2017, לעומת השנה הקודמת.

נוכח מהותיות החשיפה לענף זה, גיבש הבנק מדיניות ומסגרת עבודה למתן אשראי בענף הבינוי והנדל"ן. במסגרת מדיניות זו נקבעו עקרונות וקווי יסוד, לרבות:

- קביעת מגבלות לגבי שיעור הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן ביחס לכלל סיכון האשראי בבנק.
- קביעת מתודולוגיה למימון עסקאות.
- מתן דגש לגיוון בתיק (בחנת סוגי פעילויות), והתקשרות עם לקוחות המתאפיינים באיתנות פיננסית.
- הקפדה על יחס נאות בין סיכון האשראי לבטוחות המבטיחות סיכון זה (בפעילויות רלוונטיות, כגון: מימון בניה בשיטת "ליווי פיננסי סגור", מימון נדל"ן מסחרי וכו').

האשראי לציבור בענף זה נפרס לארבעה סוגי פעילויות עיקריות:

- מימון בניה למגורים.
- מימון בניה מסחרית.
- מימון נדל"ן מסחרי.
- מימון שירותי בניה (לרבות קבלנות ביצוע).

עיקר האשראי למימון בניה למגורים מתבצע בשיטת "ליווי פיננסי סגור", ומקצתו ניתן במסגרת "מימון קבוצות רכישה".

האשראי לענף הבינוי והנדל"ן בישראל הסתכם ליום 31.12.2017 בסך של 6,037 מיליון ש"ח, ירידה בשיעור של 1.9%, לעומת יתרתו ביום 31.12.2016.

(3) נתונים כספיים

להלן נתונים על התפתחות סיכון האשראי לבינוי ונדל"ן בחתך מאפיינים עיקריים:

- התפלגות בחתך סוג המימון:

שיעור השינוי אחוזים	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח
4.2	2,431	2,532
(8.0)	1,918	1,764
(3.4)	1,802	1,741
(1.9)	6,151	6,037

בניה למגורים
בניה לתעשייה ומסחר
ללא ביטחון נדל"ן
סך הכל

- התפלגות בחתך סוג הביטחון:

שיעור השינוי אחוזים	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח
(19.8)	981	787
(2.5)	1,564	1,525
10.0	1,804	1,984
(3.4)	1,802	1,741
(1.9)	6,151	6,037

קרקע "גולמית"
נדל"ן בתהליך בניה
נדל"ן בנוי
ללא בטחון נדל"ן*
סך הכל

* מהווה אשראי שניתן למימון שירותי בניה.
** סוג מחדש.

• התפלגות בחתך איכות תיק האשראי:

שינוי אחוזים	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	
(23.5)	98	75	חובות פגומים
-	3	3	חובות בפיגור של 90 יום ומעלה
(2.5)	40	39	חובות בעייתיים אחרים
(17.0)	141	117	סך הכל חובות בעייתיים
(1.5)	6,010	5,920	אשראי אחר (תקין)
(1.9)	6,151	6,037	סך כל האשראי

י. סיכון אשראי בענף "כלי רכב"

בעקבות הגידול שנרשם בשנים האחרונות בהיקף שוק הרכב בישראל, ולנוכח אינדיקציות שונות, המעידות לדעת בנק ישראל, על עליה ברמת הסיכון של חלק מהלווים בענף המסחר בכלי רכב (לרבות חברות הליסינג), פרסם בנק ישראל ביום 6 ביולי 2017 מסמך, במסגרתו נדרשו התאגידים הבנקאיים לנתח את סיכוני האשראי בענף זה (לרבות אשראי צרכני לרכישת רכב), באמצעות תרחישי קיצון שהתממשותם האפשרית עלולה לפגוע באיכות תיק האשראי, כגון:

- עליה בשיעור הריבית והשלכותיה האפשריות על היקף החובות, המסחר בענף ורווחיות הלקוחות העוסקים במסחר בכלי רכב.
 - ירידה בשווי הבטחונות (כלי הרכב), והשלכותיה האפשריות על ערך המלאי של ציי הרכב ורווחיות הלקוחות בענף זה.
 - משבר בשוק ההון והשלכותיו האפשריות על עלות הגיוס של החברות הפועלות בענף ועל יכולתן להעניק "הנחות ספק" ללקוחות הסופיים.
- ניתוח סיכוני האשראי, כאמור, ייערך במעורבות פונקציית ניהול הסיכונים ותוצאותיו יובאו לדיון בהנהלת התאגיד הבנקאי או בדירקטוריון.
- בניתוח סיכוני האשראי כאמור, ייכללו, ככל שיידרש, המלצות לגבי:

- הצורך בעדכון מדיניות האשראי לגבי ענף כלי רכב ולגבי אשראי צרכני לרכישת כלי רכב.
- הצורך בהידוק הבקורות לגבי לווים משמעותיים בענף ולגבי אשראי צרכני לרכישת רכב.
- הצורך בעידכון כללים ומגבלות המתייחסים למימון ענף המסחר בכלי רכב.

הבנק בחן את חשיפתו למתן אשראי בענף כלי הרכב, כנדרש על ידי בנק ישראל, במסגרת מסמך שנערך על ידי החטיבה לניהול סיכונים שנדון ביום 23 באוקטובר 2017 בפני ועדת אשראי בראשות מנכ"ל הבנק, וביום 21 בנובמבר 2017 בוועדת האשראי של הדירקטוריון. מהמסמך עולה כי חשיפת האשראי של הבנק לענף כלי הרכב - נמוכה. בנוסף, נכללו במסמך מספר המלצות לעדכון המדיניות ונהלי הבנק באשר למימון שניתן ללקוחות ענף זה.

יא. סיכון אשראי בגין מימון ממונף (LEVERAGED FINANCE)

סיכון אשראי ממונף מוגדר על ידי הבנק כחשיפה הנובעת ממתן אשראי ל"מימון עסקה הונית" (כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מס' 323), וכן מתן אשראי ללווים המאופיינים בשיעורי מינוף גבוהים העולים משמעותית על השיעורים המקובלים בענף פעילותם (כמצוין בהוראת ניהול בנקאי תקין מס' 327). להלן נתונים לגבי חשיפת הבנק למימון ממונף, בחתך ענפי משק:

שינוי מיליוני ש"ח	31.12.2016 מיליוני ש"ח	31.12.2017 מיליוני ש"ח	
(11)	67	56	מסחר
(4)	78	74	נדל"ן
(15)	145	130	

יב. מידע נוסף

מידע מפורט באשר לניהול סיכון האשראי בבנק, לרבות ההיבטים האיכותיים והכמותיים הכרוכים בסיכון זה, נכלל בדוח הסיכונים המתפרסם באתר הבנק שכתובתו:

<https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

13. סיכון שוק

א. סקירת סיכון השוק ואופן ניהולו

• כללי

סיכון שוק מוגדר כסיכון לפגיעה בהכנסות הבנק וברווחיותו בשל שינויים אפשריים בשווי ההון של הנכסים וההתחייבויות (מאזני וחוז' מאזני) הנובעים משינויים במחירי השוק, כגון: שינוי בשיעור האינפלציה, שינוי בשיעורי ריבית, שינוי בשערי חליפין, שינויים בשוק ההון וכו'.

• אסטרטגיות ותהליכים

מדיניות ניהול סיכונים השוק נועדה להקטנת רמת הסיכון הפיננסי הנוצר בפעילות השוטפת של הבנק מחד ולהגדלת רווחי הבנק כתוצאה מביצוע חשיפות יזומות ומבוקרות, מאידך. הנושאים הכרוכים בניהול סיכונים השוק, לרבות: החשיפות לסיכונים שוק, והמסגרות שנקבעו להן ביחס למצב בפועל, מובאים לדיון ולאישור הדירקטוריון מדי רבעון, במסגרת "מסמך הסיכונים". ניהול סיכונים השוק, בכפוף למסגרות שאושרו על ידי הדירקטוריון (לרבות טיפול בהתפתחויות חריגות בשווקים הפיננסיים), מותווה ומבוקר על ידי ה"פורום הפיננסי המצומצם", בהשתתפות בעלי תפקידים בחטיבה הפיננסית ובחטיבה לניהול סיכונים.

• המבנה והארגון של פונקציית ניהול סיכונים השוק והנזילות

ניהול סיכונים השוק והנזילות בבנק נמצא באחריות החטיבה הפיננסית. במסגרת ניהול הסיכון והמעקב אחר המגבלות השונות שנקבעו לחשיפות לסיכונים שוק ונזילות, מופקים דוחות לכימות הסיכונים. הדוחות מובאים לדיון ב"פורום הפיננסי המצומצם", המתכנס, ככלל, בתדירות שבועית. הפורום מדווח על הערכותיו והחלטותיו למנכ"ל ולהנהלת הבנק. בנוסף מדווחים דיוני הפורום, אחת לחודש, ל"פורום הפיננסי המורחב" בראשות המנכ"ל, הכולל - מלבד חברי הפורום המצומצם גם נושאי תפקידים בכירים בבנק ובחברה האם. כאמור, ניהול סיכונים השוק והנזילות מפקח על ידי ועדת ניהול הסיכונים של הדירקטוריון המתכנסת, ככלל, בתדירות חודשית. הועדה דנה בסיכונים השונים להם חשוף הבנק, לרבות המגבלות הרצויות לחשיפות לסיכונים השוק. במידת הצורך ממליצה הועדה לדירקטוריון על שינויים במגבלות אלו.

ב. סיכון הריבית

(1) סקירת הסיכון ואופן ניהולו

• כללי

סיכון הריבית מוגדר כסיכון לפגיעה ברווחי הבנק או בהונו, בגין שינויים בשערי הריבית. בנוסף, השינויים בשיעורי הריבית כאמור, עלולים להשפיע גם על השווי הכלכלי של התאגיד הבנקאי, נכסיו, התחייבויותיו, וערכם של המכשירים החוץ מאזניים. חישוב נכסי הסיכון והקצאת ההון בגין החשיפה לסיכון הריבית, נערך בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מס' 208, לגבי "התיק הסחיר" של הבנק.

התיק הסחיר של הבנק כולל את תיק אגרות החוב למסחר של הבנק וכן עסקאות עתידיות המבוצעות למטרת מסחר (עסקאות IRS, עסקאות אקדמה במטבע חוץ ואופציות מטבע שנרכשו). חישוב הקצאת ההון בגין החשיפה לסיכון הריבית נערך בהתאם לשיטת "התקופות לפרעון".

• אסטרטגיות ותהליכים

המדיניות באשר לסיכונים ריבית (הנובעים מאי התאמה בין מועדי השתנות הריבית על הנכסים, לבין אלו של ההתחייבויות בתחומי הפעילות השונים), מבוססת על ניהול מבוקר של פערים, כאמור, לרבות מתן אפשרות לחשיפה מוגבלת להפסדים בגין סיכון זה.

בהתאם למגבלות שאושרו על ידי הדירקטוריון ביום 28 במרס 2017 בנושא זה, לא יעלה ההפסד המכסימלי (הכלכלי), בגין תזוזה בשיעור של 1 נקודת אחוז בעקום הריבית - על שיעור דיפרנציאלי מהון הבנק, המחושב עבור כל אחד ממגזרי ההצמדה, כדלקמן:

- **במגזר השקלי הלא צמוד:** עד 2.0% מהון הבנק (בתרחיש עליית ריבית) ועד 3.0% מהון הבנק (בתרחיש ירידת ריבית).
- **במגזר הצמוד למדד:** עד 3.5% מהון הבנק (בתרחיש עליית ריבית) ועד 5.5% מהון הבנק (בתרחיש ירידת ריבית).
- **במגזר המט"ח:** עד 1.5% מהון הבנק.

בנוסף, נקבעה מגבלה עבור כלל מגזרי ההצמדה, לפיה - ההפסד הכולל של הבנק לא יעלה על 2.5% מהון הבנק (בתרחיש עליית ריבית), ועל 7.5% מהון הבנק (בתרחיש ירידת ריבית).

מרבית החשיפה להפסדים אפשריים (כלכליים) בגין סיכון הריבית, נובעת מפעילות הבנק במגזר הצמוד למדד, מאחר שבמגזר זה עיקר הנכסים וההתחייבויות הינם לתקופה ארוכה יחסית ובריבית קבועה. בנוסף לניהול החשיפה לסיכון הריבית "בגישה הכלכלית", הבנק בוחן גם את חשיפתו לסיכון הריבית "בגישה החשבונאית", באמצעות מדידת חשיפה זו בתרחישי קיצון שונים.

הבנק בוחן את השפעת התרחישים על ההון העצמי ברובד הראשון, בטווח מיידי ובטווח של שנה. הדירקטוריון קבע מגבלות להשלכות הנובעות מיישום תרחישי קיצון אלה, לשיעור שלא יעלה על 15% מההון העצמי של הבנק.

בנוסף, במסגרת ניהול סיכון הריבית מיושם על ידי הבנק "תרחיש ביניים" במסגרתו נמדדת השפעת החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית על ההון העצמי ברובד הראשון, ונבדק שהקטיון המכסימלי בהון העצמי של הבנק הנגזר מתרחיש זה, אינה עולה על המגבלה שנקבעה (בשיעור של 4%).

לצורך מדידת סיכון הריבית, הבנק עושה שימוש בהנחות, הנבחנות בתדירות שנתית, לגבי היקף הפרעונות המוקדמים של הלוואות לדיוור בריבית קבועה ולגבי שיעור "מיחזור" היתרות בפקדונות הציבור לפי דרישה.

האומדנים באשר לשיעור הפרעונות המוקדמים מתבססים על נתוני פרעונות מוקדמים, שנצפו בעבר בהלוואות מסוג זה. בנוסף, הבנק עושה שימוש בהנחות לגבי:

- שיעור המשיכות המוקדמות של פקדונות חיסכון.
- שיעור ה"מיחזור" של פקדונות לפי דרישה - בהתבסס על נתונים שנצפו בעבר לגבי משיכת פקדונות חיסכון בתחנות ביניים, ולגבי שיעורי המשיכות של פקדונות לפי דרישה.

- שיעור הפקדונות בחשבונות עובר ושב של לקוחות שאינם נושאים ריבית, שניתן לפרוס אותם לתקופות פרעון עתידיות (החלק ה"יציב"), בהתבסס על נתונים היסטוריים שנצפו בעבר.

סיכון הריבית בתיק הבנקאי נמדד בתדירות שבועית.

בנוסף לאמור לעיל, הבנק מיישם את כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא "זכויות עובדים". בהתאם לכללי המדידה הנגזרים מכללים אלו, מנוכות התחייבויות הבנק לתשלום הטבות מוגדרות לעובדים (כהגדרתן בהוראות בנק ישראל), לערך הנוכחי, בשיעור ריבית המבוסס על תשואות אגרות החוב של ממשלת ישראל, בתוספת מרווח הנגזר מהפער שבין תשואות אגרות חוב קונצרניות באיכות גבוהה הנסחרות בארה"ב, לבין תשואות אגרות החוב של ממשלת ארה"ב.

לפיכך, השווי ההוגן של התחייבויות אלו חשוף לשינויים בשיעורי הריבית של אגרות החוב הנ"ל. לאור האמור לעיל, חישובי החשיפה לריבית של הבנק כוללים התייחסות למרכיב ההתחייבויות בגין זכויות עובדים, כאמור, ומרכיב נכסי התוכנית בגינם.

• המבנה והארגון של פונקצית ניהול סיכונים הריבית -

סיכונים הריבית מנוהלים על ידי החטיבה הפיננסית. ניהול הסיכונים כולל מעקב אחר המגבלות שנקבעו לניהול סיכונים הריבית באמצעות הפקת דוחות לכימות ואמידת סיכון זה, בתדירות שבועית.

הדוחות מובאים לדיון ב"פורום הפיננסי המצומצם" המתכנס בתדירות שבועית. הפורום מדווח על הערכותיו והחלטותיו למנכ"ל ולהנהלת הבנק. בנוסף, מדווחים דיוני הועדה אחת לחודש ל"פורום הפיננסי המורחב" בראשות המנכ"ל, הכולל - מלבד חברי ה"פורום המצומצם", גם נושאי תפקידים בכירים בבנק ובחברה האם. בנוסף, סיכונים הריבית מפקחים על ידי ועדת ניהול הסיכונים של הדירקטוריון המתכנסת בתדירות רבעונית, לפחות. הועדה דנה בסיכונים השונים להם חשוף הבנק, לרבות המגבלות הרצויות לחשיפות לסיכונים השוק. במידת הצורך ממליצה הועדה לדירקטוריון על שינויים במגבלות אלו.

• מדיניות גידור ו/או הפחתת סיכון -

כאמור, מדיניות הבנק בנושא ניהול סיכונים שוק - מבוססת על גידור החשיפות לסיכונים שוק, באמצעות הטלת מגבלות כמותיות על חשיפות אלו. לצורך העמידה במגבלות שנקבעו, מפעיל "אגף הפיננסים" בחטיבה הפיננסית, מערך למדידת הסיכונים ובדיקת קיום חריגות ממגבלות אלו.

האמצעים בהם נעשה שימוש לצורך העמידה במגבלות שנקבעו, כוללים:

- רכישת ומכירת מכשירים סחירים בכל מגזרי ההצמדה (בעיקר ניירות ערך לטווחים שונים).
- השקעה וגיוס מכשירים פיננסיים לא סחירים (בעיקר פקדונות של בנקים).
- פעילות במכשירים פיננסיים נגזרים עם בנקים.

(2) ניתוח רגישות להשפעת החשיפה לשינויים בריבית המבוססת על השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים

• כללי

על פי הוראה שפורסמה על ידי בנק ישראל בנושא: "גילוי על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית", נדרשו התאגידים הבנקאיים לכלול בדוח הדירקטוריון מידע לגבי היקף הנכסים וההתחייבויות החשופים לשינויים בשיעור הריבית, על פי שוויים ההוגן ולכלול ניתוח רגישות לגבי השפעת שינויים היפותטיים בשיעור הריבית, על שוויים ההוגן של מכשירים פיננסיים אלה.

• עקרונות המודל

מאחר ולרוב המכשירים הפיננסיים בבנק לא ניתן לצטט "מחיר שוק", מכיוון שלא קיים שוק פעיל בו הם נסחרים - השווי ההוגן בגינם מחושב באמצעות מודלים מקובלים לתמחור, כגון: הערך הנוכחי של תזרימי המזומן העתידיים, המהווים בריבית ניכיון בשיעור המשקף את שיעורי הריבית העדכניים בשוק למכשירים הפיננסיים ואת רמת הסיכון הגלומה בהם, לפי הערכת ההנהלה.

השיטות וההנחות העיקריות שיושמו בחישוב השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים:

1. מכשירים פיננסיים סחירים: השקעה בניירות ערך והתחייבות בגין אגרות חוב שהונפקו על ידי הבנק - השווי ההוגן נקבע לפי שווי שוק.
2. מכשירים פיננסיים שאינם סחירים: אומדן השווי ההוגן של מכשירים פיננסיים שאינם סחירים נקבע, בדרך כלל, על ידי היוון תזרימי מזומן עתידי, לפי שיעורי ריבית שבהם ביצע הבנק או היה מבצע, עסקאות דומות במועד הדיווח.

החשובים נערכו בהתאם למפורט להלן:

אשראי לציבור - השווי ההוגן של יתרת האשראי לציבור חושב לפי שיטת הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים העתידיים, המנוכים בשיעור ניכיון מתאים. הערך הנוכחי נמדד עבור תזרים התקבולים העתידי (קרן וריבית) לכל הלוואה בנפרד, המנוכה בשיעור ריבית שמשקף את רמת הסיכון הגלומה באשראי. קביעת רמת הסיכון, כאמור, נגזרת ממודל דירוג לווים המשמש את הבנק ובוחן את רמת הסיכון של הלקוח בהתבסס על פרמטרים פיננסיים, ניהוליים וענפיים. בדרך כלל שיעורי הריבית ששימשו לצורך היוון תזרימי המזומנים נקבעו על פי שיעורי הריבית שלפיהם נעשות בבנק עסקאות דומות במועד הדיווח.

תזרימי המזומנים עבור חובות בעייתיים, חושבו לאחר ניכוי ההפרשות הספציפיות בגין הפסדי אשראי שנוכו מיתרות החוב הרשומות של האשראי לציבור.

תזרימי המזומנים בגין הלוואות לדיור הניתנות לפרעון מוקדם, הוערכו על פי תחזית לפרעון מוקדם של אשראים אלה, המבוססת על מודל סטטיסטי. היוון תזרים המזומנים, כאמור, על פי מועדי הפרעון הצפויים, במקום על פי מועדי הפרעון החוזיים של אותם אשראים, הגדיל את השווי ההוגן של אותם אשראים בכ- 12 מיליון ש"ח.

בחישוב השווי ההוגן של אשראי לציבור הצמוד למדד (עם ריצפת מדד), הופרדה האופציה הגלומה ממכשיר זה. להפרדת האופציה היתה השפעה זניחה על השווי ההוגן של המכשיר.

פקדונות וכתבי התחייבות נדחים - השווי ההוגן של פקדונות וכתבי התחייבות נדחים חושב בשיטת היוון תזרימי המזומנים עתידיים, לפי שיעור הריבית בו מגייס הבנק פקדונות דומים או כתבי התחייבות דומים לתאריך המאזן, בהתבסס על פרמטרים כגון: תקופת הפקדון, סוג ההצמדה וגודל הפקדון.

בחישוב השווי ההוגן של פקדונות הצמודים למדד או לשקל לפי ברירה - נלקחו בחשבון גם שינויים אפשריים בשווי ההוגן של הפקדון, בהתחשב בערך הזמן של הברירה ובשינויים הצפויים במדד המחירים עד למועד הפרעון של הפקדונות.

פקדונות הציבור כוללים "מכשירים מורכבים", כדלקמן:

- על פי הנסיון שנצבר בבנק, חלק מהמפקידים נוהג לפרוע את הפקדונות קודם לתאריך הפרעון החוזי שלהם תמורת שוויים החוזי, בניכוי "קנס פרעון מוקדם". תזרימי המזומנים הצפויים בגין תוכניות החיסכון הוצגו בהתבסס על נתונים סטטיסטיים, הכוללים תחזיות לפרעונות מוקדמים של אותן תוכניות. היוון תזרימי המזומנים, על פי התחזית לפרעונות מוקדמים של תוכניות החיסכון, הקטין את השווי ההוגן של אותן תוכניות בכ- 41 מיליון ש"ח.

- פקדונות הציבור כוללים פקדונות עם אפשרות בחירה בין קבלת ריבית קבועה, לריבית משתנה: בחישוב השווי ההוגן הופרדה ה"אופציה הגלומה" במכשיר זה. להפרדת האופציה הגלומה, כאמור, הייתה השפעה זניחה על השווי ההוגן של המכשיר.

- "תוכניות חיסכון" עם אופציה לשינוי בסיס ההצמדה של התוכנית ואופציה להבטחת קרן ההפקדה: בחישוב השווי ההוגן הופרדו ה"אופציות הגלומות" מהתוכניות. להפרדת האופציות, כאמור, הייתה השפעה זניחה על השווי ההוגן של המכשיר.

• **מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים** - השווי ההוגן של יתרות בגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים המייצגות סיכון אשראי, הוערך בהתאם לעמלות בעסקאות דומות במועד הדיווח, תוך התאמה ליתרת תקופת העסקה ולאיכות האשראי של הצד הנגדי.

הערכת השווי ההוגן של "התחייבויות בלתי חוזרות למתן אשראי שאושר ועדיין לא ניתן", כללה התייחסות להפרש שבין הריבית שנקבעה בהסכם, לבין הריבית בעסקאות דומות במועד הדיווח.

- **מכשירים נגזרים -** מכשירים נגזרים שיש להם שוק פעיל הוערכו לפי שווי השוק. מכשירים נגזרים שאינם נסחרים בשוק פעיל הוערכו לפי מודלים המשמשים את הבנק בפעילותו השוטפת, הלוקחים בחשבון את הסיכונים הגלומים במכשיר הפיננסי.

הערה:

תהליך הערכת השווי ההוגן באמצעות היוון תזרים המזומנים העתידי מבוסס על שיעורי ריבית ניכיון הנקבעים באופן סובייקטיבי. לכן, עבור רוב המכשירים הפיננסיים, הערכת השווי ההוגן המצורפת אינה מהווה בהכרח אינדיקציה לשווי מימושו של המכשיר הפיננסי ביום הדיווח. הערכת השווי ההוגן נערכה לפי שיעורי הריבית התקפים למועד הדיווח ואינה לוקחת בחשבון את התנודתיות של שיעורי הריבית.

תחת הנחת שיעורי ריבית אחרים יתקבלו ערכי שווי הוגן שיכול שיהיו שונים באופן מהותי. בעיקר הדברים אמורים לגבי המכשירים הפיננסיים בריבית קבועה או שאינם נושאים ריבית.

בנוסף, בקביעת ערכי השווי ההוגן לא הובאו בחשבון העמלות שיתקבלו או ישולמו אגב הפעילות העסקית וכן אינם כוללים את השפעת המס. יותר מכך, הפער בין היתרה במאזן לבין יתרות השווי ההוגן יתכן ולא ימומש מכיוון שברוב המקרים הבנק עשוי להחזיק את המכשיר הפיננסי עד לפרעון.

- **נתונים כמותיים וניתוח רגישות**

(א) נתונים המבוססים על הוראות בנק ישראל

(1) שווי הוגן של המכשירים הפיננסיים (במיליוני ש"ח)

31 בדצמבר 2017					
מטבע ישראלי		מטבע חוץ ⁽²⁾			
לא צמוד	צמוד מדד	דולר	אחר	סך הכל	
29,129	2,746	1,527	413	33,815	נכסים פיננסיים ⁽¹⁾
882	1,139	1,401	537	3,959	סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים וחוץ מאזניים ⁽³⁾
(25,856)	(3,104)	(1,868)	(500)	(31,328)	התחייבויות פיננסיות ⁽¹⁾
(2,238)	(280)	(1,049)	(461)	(4,028)	סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים וחוץ מאזניים ⁽³⁾
1,917	501	11	(11)	2,418	שווי הוגן, נטו, של מכשירים פיננסיים

31 בדצמבר 2016				
מטבע ישראלי		מטבע חוץ ⁽²⁾		
לא צמוד	צמוד מדד	דולר	אחר	סך הכל
25,690	3,737	1,545	457	31,429
481	545	1,466	478	2,970
(23,490)	(3,389)	(2,094)	(626)	(29,599)
(1,471)	(300)	(945)	(303)	(3,019)
1,210	593	(28)	6	1,781

נכסים פיננסיים⁽¹⁾

סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים וחוץ מאזניים⁽³⁾

התחייבויות פיננסיות⁽¹⁾

סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים וחוץ מאזניים⁽³⁾

שווי הוגן, נטו, של מכשירים פיננסיים

1. כולל מכשירים פיננסיים מורכבים. לא כולל יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים.
2. לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע חוץ.
3. הסכומים לקבל (לשלם) בגין מכשירים פיננסיים נגזרים ומכשירים פיננסיים חוץ מאזניים, כשהם מהווים בשיעורי הריבית ששימשו לחישוב השווי ההוגן.

• נתונים כמותיים וניתוח רגישות (המשך)

(א) נתונים המבוססים על הוראות בנק ישראל (המשך)

(2) השפעת שינויים היפותטיים בשיעור הריבית על השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים של הבנק (במיליוני ש"ח)

31 בדצמבר 2017							
שווי הוגן, נטו, של מכשירים פיננסיים, לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ⁽¹⁾							
שינוי בשווי ההוגן	מיליוני ש"ח	סך הכל	השפעות מקזזות	מטבע חוץ ⁽²⁾		מטבע ישראלי	
				אחר	דולר	צמוד מדד	לא צמוד
השינוי בשיעור הריבית							
- גידול מיידי							
מקביל של אחוז אחד	(1.4)	(33)	2,385	-	(11)	523	1,892
- גידול מיידי							
מקביל של 0.1 אחוז	(0.1)	(1)	2,417	-	(11)	9	1,915
- קיטון מיידי							
מקביל של אחוז אחד	1.4	34	2,452	-	(7)	35	1,946

31 בדצמבר 2016							
שווי הוגן, נטו, של מכשירים פיננסיים, לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ⁽¹⁾							
שינוי בשווי ההוגן	מיליוני ש"ח	סך הכל	השפעות מקזזות	מטבע חוץ ⁽²⁾		מטבע ישראלי	
				אחר	דולר	צמוד מדד	לא צמוד
השינוי בשיעור הריבית							
- גידול מיידי							
מקביל של אחוז אחד	(1.1)	(19)	1,762	-	(4)	607	1,198
- גידול מיידי							
מקביל של 0.1 אחוז	(0.2)	(3)	1,778	-	5	594	1,208
- קיטון מיידי							
מקביל של אחוז אחד	3.2	57	1,838	-	8	577	1,270

1. השווי ההוגן נטו של מכשירים פיננסיים שמוצג בכל מגזר הצמדה הוא השווי ההוגן נטו במגזר זה, בהנחה שחל השינוי שצוין בשיעורי הריבית במגזר ההצמדה. סך הכל השווי ההוגן, נטו, של המכשירים הפיננסיים, הוא השווי ההוגן, נטו, של כל המכשירים הפיננסיים (למעט פריטים לא כספיים), בהנחה שחל השינוי שצוין בשיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.
2. לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע חוץ.

• נתונים כמותיים וניתוח רגישות (המשך)

(ב) נתונים המשמשים לצורך ניהול חשיפת הריבית

ניהול חשיפת הריבית בבנק מבוסס על מודל, במסגרתו מהווים תזרימי המזומנים העתידיים בשיעורי ריבית שאינם זהים לאלו ששימשו את הבנק לצורך הדיווח על חשיפת הבנק לשינויים בשיעור הריבית (בעיקר בכל הנוגע למרווחי הריבית בגין סיכוני אשראי).

להלן נתונים כמותיים לגבי השווי ההוגן של מכשירים פיננסיים והשפעת שינויים היפותטיים בשיעור הריבית על השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים - המבוססים על המודל המשמש את הבנק בניהול חשיפת הריבית:

(1) שווי הוגן של המכשירים הפיננסיים (במיליוני ש"ח)

31 בדצמבר 2017					
סך הכל	מטבע חוץ ⁽²⁾		מטבע ישראלי		
	אחר	דולר	צמוד מדד	לא צמוד	
35,777	427	1,575	2,797	30,978	נכסים פיננסיים ⁽¹⁾
3,945	535	1,429	1,131	850	סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים וחוף מאזניים
(31,726)	(500)	(1,854)	(3,640)	(25,732)	התחייבויות פיננסיות ⁽¹⁾
(4,012)	(456)	(1,051)	(283)	(2,222)	סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים וחוף מאזניים
3,984	6	99	5	3,874	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים

31 בדצמבר 2016					
סך הכל	מטבע חוץ ⁽²⁾		מטבע ישראלי		
	אחר	דולר	צמוד מדד	לא צמוד	
33,490	476	1,619	3,852	27,543	נכסים פיננסיים ⁽¹⁾
2,962	481	1,507	532	442	סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים וחופף מאזניים
(30,004)	(626)	(2,083)	(3,880)	(23,415)	התחייבויות פיננסיות ⁽¹⁾
(3,002)	(307)	(938)	(292)	(1,465)	סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים וחופף מאזניים
3,446	24	105	212	3,105	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים

1. כולל מכשירים פיננסיים מורכבים. לא כולל יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים חופף מאזניים.
2. לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע חוץ.

• נתונים כמותיים וניתוח רגישות (המשך)

(ג) נתונים המשמשים לצורך ניהול חשיפת הריבית (המשך)

(2) השפעת שינויים היפותטיים בשיעור הריבית על השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים של הבנק (במיליוני ש"ח)

31 בדצמבר 2017							
שינוי בשווי ההוגן		שווי הוגן, נטו, של מכשירים פיננסיים, לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ⁽²⁾					
		סך הכל	השפעות מקזות	מטבע חוץ ⁽¹⁾		מטבע ישראלי	
				אחר	דולר	צמוד מדד	לא צמוד
אחוזים ⁽⁴⁾	מיליוני ש"ח						
							השינוי בשיעור הריבית
							- גידול מיידי
2	64	4,048	-	(1)	83	66	3,900
							מקביל של אחוז אחד
							- גידול מיידי
-	7	3,991	-	5	97	12	3,877
							מקביל של 0.1 אחוז
							- קיטון מיידי
(2)	(69)	3,915	-	8	116	(64)	3,855
							מקביל של אחוז אחד ⁽³⁾

31 בדצמבר 2016							
שינוי בשווי ההוגן		שווי הוגן, נטו, של מכשירים פיננסיים, לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ⁽²⁾					
		סך הכל	השפעות מקזות	מטבע חוץ ⁽¹⁾		מטבע ישראלי	
				אחר	דולר	צמוד מדד	לא צמוד
אחוזים ⁽⁴⁾	מיליוני ש"ח						
							השינוי בשיעור הריבית
							- גידול מיידי
1.4	47	3,493	-	17	101	259	3,116
							מקביל של אחוז אחד
							- גידול מיידי
0.1	5	3,451	-	23	105	217	3,106
							מקביל של 0.1 אחוז
							- קיטון מיידי
(1.7)	(58)	3,388	-	26	110	158	3,094
							מקביל של אחוז אחד ⁽³⁾

הערות:

1. לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע חוץ.
2. השווי ההוגן נטו של מכשירים פיננסיים שמוצג בכל מגזר הצמדה, הוא השווי ההוגן נטו במגזר זה, בהנחה שחל השינוי שצויין בשיעורי הריבית במגזר ההצמדה. סך הכל השווי ההוגן נטו, של המכשירים הפיננסיים הוא השווי ההוגן נטו, של המכשירים הפיננסיים (למעט פריטים לא כספיים), בהנחה שחל השינוי שצויין בשיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.
3. בנוסף, הבנק נעזר במודל למדידת השינויים הצפויים ברווח החשבונאי, בשנה הקרובה - בגין שינויים בעקום הריבית. המודל מתבסס על הנחות שונות בנוגע להתפתחויות הצפויות בסעיפי המאזן ובמשתני שוק שונים. שיעור הקיטון הצפוי ברווח החשבונאי של הבנק, ביחס להון העצמי, בשנה הקרובה (בהתבסס על מודל זה) - עקב עליה/ ירידה מקבילה בשיעור של 1 נקודת האחוז בעקום הריבית, במגזרים: ה"לא צמוד", "צמוד המדד", וה"מט"ח" - מסתכם ב- 1.87%, 0.07% ו- 0.52% בהתאמה (31.12.2016: 2.10%, 0.10% ו- 0.79%, בהתאמה).
4. טווח השינויים בשווי ההוגן, בגין השינויים בשיעורי הריבית שנרשם בתקופת הדוח, הינו כדלקמן: עבור גידול מקביל של 1%: 2.12% - 1.22% (שנת 2016: 3.78% - 1.34%); עבור גידול מקביל של 0.1%: 0.23% - 0.13% (שנת 2016: 0.39% - 0.14%); עבור קיטון מקביל של 1%: (-2.20%) - (-1.36%) (שנת 2016: (-3.87%) - (-1.63%)).

(3) מידע כמותי לגבי חשיפת הבנק לשינויים בשיעור הריבית

להלן ריכוז נתונים על פערי המח"מ במגזרי ההצמדה השונים והשפעתם על חשיפת הריבית של הבנק:

31 בדצמבר 2016			31 בדצמבר 2017			
מט"ח ⁽²⁾	צמוד	לא צמוד	מט"ח ⁽²⁾	צמוד	לא צמוד	
1.20	2.46	0.53	1.35	2.09	0.57	מח"מ הנכסים (שנים)
(0.67)	(3.13)	(0.49)	(0.53)	(3.01)	(0.52)	מח"מ ההתחייבויות (שנים)
0.53	(0.67)	0.04	0.82	(0.92)	0.05	פער המח"מ (שנים)
0.5	2.4	0.5	0.9	2.8	0.8	ההפסד המכסימלי, ביחס להון ⁽⁴⁾ (ב- %)

1. בגין תזוזה בשיעור של 1 נקודת האחוז בעקום הריבית.
2. לרבות צמוד מט"ח.

באמצעות המח"מ (משך חיים ממוצע) ניתן למדוד את הרגישות של הנכסים וההתחייבויות לשינויים בריבית. מנתוני החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית ליום 31.12.2017 עולה, כי במגזר הלא צמוד מרבית הנכסים וההתחייבויות הינם לתקופת פירעון קצרה של עד שלושה חודשים או בתנאים של ריבית משתנה, ולפיכך חשיפת הבנק לסיכון הריבית בגנים - נמוכה יחסית, בדרך כלל. בתקופת הדוח גדלה חשיפת הבנק לירידת ריבית במגזר הלא צמוד, בעקבות מימוש אגרות חוב במגזר זה.

במגזר המט"ח מבצע הבנק חוזי החלפות פיננסיות בשיעור ריבית (I.R.S), עסקות פורוורד על שערי ריבית (F.R.A) ורכישת אגרות חוב ממשלתיות במט"ח - במטרה לצמצם, בין היתר, את החשיפה לסיכונים הנובעים משינויים אפשריים בשיעור הריבית.

במגזר צמוד המדד עולה מח"מ ההתחייבויות על מח"מ הנכסים ליום 31.12.2017 בכ- 11 חודשים (2016.12.31 - 8 חודשים). חישובי מח"מ הנכסים וההתחייבויות של מכשירים פיננסיים בעלי מספר תקופות פרעון אופציונליות, מבוססים על הנחות לגבי מועדי הפרעון של אותם מכשירים.

להלן פרטים על סוגי המכשירים הנ"ל, ההנחות לגביהם, והשפעתם על המח"מ של אותם מכשירים:

1. האשראי לציבור כולל הלוואות לדיור שניתנו לתקופות ארוכות יחסית. עם זאת, על פי נסיון העבר, חלק מהלווים מסלק את הלוואותיו לפני תקופת הפרעון החוזי. הצגת תזרימי המזומנים בגין אשראי זה, בהתבסס על מודל המעריך את תקופת הפרעון הצפויה של אשראים אלה, בהתבסס על ניסיון העבר ולא על פי מועדי הפרעון החוזיים, הקטינה את מח"מ הנכסים של הלוואות אלו, כדלקמן:

- במגזר הצמוד למדד: בכ- 10 חודשים.
- במגזר הלא צמוד: בכ- חודש.
- במגזר המט"ח: בכ- חודשיים.

2. פקדונות הציבור כוללים "תוכניות חיסכון", שהופקדו לתקופת זמן ארוכה יחסית. עם זאת, מנסיון העבר, חלק מהמפקידים מושך את פקדונותיו לפני מועד פרעונם החוזי. הצגת תזרימי המזומנים בגין תוכניות חיסכון אלה בהתבסס על נתונים סטטיסטיים הכוללים תחזית למשיכה מוקדמת של אותן תוכניות ולא על בסיס מועדי הפרעון החוזיים, הקטינה את מח"מ ההתחייבויות בכ- חודש.

(4) שימוש במכשירים נגזרים

הבנק מגדר את חשיפתו לשינויים בשיעורי הריבית באמצעות עסקאות במכשירים נגזרים (בעיקר מכשירים מסוג IRS במגזר המט"ח ובמגזר השקל).

מכשירים אלו השפיעו על פער המח"מ והחשיפה לשינויים בשיעור הריבית של הבנק, כדלקמן:

31.12.2016			31.12.2017			
מט"ח ⁽²⁾	צמוד מדד	לא צמוד	מט"ח ⁽²⁾	צמוד מדד	לא צמוד	
1.77	(0.68)	0.09	2.08	(0.73)	0.11	• פער המח"מ (בשנים): - לפני עסקאות בנגזרים - השפעת עסקאות בנגזרים
(1.24)	0.01	(0.05)	(1.26)	(0.19)	(0.06)	
0.53	(0.67)	0.04	0.82	(0.92)	0.05	פער מח"מ נטו
						• ההפסד המכסימלי ביחס להון (באחוזים) ⁽¹⁾ - לפני עסקאות בנגזרים - השפעת עסקאות בנגזרים
1.0	2.4	-	1.2	3.1	0.1	
(0.5)	-	0.5	(0.3)	(0.3)	0.7	הפסד מכסימלי נטו ⁽¹⁾
0.5	2.4	0.5	0.9	2.8	0.8	

1. שיעור ההפסד הכלכלי המכסימלי (הנגזר ממודל המשמש את הבנק לניהול החשיפה לריבית), מחושב ביחס להון הבנק בגין תזוזה בשיעור של 1 נקודת האחוז בעקום הריבית.
2. לרבות צמוד למטבע חוץ.

מידע מפורט באשר לחשיפת הבנק לשינויים בשיעור הריבית במגזרי ההצמדה השונים נכלל בנספח מס' 3 לדוח זה.

(5) מידע נוסף

מידע מפורט באשר לניהול סיכון הריבית בבנק, לרבות ההיבטים האיכותיים והכמותיים הכרוכים בסיכון זה נכלל בדוח הסיכונים המתפרסם באתר הבנק שכתובתו:

<https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

ג. סיכון שער החליפין ומדד (סיכון בסיס)**(1) סקירת הסיכון ואופן ניהולו**

סיכון הבסיס מוגדר כחשיפת הבנק להפסד שעלול להיגרם עקב שינויים באינפלציה ובשערי החליפין. הסיכון נמדד ביחס להפרש שבין הנכסים לבין ההתחייבויות הפיננסיות של הבנק (ה"הון הפעיל"), בכל אחד ממגזרי ההצמדה.

מדיניות הבנק, לגבי סיכונים הבסיס הכרוכים בניהול תיק הנכסים הממומן ממקורות ההון הפעיל הכלכלי שלו, קובעת כי: %(-40) עד 100% מהון זה יושקעו בנכסים צמודי מדד, %(-10) עד 25% יושקעו בנכסים במט"ח ובצמודי מט"ח, והיתרה הנגזרת תוחזק בשקלים לא צמודים.

ההחלטות לגבי השקעת ההון הפעיל במגזרים השונים מתקבלות, במסגרת המגבלות שנקבעו, בהתבסס על ניתוח, בקרה ותחזיות לגבי התפתחויות כלכליות במשק, שיעורי ריבית במגזרים השונים ושינויים צפויים במדד המחירים לצרכן ובשער החליפין של השקל. הבנק נעזר, לצורך ניהול סיכונים הבסיס, במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים.

היבטים אחרים הנוגעים לניהול סיכון זה, לרבות המבנה הארגוני של פונקציית ניהול הסיכון ומדיניות הגידור הנוגעת לסיכון זה - פורטו בסעיף ב' לפרק זה.

(2) סקירה כמותית

להלן נתונים תמציתיים הנוגעים לחשיפות הבנק לסיכון זה בחתך מגזרי הצמדה, ליום 31.12.2017 - בהשוואה לסוף השנה הקודמת, לפני השפעת עסקאות במכשירים נגזרים ואחריהן (במיליוני ש"ח):

חשיפה "חשבונאית"						מגזר ההצמדה
31.12.2016			31.12.2017			
חשיפה נטו	השפעת נגזרים	לפני נגזרים	חשיפה נטו	השפעת נגזרים	לפני נגזרים	
1,135	(1,017)	2,152	1,574	(1,359)	2,933	שקל לא צמוד
759	319	440	544	922	(378)	שקל צמוד מדד
(7)	698	(705)	3	437	(434)	מטבע חוץ ⁽²⁾
1,887	-	1,887	2,121	-	2,121	חשיפת בסיס נטו

חשיפה "כלכלית" (1)						מגזר ההצמדה
31.12.2016			31.12.2017			
חשיפה נטו	השפעת נגזרים	לפני נגזרים	חשיפה נטו	השפעת נגזרים	לפני נגזרים	
1,811	(1,017)	2,828	2,358	(1,359)	3,717	שקל לא צמוד
174	319	(145)	(103)	922	(1,025)	שקל צמוד מדד
13	698	(685)	24	437	(413)	מטבע חוץ (2)
1,998	-	1,998	2,279	-	2,279	חשיפת בסיס נטו

1. ניהול החשיפה לסיכונים בסיס מבוצע על פי נתוני ה"חשיפה הכלכלית". המרכיבים העיקריים של ההפרש שבין החשיפה ה"כלכלית", לבין ה"חשיפה החשבונאית" (המוגדרת: כפרש שבין יתרות הנכסים וההתחייבויות הכספיים, על פי כללי מדידה חשבונאית מקובלים) - הינם כדלקמן:
 - הפרשות מסוימות, כגון: הפרשות בגין זכויות עובדים, סווג למגזר הצמוד למדד.
 - נכסי היעודה לתשלום פיצויי פרישה סווגו למגזר ההצמדה המתאים, בגין כל מכשיר פיננסי שנכלל ביעודה, בנפרד.
 - הלוואות צמודות למדד שסווגו כ"חובות פגומים", סווגו למגזר הלא צמוד (במקום לבסיס הנגזר מחוזה ההלוואה).
 - מכשירים פיננסיים המכילים אופציה גלומה, סווגו למגזרי ההצמדה השונים על פי מודלים לתמחור אופציות.
 - פקדונות שבסיס ההצמדה שלהם אינו קבוע לאורך כל תקופת הפקדון, מסווגים למגזר ההצמדה ששימש לתמחור הפקדון.
 - ההפרשה להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי (בגין "חובות תקינים") נטו, לא נכללה ב"חשיפה הכלכלית".
2. לרבות צמוד למטבע חוץ.

להלן ניתוח השינויים שחלו בתקופת הדוח בחשיפת הבנק לסיכונים בסיס (על בסיס כלכלי):
 עודף הנכסים במגזר הלא צמוד ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכם בכ- 2,358 מיליון ש"ח, ושיעורו מכלל ההון הפעיל הגיע לכ- 103.5%, לעומת 90.6% בתום השנה הקודמת. עודף הנכסים במגזר מטבע חוץ וצמוד למטבע חוץ, ביחס להון הפעיל הסתכם ביום 31 בדצמבר 2017 בשיעור זניח, בדומה לאשתקד.

בשנת 2017 נרשמה הסטה בסך של 0.3 מיליארד ש"ח בהשקעת עודפי הנכסים של הבנק מהמגזר הצמוד, למגזר הלא צמוד - על רקע סביבת האינפלציה הנמוכה ששררה במשק.

נכסי הסיכון בגין חשיפת הבנק לסיכון שער החליפין מסתכמים ליום 31 בדצמבר 2017 ב- 48 מיליון ש"ח, והקטינו את יחס הלימות ההון של הבנק למועד זה בשיעור של כ- 0.03 נקודות האחוז (31.12.2016 - 0.01 נקודות האחוז).

- החזקות ריאליות בחברת א.י. אמריקה ישראל בע"מ (בשיעור של 14.8%).
- החזקות ריאליות בשיעור זניח במספר חברות מצומצם, הנובעות מהסכמים להסדרת חובות בעייתיים, שנחתמו בין הבנק לחייבים.

• **המבנה הארגוני של פונקציות ניהול הסיכונים**

ככלל, "מרכז ניירות ערך" (הכפוף לחטיבה הפיננסית) הינו הארגון האחראי על השקעות בניירות ערך בכלל, ובמניות בפרט. עם זאת, מכיוון שחלק מההשקעות במניות הכלולות בתיק הבנקאי, נובעות מעסקאות אשראי שבוצעו על ידי החטיבה לבנקאות מסחרית, או שהן מהוות תחליף לעסקאות אשראי של הבנק - הוטלה האחריות לניהול הסיכון בקו ההגנה הראשון בגין השקעות אלו - על החטיבה לבנקאות מסחרית של הבנק. באחריות לניהול הסיכונים בקו ההגנה השני, בגין הסיכונים הנובעים מחשיפת הבנק להשקעות במניות - נושאת החטיבה לניהול סיכונים.

• **המדיניות והטיפול החשבונאי בהחזקות במניות**

- להלן פרטים לגבי הטיפול החשבונאי במניות הכלולות בתיק הבנקאי של הבנק:
- ההשקעה בקרנות הון סיכון מוצגת על בסיס העלות. במקרים בהם היה השווי ההוגן נמוך מעלות ההשקעה בקרנות, ערך הבנק הפרשה לירידת ערך בגין השקעה זו. ההפרשה בגין ירידת הערך נוקפה לדוח הרווח והפסד.
 - ההשקעה בחברת "תפנית - דיסקונט ניהול תיקי השקעות בע"מ", מוצגת על בסיס השווי המאזני.
 - החזקות ריאליות מוצגות על בסיס השווי ההוגן, או לפי הערכת ההנהלה - שאינה עולה על השווי ההוגן.

(2) **סקירה כמותית**

- להלן נתונים לגבי עלות המניות בתיק הבנקאי והשווי ההוגן שלהן:

31.12.2016	31.12.2017	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
18	14	עלות ⁽¹⁾
2	2	התאמה לשווי הוגן
20	16	שווי הוגן ⁽²⁾

1. בגין מניות אלו נערכה הפרשה לירידת ערך "בעלת אופי שונה מזמני", המסתכמת ליום 31 בדצמבר 2017 בסך של 7 מיליון ש"ח (31 בדצמבר 2016 - 5 מיליון ש"ח).
2. נתוני השווי ההוגן ליום 31.12.2017 אינם כוללים יתרות המבוססות על מחיר מצוטט בבורסה (31.12.2016 - זהה).

- להלן נתונים לגבי התפלגות ההשקעות במניות, בחתך סחירות:

31.12.2016	31.12.2017	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
20	16	השקעות לא סחירות
-	-	השקעות סחירות
20	16	סך הכל

(3) **מידע נוסף**

מידע מפורט באשר לניהול סיכון מחירי מניות בבנק, לרבות היבטים איכותיים וכמותיים הכרוכים בניהול סיכון זה, נכלל בדוח הסיכונים המתפרסם באתר האינטרנט של הבנק בכתובת:

<https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

14. סיכוני נזילות ומימון

א. סיכון נזילות

(1) סקירת הסיכון ואופן ניהולו

• כללי

סיכון הנזילות מוגדר כחשיפה אפשרית להפסדים ולפגיעה ביציבות הבנק, הנובעת מחוסר יכולת של הבנק לספק את צורכי נזילותו. סיכון זה נגזר, בין היתר, מהתנהגות הלקוחות והתממשותו עלולה לבוא לידי ביטוי בזמינות ובמחיר המקורות.

• ניהול סיכון הנזילות לטווח קצר ולטווח ארוך

על פי הוראת בנק ישראל בנושא: "ניהול סיכון הנזילות", נדרשו התאגידים הבנקאיים לקיים "יחס נזילות מזערי" (המוגדר כיחס שבין "כרית הנזילות", לבין התשלומים החזויים, נטו, בחודש הקרוב), שלא יפחת מ-1, בכל עת.

כמו כן הונחו התאגידים הבנקאיים לקיים מעקב אחרי "יחס המימון היציב", המוגדר כיחס שבין מקורות המימון היציבים שלהם, הצפויים להיפרע בטווח של שנה ומעלה, לבין השימושים ארוכי הטווח הצפויים להתממש בטווח זה - ולקבוע יעד ליחס זה. לאור הנחיות בנק ישראל נקבע בבנק יעד ל"יחס המימון היציב", שלא יפחת מ-1, שאושר על ידי דירקטוריון הבנק.

סיכון הנזילות מנוהל בבנק באמצעות כלים ניהוליים ומיחשוביים שפותחו בנושא זה, הכוללים אמצעים לפיקוח, מעקב ובקרה על נתוני הנזילות לטווח קצר. במסגרת זו פותח בבנק מודל עדכני ל"ניהול סיכון הנזילות". המודל משמש לניהול סיכון הנזילות, ובודק את "פער הנזילות" (המוגדר כפער שבין הנכסים הנזילים להתחייבויות לפרעון של הבנק) ו"יחס הנזילות", לטווחים ותרשישים שונים, וכן את "אופק ההישרדות" של הבנק (המוגדר כתקופה העתידית שבה הבנק צפוי לפעול ללא "גרעונות נזילות"), בתרשישים שונים. בנוסף, במסגרת ניהול סיכון הנזילות נבחנים השינויים שחלו בסיכון זה באמצעות כלים ומדדים נוספים, לרבות:

- שימוש ב"תרחישי לחץ הפוכים", במטרה לנטר תרחישים שעלולים לגרום לירידה ביחס הנזילות המזערי, מתחת לרף המינימלי הנדרש.
- בחינת התמהיל ומידת הריכוזיות של מקורות המימון.
- מעקב וניתוח באשר למצבת הנכסים הלא משועבדים.
- שימוש באינדיקטורים לצורך זיהוי מוקדם של סממנים המצביעים על הרעה אפשרית במצב הנזילות של הבנק.
- מעקב אחר תזרימי המזומנים החזויים של המכשירים הפיננסיים, ופערי הנזילות בגין תזרימים אלו.

(2) יחס כיסוי הנזילות

בהתאם להוראות בנק ישראל, בנושא: "יחס כיסוי הנזילות", נדרשים התאגידים הבנקאיים לשמור "יחס כיסוי נזילות" (המוגדר כיחס שבין "מלאי הנכסים הנזילים באיכות גבוהה", לסך "תזרימי המזומנים היוצא", נטו, בתקופה עתידית של 30 יום) - שלא יפחת מ-100% (בשנת 2016 - 80%).

להלן נתונים המשמשים בחישוב יחס כיסוי הנזילות בבנק:

31.12.2016	31.12.2017	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
7,603	7,741	נכסים נזילים באיכות גבוהה
5,287	5,546	תזרים מזומנים יוצא, נטו
אחוזים	אחוזים	
143.8	139.6	יחס כיסוי הנזילות

(3) התקופות לפירעון של נכסים והתחייבויות בחתך בסיסי הצמדה

להלן נתונים באשר לעודף ולגירעון בתזרים המזומנים של הבנק ליום 31.12.2017:

במגזר השקלי קיים גירעון בתקופות לפרעון עד חודש (לרבות השפעת עסקאות עתידיות) המסתכם בכ- 9.9 מיליארד ש"ח, בין היתר, עקב הוראת בנק ישראל, לפיה - אשראי שניתן בתנאי חח"ד ללא קו אשראי, או בחריגה ממנו (בהיקף של כ- 0.2 מיליארד ש"ח), יסווג כ"נכס ללא תקופת פרעון". חלק מהגירעון מכוסה על ידי עודפים בסך של כ- 0.2 מיליארד ש"ח בתקופה לפרעון עד שלושה חודשים. נתונים אלו מבוססים על מועדי הפרעון החוזיים של הנכסים וההתחייבויות של הבנק. עם זאת, לאור נסיון העבר - מרבית הפקדונות שסווגו לתקופות פרעון קצרות, מתחדשים באופן שוטף. לפיכך, ובהתבסס על מודל הנזילות שבו עושה הבנק שימוש לצורך ניהול סיכון הנזילות (ראה להלן) - קיים בבנק בפועל ליום 31.12.2017 "פער נזילות" חיובי במגזר זה (לרבות במגזר הצמוד למדד ולמט"ח), לטווח עתידי של חודש, המסתכם בכ- 3.5 מיליארד ש"ח. בנוסף, ניתן לגשר על פערי נזילות בתקופות זמן שונות באמצעות פעילות בתיק ניירות ערך.

במגזר המט"ח קיים גירעון בתקופה לפרעון עד שנה, המסתכם בכ- 1.1 מיליארד ש"ח, המכוסה בתקופות הארוכות יותר (בהנחה שהפיקדונות יתחדשו באופן שוטף). גם במגזר זה ניתן לגשר על פני פערי הזמן שבין פרעון ההתחייבויות לנכסים, באמצעות פעילות בתיק ניירות הערך, או באמצעות פעילות במכשירים נגזרים מסוג SWAP "שקל - מט"ח".

היקף העסקאות באופציות ליום 31.12.2017 בבנק זניח, ולפיכך, השפעת שינויים אפשריים במחירים המשמשים לקביעת שוויין ההוגן של האופציות על חשיפת הבסיס והחשיפה לסיכון הנזילות בבנק - אינה מהותית.

הבנק קבע מגבלות לגבי פרמטרים שונים המשמשים בניהול סיכון הנזילות, לרבות: "פער הנזילות", "יחס הנזילות", ו"אופק הנזילות". בהתאם למגבלות אלו, יחס הנזילות לטווח קצר לא יפחת מ- 1, גם בתרחישי קיצון.

(4) מצב הנזילות לטווח קצר ולטווח ארוך

בעקבות המשבר הכלכלי העולמי שהתרחש בשנת 2008, יישמו הבנקים המרכזיים בארץ ובעולם מדיניות מוניטרית מרחיבה, המתאפיינת בסביבת ריבית נמוכה מאוד. לפיכך, הסתמנה בשנים האחרונות נטייה הולכת וגוברת של ציבור הלקוחות לפעול לקיצור תקופת הפקדונות המופקדים במערכת הבנקאית (באמצעות העדפת פקדונות הניתנים למשיכה "לפי דרישה", על חשבון ירידה במשקלם היחסי של הפקדונות "לזמן קצוב").

במקביל, נרשמה עליה בהעדפת הציבור לממן את פעילותו באמצעות מקורות ארוכי טווח. ההתפתחויות שצוינו לעיל, תרמו לגידול בחשיפת הבנק לסיכונים נזילות.

הבנק מגדר את חשיפתו לסיכון הנזילות, בין היתר, באמצעות יישום אסטרטגיה להגדלת משקלם של המקורות המגויסים ממשקי בית ועסקים קטנים, שמתאפיינים בשיעורי מיחזור גבוהים. אסטרטגיה זו עולה בקנה אחד עם הכללים שפורסמו על ידי בנק ישראל בהוראת ניהול בנקאי תקין מס' 221, בנושא: "יחס כיסוי הנזילות", במסגרתה נקבעו שיעורי מיחזור גבוהים (בשיעור של 80% - 97%), לפקדונות העומדים לפרעון בחודש הקרוב, שהופקדו על ידי לקוחות המשתייכים למגזר הקמעונאי.

במסגרת ניהול סיכון הנזילות וסיכון המימון לטווח ארוך, מתקיימים בחטיבה הפיננסית ובפורומים רלוונטים אחרים, דיונים שוטפים בנושא: "גיוס מקורות לטווח ארוך" (מעל שנה).

הדרישה לניהול הנזילות המבנית לטווח ארוך, נגזרת גם מיישום צפוי של הנחיות בנק ישראל בנושא: "יחס המימון היציב" (NSFR), שהוגדר כיחס שבין סך "מקורות המימון היציבים" (המוגדרים כמקורות מימון קיימים, הצפויים לעמוד לרשות הבנק בטווח העולה על שנה ומעלה, בהסתברות גבוהה), לבין סך "השימושים הארוכים" (המוגדרים כשימושים קיימים שהבנק צפוי להמשיך ולממן בטווח זמן של שנה ומעלה).

בשלב זה ועד לקביעת הנחיות מחייבות בנושא זה, נמדד יחס המימון היציב בבנק בהתאם לקריטריונים שנקבעו על ידי הבנק ויעדים שנקבעו על ידי הדירקטוריון (בחודש ינואר 2018 קבע הדירקטוריון מגבלה ליחס זה, לפיה לא יפחת יחס המימון היציב מ-1).

במסגרת ניהול סיכון הנזילות לזמן ארוך מגייס הבנק פקדונות לזמן ארוך מציבור הלקוחות, בין היתר, באמצעות הפקדות בהוראת קבע. בנוסף, במסגרת אסטרטגיית המימון לגיוון המקורות לזמן ארוך, הנפיק הבנק אגרות חוב וכתבי התחייבות נדחים כדלקמן:

- בשנת 2016 הנפיק הבנק (באמצעות חברה בת) אגרות חוב סחירות שיתרתן ליום 31 בדצמבר 2016 מסתכמת בסך 257 מיליון ש"ח. אגרות חוב אינן צמודות, נושאות ריבית בשיעור של 2.07% לשנה ועומדות לפירעון בתום שש שנים ממועד הנפקתן.
- בהתבסס על תפיסת ניהול הסיכונים הקבוצתית (כמפורט להלן), הנפיק הבנק לחברה האם ביום 27 בדצמבר 2017, כתב התחייבות נדחה בלתי צמוד, הכולל מנגנונים ל"ספיגת הפסדים" ("COCO"), בסך של 100 מיליון ש"ח.
- כתב ההתחייבות איננו צמוד, נושא ריבית בשיעור שנתי של 2.5% (בחמש השנים הראשונות), ועומד לפרעון בתשלום אחד בתום עשר שנים ממועד הנפקתו.
- לפרטים נוספים באשר לתנאים הנלווים לכתב התחייבות נדחה זה - ראה פרק 8א', לעיל.
- בהתאם לתפיסת ניהול הסיכונים הקבוצתית, ומאחר והבנק נמנה על קבוצת בנק דיסקונט לישראל בע"מ, מתאפשרת העברת נזילות בין הבנק לחברה האם, במסגרת הקשרים העסקיים שבין הצדדים.
- עם זאת, במסגרת המדיניות לניהול סיכון הנזילות הקבוצתית שהונהגה בבנק ובחברה האם, הונחו הגופים הנכללים בקבוצה לקיים יכולת מימון עצמאית ובלתי תלויה בגופים החברים בקבוצה. הבנק פועל בהתאם למדיניות זו.

(5) מדיניות גיוס המקורות

• גורמי מאקרו סביבתיים

על רקע ההתמתנות שנרשמה במגמת האינפלציה בשנים 2017 - 2012, ולאור המשך ההאטה הכלכלית בחלק ממדינות "גוש היורו" והשלכותיה האפשריות על הפעילות הכלכלית המקומית - המשיך בנק ישראל בשנת 2017 ביישום המדיניות המרחיבה שנקטה על ידו בשנים 2016 - 2012, שהתבטאה בשימור רמת ריבית נמוכה מאוד במכרז המוניטרי - בשיעור של 0.10%, בלבד.

להלן נתונים לגבי האינדיקטורים הכלכליים שאיפיינו את שנת 2017:

- סביבת אינפלציה ממותנת: בשנת 2017 עלה מדד המחירים לצרכן בשיעור של 0.4% בלבד - נתון המצביע על המשך מגמת ביקושים ממותנת במשק.
- מגמה מעורבת בהתפתחות מערכת שערי החליפין שבין השקל לבין המטבעות הזרים - שהתבטאה בתנודתיות בשיעור של עד כ- 10% שנרשמה בשער השקל לעומת המטבעות הזרים המרכזיים.
- ירידה בהיקפי גיוס החוב באמצעות אגרות חוב על ידי ממשלת ישראל: בשנת 2017 נפדו אגרות החוב הממשלתיות בסך של כ- 23.4 מיליארד ש"ח, נטו, לעומת פדיונות בהיקף של 5.3 מיליארד ש"ח, נטו, שנרשמו בשנה הקודמת.
- יציבות בציפיות האינפלציה של הציבור - שהסתכמו בתום שנת 2017 בשיעור 0.5%, בדומה לנתון שנרשם אשתקד.

על רקע השפל בשיעורי הריבית במכרז המוניטרי בשנת 2017, כאמור, נרשמו תנודות שערים במרבית אפיקי ההשקעה בישראל. בעקבות התפתחויות אלו, נרשמו במהלך שנת 2017 שינויים בהרכב תיק הנכסים של הציבור, כדלקמן:

- עליה בשיעור של כ- 0.6% במשקל קרנות הנאמנות, בתיק הנכסים.
 - ירידה בשיעור של כ- 1.1% במשקלם של פקדונות הציבור בבנקים, בתיק הנכסים.
 - עליה בשיעור של כ- 0.2% במשקל המניות, בתיק הנכסים.
- הנתונים הנ"ל משקפים יציבות באפיקי החיסכון של הציבור, שלוותה בהעדפה קלה של האפיקים הסחירים (קרנות נאמנות ומניות), על חשבון האפיקים הסולידיים (פקדונות בנקאיים).

• מדיניות הבנק

במסגרת הכנת תוכנית המימון השנתית, מקיימת החטיבה הפיננסית, בשיתוף פורומים רלוונטים אחרים, דיונים באשר ליישום מדיניות ההנהלה לגבי ניהול סיכון הנזילות. הדיונים כוללים הערכות באשר לכרית הנזילות הנדרשת למימון תוכנית העבודה השנתית בהיבט סיכון הנזילות, לרבות: הגידול הצפוי בשימושים, והשפעת מדיניות התמחור על מקורות המימון ועל מצב הנזילות.

מדיניות גיוס המקורות בבנק מכוונת ליצירת תשתית למקורות מימון יציבים ורווחיים לאורך זמן. מקור המימון העיקרי לפעילות הבנק הינו ציבור הלקוחות בסניפי הבנק השונים הפרוסים בכל רחבי הארץ וכוללים לקוחות מסחריים ועסקיים, מלכר"ים, לקוחות קמעונאיים ומשקי בית.

במסגרת השאיפה ליצירת תשתית למקורות מימון יציבים, לגיוון תמהיל המקורות ולשיפור מבנה הנזילות שלו, הושקעו על ידי הבנק בשנת 2017 מאמצי שיווק במטרה להרחיב בסיס הלקוחות הבינוניים והקטנים במוצרי פקדונות בנקאיים, בכלל - ובפקדונות חסכון בהפקדות חודשיות, בפרט - פעילות התורמת לקשר ארוך טווח עם הלקוח ולתזרים שוטף של הפקדות בתכניות חסכון. במסגרת מאמצים אלו, מפעיל הבנק מרכזי "בנקאות פרטית", המשרתים את מעגל הלקוחות בעלי עושר פיננסי.

להלן פרטים באשר להתפתחויות שנרשמו במקורות הבנק בשנת 2017, במגזרים השונים:

פקדונות לא צמודים - היקף הפקדונות הלא צמודים עלה בשנת 2017 בשיעור של 10.3% והסתכם ביום 31 בדצמבר 2017 בסך של 24,371 מיליון ש"ח. העליה בהיקף הפקדונות נובעת, בין היתר, מהתפתחות הפעילות הקמעונאית בבנק בשנת 2017 המתבצעת בעיקר במגזר הצמדה זה. במסגרת מדיניות גיוס הפקדונות הלא צמודים, שואף הבנק להרחיב את תשתית הלקוחות ולהגדיל את פיזור תיק הפקדונות תוך קיום רמת תעריפים דומה למקובל במערכת הבנקאית. במקביל, מפעיל הבנק חדר "עסקאות שקלים" שנועד לתת מענה לפקדונות גדולים, תוך מתן גמישות בהטבות לפקדונות אלה.

פקדונות צמודים למדד - היקף הפקדונות הצמודים למדד הסתכם ביום 31 בדצמבר 2017 בסך של כ- 2,225 מיליון ש"ח, המהווה ירידה בשיעור של כ- 11.0% לעומת יתרתם בסוף השנה הקודמת. הירידה בהיקף הפקדונות הצמודים נובעת, בין היתר, מסביבת האינפלציה הנמוכה ששררה בשנת 2017.

עיקר הגיוס במגזר זה בשנת 2017, התבצע באמצעות הפקדות חד פעמיות לתקופה של כשנתיים ובאמצעות הפקדות בהוראות קבע חודשיות.

פקדונות במטבע חוץ וצמודים למטבע חוץ - היקף הפקדונות ליום 31 בדצמבר 2017, הסתכם בכ- 2,240 מיליון ש"ח, המהווה ירידה בשיעור של כ- 13.8% לעומת יתרתם בסוף השנה הקודמת. הירידה שנרשמה באפיק חסכון זה, נובעת בעיקר, מסביבת הריבית הנמוכה השוררת במגזר זה.

כתבי התחייבות נדחים:

במסגרת המדיניות לגיוון תמהיל המקורות ושיפור יחס הלימות ההון שלו גייס הבנק כתבי התחייבות נדחים כדלקמן:

- כתב התחייבות נדחה הכולל מנגנונים לספיגת הפסדים ("COCO"):

ביום 27 בדצמבר 2017 גייס הבנק מהחברה האם כתב התחייבות נדחה הכולל מנגנונים לספיגת הפסדים ("COCO"), בסך 100 מיליון ש"ח.

לפרטים נוספים באשר לתנאים הנלווים לכתב התחייבות זה (לרבות שיעור הריבית המשתלם בגינו ומועד פרעונו), ראה פרק 8' לעיל.

- כתבי התחייבות אחרים:

היקף כתבי התחייבות נדחים אחרים שגייס הבנק בעבר, מסתכם ליום 31.12.2017 ב- 669 מיליון ש"ח (31.12.2016 - זהה).

כתבי ההתחייבות דורגו על ידי חברת "מעלות - S&P" (להלן: "חברת הדירוג"), בדירוג "AA", הנמוך בדרגה אחת מהדירוג שנקבע ליתר ההתחייבויות של הבנק ("AA+"). הפער בדירוג נגזר ממתודולוגיית הדירוג של חברת הדירוג הבינלאומית "S&P" (חברת האם של "מעלות - S&P") - לפיה, כתבי ההתחייבות הנדחים ידורגו בדרגה אחת נמוכה יותר, מתחת לדירוג המנפיק.

הדירוג הנוכחי של כתבי ההתחייבות ("AA") אושרר על ידי חברת הדירוג לאחרונה ביום 24 באוקטובר 2017.

אגרות חוב - במסגרת הפעילות לגיוון תמהיל המקורות והגדלת משקל המקורות לטווח ארוך, הנפיק הבנק בשנת 2016 באמצעות חברה מוחזקת, אגרות חוב סחירות לא צמודות שיתרתן ליום 31 בדצמבר 2017 הסתכמה ב- 257 מיליון ש"ח (31.12.2016 - זהה).

אגרות החוב נושאות ריבית קבועה בשיעור של 2.07%, ועומדות לפרעון בתום שש שנים ממועד הנפקתן.

• נכסים נזילים

להלן נתונים על הנכסים הנזילים של הבנק:

- כ- 12.5% מנכסי הבנק הינם מזומנים ופקדונות בבנקים לתקופה של עד שלושה חדשים - מהם כ- 89.7% פקדונות בבנק ישראל (31.12.2016: 10.4% ו- 83.2% בהתאמה).
- כ- 11.6% מנכסי הבנק הינם ניירות ערך סחירים בבורסה (31.12.2016 - 15.7%).
- דהיינו, כ- 24.1% מסך נכסי הבנק ניתנים למימוש בזמן קצר (31.12.2016 - 26.0%). שיעורם הגבוה של הנכסים הנזילים נובע מיישום מדיניות המכוונת לשמר יחסי נזילות גבוהים בבנק, על רקע השפל הכלכלי וחוסר הוודאות השוררים במשק העולמי, כפועל יוצא מהמשבר הפיננסי המתמשך במדינות רבות בעולם.

(6) מאפיינים התנהגותיים של נכסים והתחייבויות פיננסיים

במסגרת ניהול סיכון הנזילות, מתקיימות הערכות באשר למאפיינים ההתנהגותיים של הנכסים והתחייבויות הפיננסיים (בעיקר בכל הנוגע לסטיה אפשרית ממועדי הפרעון החוזיים של מכשירים אלו). הערכת המאפיינים ההתנהגותיים של מכשירים אלו מבוססת על מודלים פנימיים ועל ההנחות שנקבעו על ידי בנק ישראל בהוראת ניהול בנקאי תקין מס' 221, לצורך חישוב "יחס כיסוי הנזילות". ההיבטים ההתנהגותיים של נכסים והתחייבויות הוגדרו על ידי בנק ישראל במסגרת ההנחות שנכללו בהוראה זו. המאפיינים ההתנהגותיים של הנכסים והתחייבויות הפיננסיים שנקבעו במודלים הפנימיים המשמשים את הבנק מבוססים על הערכות מומחה (לרבות הערכות גורמים עסקיים), על השוואה לפרמטרים מקובלים בקבוצה הבנקאית עליה נמנה הבנק, ועל כללים שנקבעו על ידי בנק ישראל.

(7) גילוי באשר למפקידים גדולים

להלן נתונים באשר להיקף הפקדונות של מפקידים גדולים בבנק:

31.12.2016	31.12.2017	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
972	1,442	קבוצה - א'
960	916	קבוצה - ב'
675	673	קבוצה - ג'
2,607	3,031	סך הכל

(8) מידע נוסף

מידע מפורט באשר לניהול סיכון הנזילות בבנק, לרבות היבטים איכותיים וכמותיים הכרוכים בניהול סיכון זה, נכלל בדוח הסיכונים המתפרסם באתר האינטרנט של הבנק, בכתובת:

<https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

ב. סיכון המימון

(1) סקירת הסיכון ואופן ניהולו

סיכון המימון מוגדר כחשיפת הבנק לפגיעה בזמינות המקורות, לרבות פגיעה בהרכבם (שעלולה לאלץ את הבנק להשען על מקורות יציבים פחות).

במטרה לגדר סיכון זה פועלת הנהלת הבנק לגיוון היצע המקורות וליצירת תשתית למקורות מימון יציבים, בין היתר, באמצעות הרחבת בסיס הפקדונות במגזר הלקוחות הקמעונאיים המתאפיינים בשיעורי יציבות גבוהים.

בנוסף, עורכת החטיבה הפיננסית בשיתוף פורומים רלוונטים אחרים, דיונים בתוכנית המימון של הבנק, במסגרתם נבחנת יכולת הבנק לספק מקורות מימון מתאימים לגידול הצפוי בנכסי הבנק, לרבות קביעת היקפי הפקדונות הנדרשים בחתכים שונים, כגון: סוגי המפקידים, תקופת הפקדונות, ומגזר ההצמדה שלהם.

(2) עמידה בתוכנית העסקית

במסגרת ניהול סיכון המימון ובמטרה לקיים מבנה מקורות נאות, לרבות גיוון מקורות ופיזור רחב, ככל האפשר של מפקידים, באמצעות שאיפה לצמצום משקלם היחסי של הפקדונות הסיטונאיים - נקבעו על ידי הבנק יעדים כמותיים בנושא זה, לרבות שיעור הפקדונות הקמעונאיים שיגויסו מכלל הפקדונות.

סטייה מיעדים אלו עלולה לגרום לגידול במשקל הפקדונות הסיטונאיים, וכנגזרת מכך לקיטון במדדי הנזילות של הבנק המחושבים במסגרת מודל הנזילות הפנימי.

(3) מגבלות בשנת 2017

לא נקבעו בבנק מגבלות בנושא גיוס המקורות, למעט המגבלות העקיפות שנקבעו על ידי בנק ישראל במסגרת ההוראה בנושא: "יחס כיסוי הנזילות", המקנה משקל נמוך למיחזור פקדונות לא קמעונאיים.

(4) מדדים כמותיים

להלן התפלגות הרכב הפקדונות בבנק בחתך גודל הפקדון ליום 31.12.2017 והשינוי שחל בנתונים אלה, לעומת התפלגות הפקדונות בתחילת השנה:

השינוי %	31.12.2016		31.12.2017		מדרגות הפקדון (מיליוני ש"ח)	
	%	מיליוני ש"ח	%	מיליוני ש"ח	עד	מ
5.4	42.0	11,421	41.8	12,043	1	-
1.4	24.3	6,609	23.2	6,701	10	1
10.1	33.7	9,169	35.0	10,092	מעל 10	
6.0	100.0	27,199	100.0	28,836		

(5) מסגרות אשראי העומדות לרשות הבנק ותנאיהן

הבנק רשאי לנצל מסגרות אשראי שמעמיד בנק ישראל עבור המערכת הבנקאית, הנושאות ריבית בשיעור של 0.2% לשנה (על פי השיעורים ששררו בסוף שנת 2017), בכפוף להעמדת בטחונות בהיקף שהוגדר על ידי בנק ישראל.

היקף האשראי הפוטנציאלי שהבנק רשאי לנצל במסגרת כללים אלו הסתכם ליום 31.12.2017 בסך של כ- 3.7 מיליארד ש"ח (31.12.2016 - 2.7 מיליארד ש"ח). היקף אשראי זה נגזר מיתרת הפקדונות שהפקיד הבנק בבנק ישראל במסגרת המכרזים המוניטריים, מיתרות הזכות בחשבונות העובר ושב של הבנק בבנק ישראל ומהיקף אגרות החוב שהופקדו על ידי הבנק בבנק ישראל.

לבנק אין הסכמי מסגרת לניצול אשראי עם גופים פיננסיים אחרים.

(6) מידע נוסף

מידע מפורט באשר לניהול סיכון המימון בבנק, לרבות היבטים איכותיים וכמותיים הכרוכים בניהול סיכון זה, נכלל בדוח הסיכונים ליום 31.12.2017 המתפרסם באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: <https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

15. הסיכון התפעולי

א. סקירת הסיכון ואופן ניהולו

תפישת ניהול הסיכון התפעולי מבוססת על עקרונות ניהול סיכונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין 310 ועקרונות ניהול סיכון מקובלים בעולם, במסגרתם היחידות השונות הנוטלות סיכון בבנק, נושאות באחריות מלאה לתהליכי ניהול סיכונים וליישום סביבת בקרה נאותה על פעילותן. תפישת זו עולה בקנה אחד עם תפישת ממשל ניהול הסיכונים המפורט בהוראות ניהול בנקאי תקין 350 ו-355.

מסגרת ניהול הסיכון מעוגנת במסמך מדיניות ייעודי, שאושר על ידי הדירקטוריון, בנוהלי עבודה פנימיים, ובתהליכי עבודה ומערכות. במסגרת זו הוגדרו התיאבון לסיכון, מגבלות החשיפה הפנימיות ואופן ניהול הסיכון, האחריות והסמכות של הגורמים המעורבים בניהול הסיכון, מתודולוגיות וכלים לזיהוי, למדידה להערכה ולניטור סיכונים, בקורות ומנגנוני דיווח. מסגרת ניהול הסיכון תואמת להוראות בנק ישראל, ומבוססת על מסגרת ניהול הסיכון של החברה האם, בהתאמות הנובעות מאופי הפעילות של הבנק. ממשל ניהול הסיכון התפעולי מבוסס על שלושה קווי הגנה.

ב. מדדים כמותיים

הצהרת תיאבון לסיכון מגדירה מגבלות כמותיות ואיכותיות בהקשר עם ניהול הסיכון התפעולי. מגבלות פנימיות אלו, כגון: מגבלת כמות סיכונים תפעוליים ברמת סיכון שיוזי גבוהה וגבוהה מאוד שאינה חורגת מהצהרת תיאבון לסיכון שמתווה הדירקטוריון ומגבלת סיכונים בעלי פוטנציאל נזק גדול, נמדדות ומנוטרות אחת לתקופה על ידי חטיבת ניהול הסיכונים.

הבנק מחשב את חשיפתו לסיכונים תפעוליים בהתאם ל"גישה הסטנדרטית" שנקבעה בהוראת ניהול בנקאי תקין מס' 206, המבוססת על חלוקת פעילות הבנק לקווי עסקים שהוגדרו בהוראה וחישוב ההון הנדרש בגין כל אחד מקווי העסקים.

על פי הנחיות אלו חשיפת הבנק לסיכונים תפעוליים, נגזרת מדרישת ההון כאמור, ומיחסי ההון המינימליים שנקבעו על ידי בנק ישראל.

להלן נתונים לגבי דרישת ההון וחשיפת הבנק בגין סיכונים תפעוליים ליום 31.12.2017, לעומת הנתונים המקבילים אשתקד:

השינוי	31.12.2016	31.12.2017	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
16	244	260	דרישת ההון
121	1,930	2,051	החשיפה לסיכון התפעולי

בשנת 2017 לא נרשם שינוי מהותי בהיקף החשיפה לסיכון תפעולי. הגידול בדרישת ההון הנגזרת מחשיפה זו, הסתכם ב- 16 מיליון ש"ח.

ג. מידע נוסף

מידע מפורט באשר לניהול הסיכון התפעולי בבנק, לרבות היבטים איכותיים וכמותיים הכרוכים בניהול סיכון זה, נכלל בדוח הסיכונים ליום 31.12.2017 המתפרסם באתר האינטרנט של הבנק בכתובת:

<https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

16. סיכונים נוספים**א. סיכוני אבטחת מידע וסיכוני "סייבר"**

פעילות התאגידים הבנקאיים נשענת על תשתיות טכנולוגיות מתקדמות וחדשנות טכנולוגית, לרבות תשתיות מיחשוב "פתוחות" וקבלת שירותי מיחשוב מצדדים שלישיים, המאפשרים מתן שירותים בנקאיים זמינים ללקוחות "בכל עת ובכל מקום". תשתיות מתקדמות אלו חושפות את התאגידים הבנקאיים לסיכוני אבטחת מידע ו"סיכוני סייבר", שהתממשותם עלולה לשבש את פעילותם התקינה ולהוביל לפגיעה במוניטין, ירידה באמון הציבור, ואף לגרום, במקרה קיצון, לפגיעה ביציבותם. הבנק פועל לצמצום החשיפה לסיכוני אבטחת מידע וסיכוני סייבר (הן ברשת הפנימית והן ברשת האינטרנט), באמצעות מגוון תהליכים ואמצעים, ובכללם:

- הטמעת מערכות בקרה וניהול אמצעים נתיקים המחוברים לתחנות העבודה.
- הטמעת מערכת המשמשת להעברה מאובטחת, רב שכבתית, של קבצים מרשתות חיצוניות לרשת הפנימית, העומדת בסטנדרטים שנקבעו על ידי בנק ישראל בנושא: "קודים עוינים".
- הטמעת כלי הגנה לבסיסי נתונים.
- הטמעת מנגנונים לזיהוי משתמשים.
- הקשחת קריטריונים לתקשורת במערכות "גישה מרחוק".
- שיפור האמצעים למידור בין קבוצות משתמשים שונות.
- הטמעת אמצעי אבטחה משופרים לתקשורת עם סניפי הבנק.
- הטמעת תשתיות טכנולוגיות מתקדמות, בעלות עמידות גבוהה יותר להתקפות סייבר.
- הטמעת מנגנוני "IPS", לצמצום החשיפה להתקפות על קווי התקשורת.
- הטמעת אמצעי אבטחה להתגוננות בפני גורם עוין ביחידות הקצה.
- ביצוע תרגולות המדמות התקפות סייבר, הן בהיבט המשכיות עסקית והן לצורך מעקב אחר התנהלות עובדים ועמידה בנהלי הבנק.
- העלאת המודעות לנושא זה בקרב עובדים ומנהלים, באמצעות הרצאות והדרכות ובאמצעות עריכת תרגולות בסניפים וביחידות המטה.
- עריכת בקורות תקופתיות להערכת איכות אבטחת המידע, לרבות מבדקי חדירה למערכות, באמצעות גורם בלתי תלוי ומבדקי דלף מידע.
- עריכת סקרי סיכונים במערכות הבנק, לרבות בתחום הסייבר, בתדירות הנגזרת מרמת הסיכון. בנוסף, הבנק מטמיע טכנולוגיות הגנה מתקדמות ומיישם פיתוח מתודולוגיות ותהליכים פרו-אקטיביים, במטרה להגן על יציבות ותפקוד הבנק.
- לאור הסטנדרטים הגבוהים בהם פועלים הבנק והחברה האם שלו ואמצעי ההגנה שנקטו על ידם בתחום זה, כמפורט לעיל, לא נרשמו בשנת 2017 תקריות סייבר או אירועי אבטחת מידע משמעותיים, שגרמו לנזקים מהותיים (כספיים או אחרים).

ב. סיכונים משפטיים

הסיכון המשפטי מוגדר כחשיפת הבנק להפסדים, בין היתר, בשל העדר יכולת לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם, או בשל הליכים משפטיים שנפתחו נגד הבנק וכן חשיפה להפסדים בגין קנסות או צעדי עונשין הנובעים מפעילות פיקוחית, כמו גם מהסדרים פרטניים. במסגרת ניהול החשיפה לסיכונים משפטיים, הוכן בבנק מסמך מדיניות בנושא "ניהול הסיכונים המשפטיים", המגדיר את הסיכונים המשפטיים, דרכי המעקב אחרי סיכונים אלו והצעדים שיש לנקוט כדי למזער אותם, שאושר על ידי הדירקטוריון. עדכונים שוטפים בנושא זה מועלים באופן שוטף הן בפני ועדת ניהול הסיכונים של הדירקטוריון, והן בפני הדירקטוריון (במסגרת "מסמך הסיכונים").

ג. סיכוני ציות

סיכוני הציות והרגולציה מוגדרים כחשיפת הבנק להטלת קנסות ועיצומים מצד גורמי אכיפה ולפגיעה במוניטין של הבנק, בשל אי מילוי או כשלון בציות להוראות חוק (לרבות הוראות שפרסם המפקח על הבנקים).

במטרה להסדיר סטנדרטים הולמים לניהול הסיכון בתאגידים הבנקאיים, פרסם בנק ישראל ביום 3.6.2015 תיקון להוראת ניהול בנקאי תקין מס' 308 בנושא: "ציות ופונקציות הציות בתאגיד הבנקאי". בנוסף, נדרשו התאגידים הבנקאיים לגבש מדיניות כתובה בנושא: "מדיניות הציות", שתאושר על ידי הדירקטוריון.

הבנק גיבש מסמך מדיניות בנושא זה, שאושר על ידי הדירקטוריון ביום 28 בדצמבר 2015. במסגרת ניהול החשיפה לסיכוני ציות (לעניין החוקים ל"איסור הלבנת הון" ו"לאיסור מימון טרור"), התקבלה בעבר החלטה בבנק ובחברה האם, להפסקת מתן שירותים בנקאיים לבנקים זרים הפועלים בשטחי הרשות הפלסטינית.

ההחלטה יושמה לגבי הבנקים הפועלים ברצועת עזה, והושהתה בחלקה לגבי שירותים מסוימים הניתנים לבנקים זרים הפועלים בשטחי יהודה ושומרון (להלן: "הבנקים הפלסטינים") - לבקשת המדינה.

ביום 1 במאי 2016 פנתה החברה האם למפקחת על הבנקים ולמנכ"ל משרד האוצר, בבקשה להתיר לבנקים הנמנים על קבוצת דיסקונט לחדול כליל ממתן שירותים לבנקים הפלסטינים, או לחלופין לתת מענה נאות לסיכונים הכרוכים במתן שירות זה.

לנוכח הסיכונים הכרוכים בפעילות זו, הצטרף דירקטוריון הבנק ביום 28 ביוני 2016 לעמדת החברה האם. בהמשך לצעדים אלו, מסר הבנק ביום 16 בינואר 2017 הודעה לבנקים הפלסטינים, על הפסקת מתן שירותי מזומנים לבנקים אלו, החל מיום 20 באפריל, 2017.

בחודש מרס 2017 נודע לבנק, כי מתקיימים הליכים לגיבוש כלים לגידור הסיכון הכרוך במתן שירותים לבנקים הפלסטינים, באמצעות מתן כתב שיפוי בגין תביעות כספיות אפשריות. בתקופת הדוח הוצגה לבנק ולחברה האם טיוטה של כתב השיפוי, כאמור. בנוסף, מתקיימים מגעים לגיבוש כתב חסינות מפני הליכים פליליים, בקשר עם מתן שירותים כאמור.

לפיכך, בעקבות פניית בנק ישראל, ומתווה שהוצג על ידו למתן שירותי מזומנים לבנקים הפלסטינים, במעורבות בנק ישראל, ממשיך הבנק, בשלב זה, במתן שירותי מזומנים לבנקים הפלסטינים, באמצעות מרכז המזומנים של החברה האם.

17. הערכת חשיפת הבנק לגורמי סיכון

להלן ריכוז גורמי הסיכון אליהם חשוף הבנק בפעילותו השוטפת, והתייחסות למידת ההשפעה האפשרית של כל אחד ממרכיבי הסיכונים על הבנק:

גורם הסיכון	השפעת הסיכון
1. השפעה כוללת של סיכונים האשראי	בינונית
- סיכון בגין איכות לווים ובטחונות ⁽⁴⁾	בינונית
- סיכון בגין ריכוזיות ענפית ⁽²⁾	בינונית
- סיכון בגין ריכוזיות לווים/ קבוצת לווים ⁽³⁾	נמוכה - בינונית
2. השפעה כוללת של סיכונים שוק	נמוכה - בינונית
- סיכון ריבית ⁽⁴⁾	נמוכה - בינונית
- סיכון אינפלציה ⁽⁵⁾	נמוכה
- סיכון שער חליפין ⁽⁶⁾	נמוכה
- סיכון מחירי מניות ⁽⁷⁾	נמוכה
3. סיכון נזילות⁽⁸⁾	נמוכה - בינונית
4. סיכון תפעולי⁽⁹⁾	בינונית
5. סיכון טכנולוגיית המידע⁽¹⁰⁾	בינונית
6. סיכון סייבר⁽¹¹⁾	בינונית - גבוהה
7. סיכון משפטי⁽¹²⁾	נמוכה - בינונית
8. סיכון מוניטין⁽¹³⁾	נמוכה - בינונית
9. סיכונים ציות⁽¹⁴⁾	בינונית
10. סיכון אסטרטגי⁽¹⁵⁾	בינונית

להלן עיקרי הנימוקים להערכות שצוינו לעיל:

(1) סיכון בגין איכות לווים ובטחונות - הדירוג הממוצע של הלווים בבנק נמצא בתחום "סביר עד

טוב". בנוסף לכך, מעריכה הנהלת הבנק כי מדיניות קבלת הבטחונות וטיב הבטחונות שמקבל הבנק מהלווים - אינה שונה מהותית מהמקובל במערכת הבנקאית.

יצוין בהקשר זה, כי בשנת 2017 הסתכם שיעור ההוצאה בגין הפסדי אשראי בשיעור של 0.50%, מיתרת האשראי, המהווה עליה של 0.34 נקודת האחוז לעומת הנתון שנרשם אשתקד (0.16%). הגידול בשיעור ההוצאה להפסדי אשראי נובע, הן מעליה בהוצאה להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי, (המוסברת בעיקר בגידול במחיקת חובות נחותים ועליה בהיקף האשראי) והן מירידה בגביית חובות שנמחקו בעבר.

לאור האמור לעיל, ננקטו על ידי הבנק צעדים שונים במטרה להביא לשיפור באיכות תיק האשראי. לפיכך, ולנוכח הגידול שנרשם בשנים האחרונות בהיקף תיק האשראי בבנק והערכות בנק ישראל באשר לעליה שחלה ברמת הסיכון של תיק האשראי של המערכת הבנקאית בענפים מסוימים (כגון: אנשים פרטיים ונדל"ן), מעריכה הנהלת הבנק את מידת החשיפה של הבנק בגין מרכיב זה - ברמה "בינונית".

(2) סיכון בגין ריכוזיות ענפית - שיעור האשראי הגבוה ביותר בבנק, בחתך "ענפי משק" הינו בגין

אשראי שניתן ללווים שענף העיסוק שלהם הינו "ענף הבניה". שיעור סיכון האשראי הכולל ב"ענף הבניה" ביחס לכלל סיכון האשראי לציבור בבנק ליום 31.12.2017, מסתכם בכ- 20.9% (22.7% - 31.12.2016).

מאידך, שיעור סיכון האשראי בענף "אנשים פרטיים" ביחס לכלל סיכון האשראי לציבור בבנק (33.3%), נמוך מהשיעורים המקובלים במערכת הבנקאית. בנוסף, על פי מדדים מקובלים למדידת ריכוזיות ענפית ("מדד הרפינדל"), עולה - כי נתון ה"ריכוזיות הענפית" של הבנק, עולה על הנתון הממוצע בחמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות בישראל. לאור האמור לעיל, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק למרכיב סיכון זה - ברמה "בינונית".

(3) **סיכון בגין ריכוזיות לוויים/ קבוצת לוויים** - בהוראות בנק ישראל נקבעו מגבלות ביחס להיקף האשראי שיכול לתת תאגיד בנקאי ל"לווה", "קבוצת לוויים" ו- "סך חבות הלוויים הגדולים" (כהגדרת מונחים אלו בהוראות בנק ישראל).

שיעור האשראי שניתן ללוויים ולקבוצות לוויים ביחס לאמצעי ההון של הבנק ליום 31.12.2017, הינו כדלקמן:

- ללווה הגדול ביותר: 6.8%, הנמוך בכ- 54.7% מתחת למגבלה שנקבעה על ידי בנק ישראל.
 - ל"קבוצת הלוויים" הגדולה ביותר: 8.5%, הנמוך בכ- 66.0% מתחת למגבלה שנקבעה על ידי בנק ישראל.
 - מגבלת "סך החבויות הגדולות" שנקבעה על ידי בנק ישראל (בשיעור 120% מהון הבנק), אינה אפקטיבית - מכיוון שיתרת האשראי ליום 31.12.2017 אינה כוללת קבוצות לוויים, שהיקף האשראי שניתן להן עולה על 10% מאמצעי ההון של הבנק.
- בנוסף, נקבעו בבנק מגבלות נוספות שנועדו להפחית את ריכוזיות האשראי בבנק, לרבות הגבלת מספר הלקוחות הגדולים בבנק.

לאור המרווח הגדול יחסית בין שיעורי הריכוזיות הקיימים בבנק, לבין המגבלות שנקבעו על ידי בנק ישראל (ומגמת השיפור שנרשמה בנתונים אלו בשנים האחרונות) - ומכיוון שמדד אלטרנטיבי של פיזור האשראי בבנק (מדד "גייני"), מצביע גם הוא על רמת ריכוזיות נמוכה יחסית בבנק (שנמצאת אף היא במגמת שיפור בשנים האחרונות), מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק למרכיב סיכון זה - ברמה "נמוכה - בינונית".

(4) **סיכון ריבית** - להערכת הנהלת הבנק נקבעו על ידי הדירקטוריון מגבלות נאותות בנושא זה (כמפורט לעיל), וחשיפת הבנק בפועל נמוכה ממגבלות אלו. במסגרת חישוב החשיפה לסיכון זה נכללות גם התחייבויות ארוכות טווח לתשלום זכויות עובדים, בהתבסס על שוויין ההון הנגזר משיעורי ריבית עדכניים (כמתחייב מיישום כללי החשבוטאות המקובלים בארה"ב, בנושא זה). לאור היקף המרכיבים החשופים לשינויים בשיעור הריבית, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק למרכיב סיכון זה - ברמה "נמוכה - בינונית".

(5) **סיכון אינפלציה** - המגבלות שהציב הדירקטוריון בנושא השקעת ההון הפעיל הכלכלי במגזר ה"צמוד" (כמפורט לעיל), מותירות בידי הנהלת הבנק חופש פעולה גדול. יחד עם זאת, לאור היציבות היחסית שנרשמה בסביבת האינפלציה במשק המקומי (לרבות הציפיות להמשך מגמה זו), ומכיוון שהבנק עוקב מקרוב אחרי השינויים בתחזיות המקור - כלכליות, ומגיב בצורה דינמית לשינויים בתחזיות אלו, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק למרכיב סיכון זה - ברמה "נמוכה".

(6) **סיכון שער חליפין** - להערכת הנהלת הבנק, המגבלות שקבע הדירקטוריון בנושא זה (כמפורט לעיל) שמרניות. בפועל, חשיפת ההון הפעיל הכלכלי של הבנק למגזר המט"ח נמוכה מהמגבלות שנקבעו, ולפיכך מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק בגין מרכיב סיכון זה - ברמה "נמוכה".

(7) סיכון מחירי מניות - לאור שיעורי ההשקעה הנמוכים של הבנק במכשיר זה, בדרך כלל, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק למרכיב סיכון זה - ברמה "נמוכה".

(8) סיכון נזילות - הבנק מיישם מדיניות המכוונת לניהול שמרני של סיכון הנזילות בהתייחס למגבלות שנקבעו על ידי בנק ישראל. בנוסף, פועל הבנק להגדלת הפיזור ושיפור בתמהיל הפקדונות, ומפעיל מודלים ומגבלות שונות לניהול סיכון הנזילות (כמפורט לעיל). פעולות אלו של הבנק מתבטאות בשיעור גבוה יחסית (139.6%) של יחס כיסוי הנזילות הממוצע לרבעון הרביעי של שנת 2017, כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מס' 221 (ליום 30.9.2017) מסתכם יחס כיסוי הנזילות הממוצע במערכת הבנקאית בשיעור של כ- 123.5%. לפיכך, החליטה הנהלת הבנק להפחית בשנת 2017 את הערכת החשיפה של הבנק בגין מרכיב סיכון זה - ברמה "בינונית", לרמה "נמוכה" - בינונית".

(9) סיכון תפעולי - בשנים האחרונות החל הבנק ביישום מספר תהליכים תפעוליים מרכזיים ובכללם: העתקת פעילויות תפעוליות מהסניפים ליחידת תפעול עורפי ייעודית, והאחדת תהליכי העבודה בסניפים, באמצעות שינויים במתכונת העבודה. בעקבות ההתקדמות שנרשמה בשנת 2017 ביישום תהליכים אלו, במהלכם לא נרשמו בבנק הפסדים מהותיים, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק למרכיב סיכון זה ברמה "בינונית".

(10) סיכון טכנולוגיית המידע - השירותים הבנקאיים והמידע שמספק הבנק ללקוחותיו מבוססים על תשתיות מיחשוב וטכנולוגיית המידע המשמשות את הבנק. לאור ההתפתחויות הנרשמות בתחום זה, הנגזרות מהשינויים העסקיים והדרישות הרגולטוריות, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק למרכיב סיכון זה - ברמה "בינונית".

(11) סיכון סייבר - הסיכון הוגדר כחשיפת הבנק לפגיעה בפעילותו ולנזקים אחרים, הנובעת מהתקפות קיברנטיות על מערכות המחשב של הבנק. מערכות המידע המשמשות את הבנק מבוססות על מערכות המחשב המרכזיות של החברה האם המתפעלת ומתחזקת אותן. החברה האם מקצה משאבים להתמודדות עם הסיכונים ומשפרת את איכות ניהול הסיכון לרבות יישום דרישות הסדרה, קביעת מדיניות ונהלים, וחיוק הכלים לניטור ובקרת הסיכון. בנוסף, הבנק משקיע משאבים בביצוע תרגולות המדמות התקפות סייבר ובהעלאת המודעות לנושא זה, בקרב עובדים ומנהלים, באמצעות הדרכות והרצאות ובאמצעות עריכת תרגולות בסניפים וביחידות המטה. עם זאת, בעקבות התגברות האיומים להתקפות קיברנטיות והעליה שנרשמה בעוצמה וברמת הסבירות שלהם, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק בגין מרכיב סיכון זה ברמה "בינונית גבוהה".

(12) סיכון משפטי - הסיכון המשפטי הוגדר, כאמור, כ"חשיפת הבנק לפגיעה בפעולותיו העסקיות או במצבו הכספי עקב היעדר יכולת לאכוף חוזים או עקב התממשות תביעות משפטיות או כתוצאה מהפעלת שיקול דעת מוטעה". החשיפה לסיכון זה כוללת גם חשיפה לקנסות או צעדי עונשין כתוצאה מפעילות פיקוחית או הסדרים פרטניים.

הבנק נערך לנטר ולבקר סיכונים אלו, ועד כה לא נרשמו בבנק הפסדים מהותיים בתחום זה. עם זאת, לאור העליה בהיקפי החקיקה המתייחסת לתאגידים בנקאיים, לרבות הטלת מגבלות ומטלות רבות בתחום זה על המערכת הבנקאית והתגברות צעדי האכיפה בתחום המשפטי בארץ ובעולם, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק למרכיב סיכון זה ברמה "נמוכה - בינונית".

(13) סיכון מוניטין - הסיכון מוגדר כ"חשיפת הבנק להפסדים כתוצאה מפגיעה בתדמיתו בקרב: לקוחות, משקיעים, אנליסטים וגופים רלוונטיים אחרים, שעלולה להשפיע לרעה על יכולת הבנק לפתח קשרים עסקיים או לשמר אותם, באופן שיקשה על הבנק לגייס מקורות מימון". בשנים האחרונות נרשמה עליה במודעות הצרכנית בציבור לגבי השירותים הניתנים על ידי המערכת הבנקאית ועלויותיהן, ובפרסומים המופיעים באמצעי התקשורת בנושא זה בתדירות הולכת וגוברת. עם זאת, לאור השיפור שנרשם באיכות הניהול של סיכון זה, לרבות גידול במשאבים ובתשומת הלב הניהולית המוקדשים לתחום זה, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק בגין מרכיב סיכון זה - ברמה "נמוכה - בינונית".

(14) סיכון ציות - הסיכון מוגדר כחשיפת הבנק להטלת קנסות ועיצומים מצד גורמי אכיפה, ולפגיעה במוניטין הבנק בשל אי מילוי או כשל בציות להוראות חקיקה (לרבות הוראות שפורסמו על ידי המפקח על הבנקים). הבנק מנטר את החשיפה לסיכון זה באמצעות ביסוס תשתית נאותה (בהיבט הארגוני ובהיבט תהליכי העבודה), לרבות:

- מינוי פונקציות ציות ייעודית בלתי תלויה.
- קביעת מדיניות ציות המקיימת את הכללים שנקבעו על ידי בנק ישראל בנושא זה.
- אימוץ תוכנית אכיפה פנימית בנושא הייעוץ ללקוחות בתחום שוק ההון, המבוססת על קריטריונים שנקבעו על ידי הרשות לניירות ערך.

עם זאת, בשנים האחרונות נרשמה עליה בהיקף דרישות הרגולציה בארץ ובעולם ומסתמנת מגמה להעמיק דרישות אלו בין היתר, באמצעות הסכמים לחילופי מידע אוטומטיים, בין מדינותיים, והגדרת עבירות מס כ"עבירות מקור" לעניין החוקים לאיסור הלבנת הון, המלווה בהרחבת צעדי האכיפה על ידי הרשויות בארץ ובחו"ל (לרבות בגין חקיקה חוצת גבולות ("CROSS BORDER"). לאור האמור לעיל, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק בגין מרכיב סיכון זה - ברמה "בינונית".

(15) סיכון אסטרטגי - בשנים האחרונות חלו שינויים רבים בסביבת הפעילות העסקית בכלל ובסביבת הפעילות הבנקאית, בפרט - הנובעים בין היתר מהתפתחויות מהירות בטכנולוגיית המידע, שחיקת מקורות ההכנסה והגברת התחרות במערכת הבנקאית והחוזק בנקאית.

לאור התפתחויות אלו, מעריכה הנהלת הבנק את חשיפת הבנק למרכיב סיכון זה - ברמה "בינונית".

מידע מפורט באשר לגורמי סיכון נוספים ואופן ניהולם נכלל בדוח הסיכונים המתפרסם באתר האינטרנט של הבנק, בכתובת: <https://www.mercantile.co.il/MB/private/about-mercantile/financial-reports/regulatory>

הערה:

בתהליך הערכת הסיכונים והשפעתם נעשה שימוש, בין היתר, במודלים (לגבי חשיפות לסיכונים הניתנות להערכה כמותית). עם זאת, לגבי חלק מסוגי הסיכונים נדרש להניח הנחות בדבר עצמת האירוע העתידי ובדבר ההסתברות שאירוע כזה אכן יקרה. הערכת הסיכונים והשפעתם, כפי שהובאה בטבלה לעיל, הינה הערכה סובייקטיבית של הנהלת הבנק. לאור האמור לעיל, יש להיזהר בבחינת גורמי הסיכון והערכת השפעתם, ובעריכת השוואות בעניין זה בין הבנקים.

חלק ד' - מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים ובקורות**18. מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים**

הדוחות הכספיים של הבנק ערוכים על פי עקרונות וכללי חשבונאות שעיקרם פורט בביאור 1 בדוחות הכספיים. יישומם של כללי חשבונאות אלו, על ידי הנהלת הבנק בעת עריכת הדוחות הכספיים, כרוך לעיתים בהנחות, הערכות ואומדנים שונים המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים והתחייבויות (לרבות התחייבויות תלויות) ועל התוצאות הכספיות המדווחות של הבנק. ייתכן שהתממשותם בעתיד של ההערכות והאומדנים כאמור, יהיה שונה מכפי שהוערך בעת עריכת הדוחות הכספיים. חלק מהאומדנים וההערכות בהם נעשה שימוש, כרוך במידה רבה של אי ודאות או רגישות למשתנים שונים. אומדנים והערכות מסוג זה, שהשתנותם עשויה להשפיע באופן מהותי על התוצאות הכספיות המוצגות בדוחות הכספיים, נחשבים לאומדנים והערכות בנושאים "קריטיים". הנהלת הבנק בדעה כי האומדנים וההערכות שיושמו בעת עריכת הדוחות הכספיים הינם נאותים ונעשו על פי מיטב ידיעתה ושקול דעתה המקצועי. בהמשך לאמור לעיל, מובאת בפרק 19 להלן סקירה תמציתית של הערכות ואומדנים חשבונאיים בנושאים "קריטיים".

19. אומדנים חשבונאיים קריטיים**א. הפרשות להפסדי אשראי****(1) הפרשות להפסדי אשראי על בסיס פרטני**

אחת לרבעון בוחנת הנהלת הבנק על "בסיס פרטני" את מרבית תיק האשראי של הבנק, הכולל את כל החבויות שיתרתן עולה על 0.5 מיליון ש"ח, במטרה להעריך את ההפסד האפשרי הגלום בו. היתרה הרשומה של ה"חובות הפגומים", נטו, הכלולה בתיק האשראי הנבחן על "בסיס פרטני" בבנק ליום 31 בדצמבר 2017, מסתכמת בכ- 220 מיליון ש"ח, נטו, ומהווה כ- 1.7% מתיק האשראי הנבחן על בסיס פרטני לאותו תאריך (31.12.2016 - 245 מיליון ש"ח ו- 2.1% - בהתאמה).

יתרת ההפרשה להפסדי אשראי שנכללה במאזן הבנק בגין חובות אלו מסתכמת ליום 31 בדצמבר 2017 בכ- 41 מיליון ש"ח, ומתוכה נזקפה לדוח הרווח והפסד, בשנת 2017 הוצאה להפסדי אשראי, בסך של כ- 85 מיליון ש"ח (2016 - 77 מיליון ש"ח ו- 57 מיליון ש"ח, בהתאמה).

תהליך הערכת ההפרשות להפסדי אשראי בגין האשראי הנבחן על בסיס פרטני, כמפורט לעיל, מתבסס על אומדנים משמעותיים הכרוכים במידה רבה של אי ודאות (לרבות הערכות באשר לשוויים ההוגן של הבטחונות, כושר החזר של החייב וכו') ונשענים על הערכות סובייקטיביות, הן לגבי הקטגוריה בה סווג החוב הבעייתי (כגון: הבחנה בין "חוב בהשגחה מיוחדת", "ליחוב נחות"), והן לגבי הגורמים המשמשים בחישוב ההפרשה (לרבות הערכות באשר למועדי המימוש של הבטחונות והצפי לקבלת תקבולים נוספים).

האומדנים המשמשים בתהליך זה מבוססים בחלקם על פרמטרים כלכליים או משתני שוק, ובחלקם על הערכות הנשענות על ניסיון העבר (אך כפופות לעדכונים שוטפים, ככל הנדרש).

לפיכך, לשינוי באומדנים או בהערכות אלה, עשויה להיות השפעה משמעותית על ההפרשה להפסדי אשראי שנכללה בדוחות הכספיים של הבנק.

לאור האמור לעיל, נבחנים האומדנים וההערכות המשמשים בקביעת ההפרשות להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים על ידי הנהלת הבנק בתדירות רבעונית, במטרה לתקן, או לעדכן אומדנים והערכות אלה - לפי העניין.

(2) הפרשה להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי

על פי הכללים שנקבעו בהוראות בנק ישראל, נדרשו התאגידים הבנקאיים לערוך בדוחותיהם הכספיים גם הפרשות להפסדי אשראי על "בסיס קבוצתי" (מעבר להפרשות להפסדי אשראי על "בסיס פרטני", כאמור לעיל).

הפרשות אלה נערכות בגין ההפסדים הגלומים בתיק האשראי של התאגיד הבנקאי, שבגינם לא נערכו הפרשות להפסדי אשראי על בסיס פרטני, ומהוות אומדן להפסדי האשראי הצפויים בגין אשראים אלו ("תקינים ובעייתיים").

אומדן ההפרשות, כאמור, מבוסס על כללים שנקבעו בהוראת הדיווח לציבור בנושא: "הפרשה להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי", המתארכים לכלל מכשירי האשראי בבנק (למעט חובות שסווגו כ"פגומים" והלוואות לדיוור שההפרשה להפסדי אשראי בגין מחושבת לפי שיטת "עומק הפיגור").

יתרת ההפרשות להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי ליום 31.12.2017 מסתכמת בכ- 327 מיליון ש"ח, והיא מהווה כ- 1.11% מהיתרה הרשומה של סיכון האשראי הכולל לציבור בבנק (31.12.2016 - 288 מיליון ש"ח, ו- 1.03% בהתאמה).

התהליך לקביעת שיעורי ההפרשות להפסדי אשראי על "בסיס קבוצתי", בגין כל אחד מהמרכיבים המפורטים לעיל, כרוך באומדנים, הנחות והערכות סובייקטיביות, לרבות הערכות באשר למתאם שבין ממוצע שיעורי ההפסד ההיסטוריים, לבין הפסדי האשראי הלא מזוהים הגלומים בתיק האשראי של הבנק (עבור אשראים "תקינים" ועבור אשראים "בעייתיים"), ואומדנים הנגזרים משימוש במודל מובנה הכולל נתונים ופרמטרים המתייחסים הן למאפיינים ספציפיים לבנק והן למאפיינים ענפיים ומשקיים (לרבות הערכות באשר להתפתחויות הכלכליות הצפויות במשק, והשלכותיהן על איכות תיק האשראי בבנק).

לאור האמור לעיל, התהליך לקביעת "ההפרשה להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי", רגיש לשינויים אפשריים באומדנים או בהערכות הסובייקטיביות, כמתואר לעיל, באופן שסטיה אפשרית בגורמים אלו, עלולה להטות את סכום ה"הפרשות להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי" שנכללו בדוחות הכספיים - במידה מהותית.

להלן נתונים באשר להשלכות הכספיות הנובעות מעליה אפשרית ב"מקדם ההפרשות להפסדי אשראי על בסיס קבוצתי", על ההון העצמי של הבנק (לאחר מס):

השינוי בהון	
31.12.2016	31.12.2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

12

13

- עליה בשיעור של 0.1 נקודות האחוז ב"מקדם ההפרשה", בגין אשראי "תקיני".

1

1

- עליה בשיעור 1 נקודת האחוז ב"מקדם ההפרשה", בגין "חובות בעייתיים".

ב. התחייבויות תלויות

כנגד הבנק תלויות ועומדות תביעות משפטיות בנושאים שונים, לרבות: חיוב ריבית שלא כדין (או שלא על פי המוסכם), התניית שירות בשירות, גביית עמלות או חיובים שונים שלא כדין, אי ביצוע הוראות והפעלת שיקול דעת מוטעה.

ב. התחייבויות תלויות (המשך)

לצורך הערכת ההפסדים האפשריים בגין תביעות אלו, מתבססת הנהלת הבנק על חוות דעתם של היועצים המשפטיים המייצגים את הבנק בתביעות אלו ומסווגת אותן לאחת מהקטגוריות הבאות:

- תביעות שצפוי הפסד בגין - לגביהן נערכת הפרשה בדוחות הכספיים על פי העובדות הידועות לבנק.
- תביעות שהסיכוי להפסד בגין קלוש - לגביהן לא נערכת הפרשה להפסד, אך ניתן גילוי בגין כאשר סכום התביעה הינו מהותי מאד.
- תביעות שאפשרות התממשותן איננה קלושה - לגביהן לא נערכת הפרשה להפסד, אך ניתן גילוי לסכום החשיפה הכולל של הבנק בגין. על פי הוראות בנק ישראל, יש לכלול בדוחות הכספיים גילוי באשר לתביעות המהותיות בקבוצה זו.

כאמור לעיל, שיוך התביעה לאחת הקטגוריות שצוינו לעיל, ועריכת הפרשות להפסדים (ככל שיידרשו), מבוססים על חוות דעתם של יועצים משפטיים רלוונטיים. חוות דעת אלה מבוססות על הערכות סובייקטיביות ומתייחסות בחלקן לנושאים שונים ובכללם בקשות לאישור תובענות ייצוגיות, שהניסיון והידע שנצברו בהם עד כה, אינם מספיקים. לפיכך, ייתכן שתוצאות התממשותן של חלק מהתביעות בפועל, תהיה שונה מחוות דעתם של היועצים המשפטיים. לאור היקף התביעות התלויות כנגד הבנק, ייתכן שלא התממשות חוות דעתם של היועצים המשפטיים כאמור, תהיה השפעה משמעותית על התוצאות הכספיות של הבנק.

התביעות שהוגשו כנגד הבנק נבחנות על ידי הנהלת הבנק ויועציו המשפטיים בתדירות רבעונית, תוך התייחסות להתפתחויות שחלו בהליכים המשפטיים המתנהלים בגין. בסיום התהליך מעדכנת הנהלת הבנק, את ההפרשות להפסדים אפשריים בגין תביעות אלה, ככל הנדרש.

ג. זכויות עובדים

(1) כללי

בהתאם להוראות שפורסמו על ידי בנק ישראל, נדרשו התאגידים הבנקאיים לחשב את ההפרשות ל"זכויות עובדים" בגין התחייבויותיהם לתשלום זכויות שונות לעובדיהם, בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בארצות הברית (ראה ביאור 1טו' בדוחות הכספיים). חישוב ההפרשות לזכויות עובדים על פי כללי חשבונאות אלה, כרוך בשימוש בפרמטרים ואומדנים המבוססים בחלקם על נסיון העבר (כגון: "מחיר הכסף הרלוונטי לבנק") ובחלקם על תחזיות עתידיות (כגון: שיעורי התשואה הצפויים בשוקי ההון השונים). לפיכך, ההפרשות לזכויות עובדים הנגזרות מכללי מדידה אלו רגישות לשינויים בפרמטרים ובתחזיות המבססים אותן, באופן שסטיה אפשרית בגורמים אלו עלולה להטות את סכומי ההתחייבויות בגין זכויות עובדים שנכללו בדוחות הכספיים של הבנק - במידה מהותית.

להלן נתונים באשר להשלכות הכספיות הנובעות משינויים אפשריים בשיעור ההיוון (ירידה בשיעור של 1 נקודות האחוז), על הפרשות הבנק בגין זכויות עובדים:

גידול בהתחייבות		
31.12.2016	31.12.2017	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
64	68	התחייבות לתשלום פיצויי פרישה
9	9	התחייבות לתשלום הטבות לאחר סיום העסקה

(2) התחייבות לתשלום פיצויי פרישה

ההפרשות בגין התחייבויות הבנק לתשלום פיצויי פרישה לעובדיו מחושבות על בסיס אקטוארי, הכולל הערכות באשר לשיעור העובדים שצפויים לפרוש במועד מוקדם מזה שנקבע בהסכמי ההעסקה (מכל סיבה שהיא), ובאשר להטבות נוספות שצפויים לקבל עובדים אלה.

חישובי ההפרשות בגין ההתחייבות לתשלום פיצויי פרישה על בסיס אקטוארי, כאמור, מבוססים על נסיון העבר ועל פרמטרים סטטיסטיים ותחזיות לגבי העתיד, כגון: תוחלת החיים הצפויה, שיעורי פרישה מוקדמים, גיל העובדים במועד פרישתם המוקדמת, שיעורי עליית השכר הריאלי הממוצעים בעתיד, ועוד. לפיכך, ההפרשה בגין התחייבות הבנק הנגזרת מהערכה אקטוארית זו, רגישה לשינויים אפשריים בפרמטרים או בתחזיות עליהם היא מבוססת, באופן שסטייה אפשרית בגורמים אלו עלולה להטות את סכום ההתחייבות הכלול בדוחותיו הכספיים של הבנק - במידה מהותית.

בבסיס החישוב האקטוארי נכללו ההנחות הבאות:

- שיעורי פרישת העובדים בעתיד מבוססים על שיעורי הפרישה הממוצעים שנצפו בשנים 2004 - 2016, ועל תחזיות ההנהלה.
- סכומי ההטבות הפוטנציאליות הנוספות העשויות להשתלם בעתיד לעובדי הבנק, מבוססות על הסכומים אותם שילם הבנק בעבר, ועל הערכות ההנהלה באשר לסכומי הפיצויים המוגדלים שעשוי הבנק לשלם בעתיד לעובדים הפורשים.
- סכומי ההטבות הנוספות שישולמו בעתיד, נוכח לערכם הנוכחי, בשיעור ריבית ממוצעת של 1.0% לשנה (31.12.2016 - 1.6%) (הנגזרת מאימוץ כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב והנחיות בנק ישראל).
- שיעור עליית השכר הריאלי הממוצע הצפוי בעתיד, יסתכם בכ- 2.5% לשנה.

בדוחות הכספיים ליום 31.12.2017 נכללו הפרשות בגין התחייבות הבנק לתשלום פיצויי פרישה לעובדיו, על בסיס אקטוארי, בהתאם לכללים שנקבעו על ידי בנק ישראל. יתרת ההפרשות בגין התחייבויות אלו ליום 31.12.2017 מסתכמת בסך של 617 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 573 מיליון ש"ח).

להלן נתונים באשר להשלכות הכספיות בגין שינויים אפשריים בפרמטרים ובהנחות שעמדו בבסיס ההערכה האקטוארית, על הפרשות הבנק בגין התחייבותו לתשלום פיצויי פרישה לתאריך המאזן:

גידול בהתחייבויות		
31.12.2016	31.12.2017	
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	
		- עליה בשיעור של 1 נקודות האחוז בשיעורי הפרישה של העובדים
31	36	
		- עליה בשיעור של 10 נקודות האחוז בשיעורי הפיצויים המשולמים
9	9	
		- עליה בשיעור של 0.5 נקודות האחוז בשכר הריאלי השנתי של העובדים
32	33	

(3) הטבות לאחר סיום העסקה

עובדי הבנק זכאים לקבלת הטבות מסוימות לאחר צאתם לגמלאות (עובדי הבנק וחלק מגמלאי הסכימו בעבר לוותר על זכותם לקבלת "עיתון יומי", לאחר צאתם לגמלאות בתמורה לקבלת סכום חד פעמי).

על פי כללי חשבונאות מקובלים יש לערוך הפרשה שתשקף את התחייבות הבנק בגין זכויות אלו. עם זאת, ההפרשה כפופה לגורמי אי ודאות, מכיוון שמימוש הזכויות שתוארו לעיל, מותנה בקיום "תנאי סף" מסוימים בעתיד - שאין ודאות להתממשותם בפועל.

לפיכך, עריכת ההפרשות בגין התחייבות צפויה זו כרוכה במבחני הסתברות באשר לעוצמתם האפשרית של פרמטרים מסוימים המשמשים בתחשיב, לרבות:

- מספר העובדים שיפרשו מהבנק במועד שנקבע לצאתם לגמלאות, ולא לפני כן.
- מספר העובדים שיממשו את ההטבות הניתנות לגמלאי הבנק, בתקופה המבוססת על תוחלת החיים הממוצעת.

לאור אי הודאות הכרוכה בעריכת ההפרשה החשבונאית בגין התחייבות הבנק, כאמור לעיל, הורה בנק ישראל לתאגידים הבנקאיים, לחשב את ההפרשות החשבונאיות בגין התחייבות עתידית זו, על בסיס אקטוארי, בהתחשב בהסתברות למימושה - ולהציג אותה בדוחות הכספיים על פי ערכה המהווה לתאריך עריכת ההפרשה.

בדוחות הכספיים של הבנק ליום 31 בדצמבר 2017, נכללו הפרשות בגין התחייבות זו, בהתאם לכללים שנקבעו על ידי בנק ישראל המבוססים על תקני החשבונאות המקובלים בארה"ב (ראה ביאור 1טו' בדוחות הכספיים). יתרת ההפרשה בגין התחייבות זו, ליום 31.12.2017 מסתכמת בסך של 52 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 47 מיליון ש"ח).

ההפרשות נערכו על בסיס תחשיבים אקטואריים שנערכו על ידי אקטואר מומחה והתבססו על קריטריונים ופרמטרים שונים, לרבות:

- שיעור הפרישה הממוצע של עובדים, ברמות ותק שונות.
- תוחלת החיים הצפויה.
- גיל הפרישה מהעבודה.
- היוון תזרימי התשלומים הצפויים, בשיעור של 1.8% - 1.1% לשנה (31.12.2016 - 2.2% - 1.6%).

ההסתברות למימוש הזכויות, הנגזרת מההערכה האקטוארית כאמור, מתבססת על פרמטרים וכלים סטטיסטיים, הנגזרים מניסיון העבר ותחזיות לגבי העתיד. לפיכך, ההפרשה בגין התחייבות הבנק המחושבת על בסיס ההערכה האקטוארית כאמור, רגישה לשינויים אפשריים בפרמטרים או בתחזיות עליהם היא מבוססת, באופן שסטיה אפשרית בגורמים אלו, עלולה להטות את סכום ההתחייבות הכלול בדוחותיו הכספיים של הבנק - במידה מהותית.

להלן נתונים לגבי ההשפעה הצפויה בגין שינויים אפשריים בפרמטרים ובהנחות שעמדו בבסיס ההערכה האקטוארית, כאמור, על ההפרשות בגין התחייבות הבנק לתשלום הטבות לאחר הפרישה, לתאריך המאזן:

גידול בהתחייבויות	
31.12.2016	31.12.2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח

1 1

- ירידה בשיעור של 1 נקודת האחוז בשיעורי הפרישה של העובדים

9 9

- ירידה בשיעור של 1 נקודת האחוז בשיעור ריבית ההיוון

ד.

הצגת מכשירים פיננסיים על פי שוויי ההוגן

בהתאם להוראות בנק ישראל, נמדדים מכשירים פיננסיים מסויימים (בעיקר השקעות בניירות ערך בתיק ה"זמין למכירה" וב"תיק למסחר"), וכן מכשירים נגזרים - על פי שוויי ההוגן.

הוראות בנק ישראל מגדירות שווי הוגן כ"מחיר שהיה מתקבל במכירת נכס, או המחיר שהיה משולם בהעברת התחייבות, ומבחינות בין שני סוגי נתונים שעשויים לשמש בקביעת השווי ההוגן, כדלקמן:

- **"נתונים נצפים"** - נתונים המשקפים את ההנחות שמשתתפים אחרים בשוק משתמשים בהן לתמחור הנכס או ההתחייבות, ומבוססים על נתוני שוק שהושגו ממקורות בלתי תלויים.
- **"נתונים לא נצפים"** - נתונים המשקפים את הערכות התאגיד הבנקאי לגבי ההנחות של משתתפים אחרים בשוק, בהתבסס על המידע הטוב ביותר של התאגיד הבנקאי.

בהתאם להוראות אלו נדרשו התאגידים הבנקאיים לערוך מדרג איכותי לכל הנכסים והתחייבויות הנמדדים בשיטת השווי ההוגן, על בסיס פילוח מקור הנתונים ששימש בקביעת השווי ההוגן ("נתונים נצפים", או "נתונים לא נצפים"), כדלקמן:

- (א) **קבוצת איכות גבוהה (רמה 1)** - הכוללת נכסים או התחייבויות שקביעת השווי ההוגן שלהם מבוססת על מחירים מצוטטים בשוק פעיל לנכסים או התחייבויות זהים.
- (ב) **קבוצת איכות ביניים (רמה 2)** - הכוללת נכסים או התחייבויות שקביעת השווי ההוגן שלהם מבוססת על נתונים נצפים במישרין או בעקיפין (אך אינם מחירים מצוטטים בשוק פעיל), לרבות מחירים מצוטטים בשוק פעיל לנכסים או התחייבויות דומים.
- (ג) **קבוצת איכות נמוכה (רמה 3)** - הכוללת נכסים או התחייבויות שקביעת השווי ההוגן שלהם מבוססת על נתונים לא נצפים (כאשר נתונים נצפים רלוונטיים - אינם זמינים).

הקריטריונים ששימשו לסיווג הנכסים והתחייבויות לקבוצות האיכות השונות, כמפורט לעיל, כללו:

- בקבוצת האיכות הגבוהה (רמה 1), נכללים מכשירים פיננסיים ומכשירים פיננסיים נגזרים, הנסחרים בשוק פעיל (המתאפיין במספר רב של משתתפים ומחזורי מסחר גבוהים), ששערי המסחר בו משקפים את מחירי השוק בפועל.
- בקבוצת איכות הביניים (רמה 2), נכללים מכשירים פיננסיים ומכשירים פיננסיים נגזרים, שאינם נסחרים בשוק פעיל, שקביעת שוויי ההוגן מבוססת על ציטוטים בשוק פעיל של מכשירים דומים, או על ציטוטים המתקבלים מגופים בלתי תלויים (להלן: מכשירים ששוויי ההוגן נקבע באמצעות "שירותי תמחור").

המכשירים הפיננסיים (לרבות מכשירים נגזרים) ששוויי ההוגן נקבע באמצעות "שירותי תמחור" כוללים:

- ניירות ערך שאינם סחירים.
- מכשירים נגזרים הנסחרים מעבר לדלפק (O.T.C), במגזר השקלי ה"לא צמוד" ובמגזר ה"מט"ח", וחוזי סחורות.

המחירים המצוטטים באמצעות "שירותי התמחור" מתקבלים בתדירות יומית (לגבי מכשירים נגזרים), או רבעונית (לגבי ניירות ערך שאינם סחירים), מגופים יעודיים, המספקים לבנק "מחירי ציטוט". הבנק נוהג לקבל ציטוטים ממקור בלתי תלוי אחד עבור כל אחד מסוגי המכשירים, ולהתבסס עליו בחישוב השווי ההוגן (לאחר ביצוע תהליך תיקוף - ראה הרחבה להלן). בדרך כלל לא נערכת התאמה לציטוטים שהתקבלו, למעט התאמות הנובעות מממצאים שהתגלו בתהליך התיקוף.

"מחירי הציטוט" המתקבלים מספקי "שירותי התמחור" (שאינם קשורים למבצעי העסקאות), מבוססים, בדרך כלל, על מחירי נכסים והתחייבויות דומים הנסחרים בשוק פעיל, בהתאמות המתחייבות עבור הנכסים והתחייבויות הספציפיים שבגינם חושבו "מחירי הציטוט", ואינם מהווים, לפיכך, הצעות מחייבות לביצוע עסקאות באותם נכסים או התחייבויות.

- בקבוצת האיכות הנמוכה (רמה 3), נכללים מכשירים פיננסיים ומכשירים פיננסיים נגזרים שקביעת שוויים ההוגן מבוססת על ציטוטים בשווקים לא פעילים, או על מודלים אחרים.

תיקוף השווי ההוגן - על פי הוראות בנק ישראל נדרשו התאגידים הבנקאיים לקיים "תהליך תיקוף" לגבי מכשירים פיננסיים (לרבות מכשירים פיננסיים נגזרים), ששוויים ההוגן אינו מבוסס על מחירים הנקבעים בשוק פעיל. הבנק מקיים תהליך תיקוף לגבי נכסים והתחייבויות הנמדדים בשיטת השווי ההוגן ומשתייכים לקבוצות האיכות ברמה 2 ו-3. תהליך התיקוף כולל:

- בדיקה מדגמית של נתונים וחישובים.
 - בדיקות לתיקוף עקומי הריבית ששימשו בהיוון תזרימי המזומנים, וכן בדיקת שיעורי הריבית וסטיות התקן ששימשו בחישוב השווי ההוגן של האופציות.
 - בדיקת סבירות לגבי התוצאות שהתקבלו.
 - בדיקת מרכיבי השינוי בשווי ההוגן לעומת תקופות דיווח קודמות.
 - בדיקת הציטוטים שהתקבלו, ביחס לנתוני השוק של נכסים והתחייבויות דומים.
- תהליך התיקוף מבוצע באופן בלתי תלוי ל"גורם המצטט", או לגורם שערך את חישוב השווי ההוגן.

קביעת סיכון האשראי - מרכיב סיכון האשראי (לרבות סיכון אשראי של צד נגדי), מהווה אחד מהפרמטרים המשמשים בקביעת שוויים ההוגן של נכסים והתחייבויות הנמדדים בשיטת השווי ההוגן.

השיטות בהן נעזר הבנק לצורך הערכת סיכון האשראי כוללות:

- שימוש בדירוגי אשראי לצורך קביעת דרגת סיכון האשראי.
- שימוש בציטוטים של חוזי אשראי (C.D.O) למכשירי אשראי דומים.
- שימוש בציטוטים של מכשירי אשראי דומים (הנסחרים בשוק פעיל), לצורך הערכת סיכון האשראי של המכשירים הפיננסיים (לרבות מכשירים נגזרים), שבגינם חושב סיכון האשראי.

להלן נתונים לגבי יתרות המכשירים הפיננסיים (לרבות מכשירים נגזרים), הכלולים בדוחות הכספיים לפי שוויים ההוגן, תוך אבחנה בין יתרות המבוססות על "נתונים נצפים", ליתרות המבוססות על "נתונים לא נצפים" וההכנסות (הוצאות) שנוקפו לדוח הרווח והפסד בגינם:

נתונים מאזניים		נתונים תוצאתיים	
יתרות שווי הוגן		לשנה שנתיימה	
ליום 31 בדצמבר		ביום 31 בדצמבר	
2016	2017	2016	2017
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
34	29	4,720	3,690
17	23	951	1,098
-	(2)	13	12
51	50	5,684	4,800

1. ניירות ערך זמינים למכירה

"נתונים נצפים"

- נסחרים בשוק פעיל (רמה 1)

- אחרים (רמה 2)

"נתונים לא נצפים" - (רמה 3)

סך הכל ניירות ערך זמינים למכירה

2. מכשירים נגזרים

"נתונים נצפים"

- נסחרים בשוק פעיל (רמה 1)

- אחרים (רמה 2)

"נתונים לא נצפים" - (רמה 3)

סך הכל מכשירים נגזרים

- השינויים בשווי ההוגן של מכשירים פיננסיים נגזרים המשתייכים לקבוצת האיכות הנמוכה ("רמה 3"), בשנת 2017 נובעים מהגורמים הבאים:
- השפעת שיעור עליית מדד המחירים לצרכן, והשינוי בשער החליפין של השקל לעומת המטבעות הזרים הגדילו את השווי ההוגן של מכשירים אלו, בסך של 24 מיליון ש"ח (בשנת 2016 - 4 מיליון ש"ח).
- השפעת השינויים בשיעורי ריבית השוק במגזרים השונים (שקל לא צמוד, שקל צמוד למדד ומטבע חוץ), הקטינו את השווי ההוגן של מכשירים אלו, בסך של 1 מיליון ש"ח (בשנת 2016 - גידול בסך של 12 מיליון ש"ח).
- צבירת הריבית השוטפת, הקטינה את השווי ההוגן של מכשירים אלו, בסך של כ- 1 מיליון ש"ח (2016 - 3 מיליון ש"ח).
- השינוי ב"מרכיב סיכון האשראי" הקטין את השווי ההוגן של ההתחייבויות בגין עסקאות במכשירים נגזרים, בסך של כ- 1 מיליון ש"ח (2016 - זהה).
- קביעת השווי ההוגן של מכשירים פיננסיים (לרבות מכשירים נגזרים), המשתייכים לדרגות איכות 2 ו- 3 מבוססת על הערכות והנחות הנשענות, בין היתר, על שיקול דעת סובייקטיבי.
- לפיכך, סטייה אפשרית בגורמים אלו עלולה להטות את שוויים ההוגן של מכשירים אלו במידה מהותית.

ה. היוון עלויות לפיתוח עצמי של תוכנה

כאמור בביאור 1א' (4) בדוחות הכספיים, הבנק מהווה עלויות מסוימות בגין פיתוח עצמי של תוכנה וזוקף אותן לסעיף "רכוש קבוע". עלויות אלו נגזרות גם מחלקו היחסי של הבנק בתשלומים בגין שירותי מחשב ששולמו לחברה האם בגין מרכיב העלויות לפיתוח עצמי של תוכנה (שהוצאו על ידי החברה האם והונו על ידיה לסעיף "רכוש קבוע").

מדידת העלויות ששימשו לפיתוח עצמי של תוכנה, כמו גם תקופת השימוש העתידית הצפויה בגין תוכנות אלה, מבוססת על אומדנים משמעותיים הכרוכים במידה רבה של אי ודאות (לרבות אומדנים באשר לתקופת ההנאה הצפויה מהשימוש בתוכנה שפותחה) והערכות סובייקטיביות (לרבות הערכות באשר להיקף העבודה שהושקע בפיתוח התוכנה).

לפיכך, לשינוי באומדנים ובהערכות שתוארו לעיל, עשויה להיות השפעה מהותית על היקף הוצאות המחשב שהונו ונזקפו לסעיף רכוש קבוע, והוצאות הפחת העתידיות שייזקפו בגינם.

מערכות המידע העיקריות המשמשות את הבנק מבוססות על מערכות הליבה של החברה האם המספקת לבנק שירותי מחשב (לרבות פיתוחי תוכנה), מכח הסכמים שנחתמו בין הבנק לחברה האם, בנושא זה.

לפיכך, עלויות תוכנה שנוקפו לנכסים בספרי הבנק, כוללות גם את חלקו היחסי של הבנק בהשקעות החברה האם בפיתוחי תוכנה עצמיים, עבורה ועבור הבנק.

יתרת עלויות בגין פיתוח תוכנה שהונו על ידי הבנק מסתכמות ליום 31.12.2017 בסך של 45 מיליון ש"ח (31.12.2016 - זהה).

ו. ירידת ערך של ניירות ערך זמינים למכירה

השקעות בניירות ערך ששוויו ל"תיק הזמין למכירה" (כהגדרתו בהוראות בנק ישראל), מוצגות לפי השווי ההוגן (המבוסס על מחירים מצוטטים בבורסה לאותם נכסים, או לנכסים דומים).

ככלל, הפערים בין שוויים ההוגן של ניירות ערך אלה, לבין עלותם המופחתת (המהווים רווחים או הפסדים הגלומים בניירות הערך שטרם מומשו), נזקפים לסעיף "רווח כולל אחר", במסגרת ההון העצמי (בכפוף לאמור להלן).

עם זאת, בהתאם להוראות בנק ישראל, וכללי חשבונאות מקובלים, זקיפת הפסדים שטרם מומשו לסעיף "רווח כולל אחר", מותנית בסיווגם כ"הפסדים בעלי אופי זמני" (הפסדים ששוויו כ"בעלי אופי שונה מזמני" - ייזקפו לדוח הרווח והפסד).

לפיכך, ניירות ערך בתיק הזמין למכירה, הכוללים הפסדים שטרם מומשו, כאמור, נבחנים על ידי הנהלת הבנק, בתדירות רבעונית, לצורך קביעת אופיים של הפסדים אלו.

במסגרת התהליך לבחינת אופיים של הפסדים שטרם מומשו בגין ניירות ערך זמינים למכירה נלקחים בחשבון על ידי הנהלת הבנק פרמטרים וקריטריונים רלוונטים שנקבעו מראש (ראה ביאור 1 יג' בדוחות הכספיים).

הנהלת הבנק קבעה קריטריונים, שבהתקיימם ובהעדר ראיות משמעותיות סותרות - ייחשבו ההפסדים שנצברו בגין ניירות ערך אלו, כ"בעלי אופי שונה מזמני", ובכללם:

- הפחתת ארבע יחידות דירוג (לפחות), מדירוג איגרת החוב (ביחס לדירוג ששרר במועד ההשקעה), לדירוג שאינו נכלל ב"דירוג השקעה".

- ירידת ערך העולה על 20% מעלות נייר הערך, בתקופה של חצי שנה, לפחות.

- אגרות חוב ששיעור התשואה לפדיון בגינן, במועד הבחינה - עולה על 20%.

בנוסף, נקבעו על ידי הנהלת הבנק קריטריונים רלוונטיים, שבהתקיימם יסווגו ההפסדים שנצברו בגין ניירות הערך, כ"הפסדים בעלי אופי שונה מזמני", בכל מקרה (ראה ביאור 1 יג' בדוחות הכספיים).

התהליך לקביעת אופי ההפסדים שנצברו בגין ניירות הערך, כאמור לעיל, מבוסס על אומדנים משמעותיים הכרוכים במידה רבה של אי ודאות (לרבות: כושר ההחזר של מנפיק נייר הערך, והמתאם שבין הקריטריונים שנקבעו על ידי הבנק, לבין אופי ההפסדים שנצברו), ונשען על הערכות סובייקטיביות הן באשר לסיווג שנקבע למנפיק נייר הערך ("תקיין" או "בעייתי"), והן באשר לקריטריונים המשמשים לסיווג אופי ההפסדים (לרבות: דירוג אגרות החוב, והערכות באשר לכוונת ויכולת הבנק להחזיק באגרות החוב עד לפדיון). לפיכך, התהליך לקביעת אופי ההפסדים שנצברו בגין ניירות הערך שנכללו בתיק הזמין למכירה, וטרם מומשו - רגיש לשינויים אפשריים בפרמטרים ובהערכות העומדים בבסיסו, באופן שסטייה אפשרית בגורמים אלו, עלולה להטות את סכומי ההפסדים שיש לסווג לדוח הרווח והפסד - במידה מהותית.

יתרת ההפסדים שטרם מומשו הכלולים בתיק ניירות הערך הזמינים למכירה ליום 31.12.2017, הסתכמה בסך של 4 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 11 מיליון ש"ח), ומהווה כ- 0.1% מעלות ניירות ערך אלו (31.12.2016 - 0.2%). להערכת הנהלת הבנק, המבוססת על אמות המידה שפורטו לעיל - הפסדים אלו נובעים בעיקר משינויים שוטפים בתשואות לפדיון בשוק אגרות החוב ומהווים לפיכך "הפסדים בעלי אופי זמני". לאור האמור לעיל, נזקפו הפסדים אלו לסעיף "רווח כולל אחר", במסגרת ההון העצמי.

20. גילוי לגבי בקורות ונהלים

א. בקורות לגבי הגילוי בדוחות הכספיים

הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 309 - העוסקת הן בבקורות ונהלים לגבי הגילוי (סעיף 302 בחוק Sarbanes Oxley - להלן "SOX") והן בבקרה הפנימית על דיווח כספי (סעיף 404 SOX - ראה סעיף ב' להלן), קובעת בכל הנוגע לבקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוחות הכספיים התקופתיים, כדלקמן:

- תאגיד בנקאי חייב לקיים בקורות ונהלים לגבי הגילוי על דיווח כספי.

- הנהלת התאגיד הבנקאי תעריך, בשיתוף המנהל הכללי והחשבונאי הראשי, את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי בדוחות הכספיים, לסוף כל רבעון.

בנוסף, חויבו המנהל הכללי והחשבונאי הראשי של כל תאגיד בנקאי, להצהיר אישית, במסגרת הדוחות הכספיים - הצהרות (הכלולות בדוחות אלו) לגבי הגילוי הנכלל בדוחות, בהסתמך על סקירת הדוחות הכספיים והערכת יעילות הבקורות והנהלים לגבי המידע שנכלל בדוחות.

קיומן של בקורות אלו ותקפותן נבחנות ביחידות השונות של הבנק מידי רבעון. בנוסף, הוקמה בבנק "ועדת גילוי" בראשות המנהל הכללי הכוללת את כל חברי הנהלת הבנק. הועדה מתכנסת אחת לרבעון ודנה בנושאים שונים שהתעוררו במהלך פעילותו העסקית של הבנק, שעשויה להיות להם השלכה על הגילוי הנדרש בדוחות הכספיים.

ב. בקרה פנימית על דיווח כספי

בהוראת ניהול בנקאי תקין מס' 309 מפורטות גם חובות הנהלת התאגיד הבנקאי לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי (סעיף 404 SOX).

ההוראה קובעת, בכל הנוגע לבקרה הפנימית על דיווח כספי, כדלקמן:

- תאגיד בנקאי חייב לקיים בקרה פנימית על דיווח כספי.
- הנהלת התאגיד הבנקאי תעריך מדי שנה את אפקטיביות מערך הבקרה הפנימית בתאגיד.
- במקביל להוראה זו, פרסם המפקח על הבנקים הוראת דיווח, בדבר: "אחריות ההנהלה על הבקרה הפנימית על דיווח כספי", המיישמת את חובות הדיווח הנגזרות מסעיף 404 SOX. בהתאם להוראה זו יכלול בכל דוח שנתי "דוח בקרה פנימית", שיכלול:
 - הצהרה על אחריות ההנהלה לקיומו ותחזוקתו של מערך ונהלי בקרה פנימית נאותים על דיווח כספי.
 - הערכה לגבי יעילותם של מערך וניהול הבקרה הפנימית על דיווח כספי. הערכת התאגיד הבנקאי, כאמור, תבוקר על ידי רואה החשבון המבקר - בהתאם לתקני ביקורת שיאומצו או שיתפרסמו על ידי ה- PCAOB, ובסיומה תומצא על ידו חוות דעת.

בשנת 2017 ערך הבנק, בסיוע יועצים חיצוניים, בדיקות מדגמיות לתיקוף מערך הבקרה הפנימית על דיווח כספי. הבדיקות כללו: עדכון התיעוד הקיים בגין תהליכים עסקיים המשליכים על דיווח כספי, סקירת הבקורות הקיימות בגין תהליכים אלו, סקירת בקורות חדשות שנוספו בתקופת הדוח, עדכון התיעוד בגין תהליכים שנוספו ושונו בתקופת הדוח, ובדיקות שוטפות של הבקורות הקיימות והערכת מידת האפקטיביות שלהן.

בנוסף לאמור לעיל, הבקרה הפנימית על דיווח כספי מבוססת על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של ה- "COSO".

מערך הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי בבנק, בוקר על ידי רואי החשבון המבקרים ונמצא אפקטיבי. חוות הדעת של רואי החשבון המבקרים על הבקרה הפנימית, במתכונת שנקבעה על ידי בנק ישראל, נכללה בדוחות אלו לפני חוות הדעת על הדוחות הכספיים.

ג. הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

בהתבסס על בחינת הבקורות הקיימות בתהליכי הפקת והעברת המידע הקשורים לדוח הכספי, ועל תוצאות הדיונים שנערכו ב"ועדת הגילוי", העריכה הנהלת הבנק בשיתוף המנהל הכללי והחשבונאי הראשי של הבנק את האפקטיביות של הבקורות ונהלים בתקופה המכוסה בדוח זה, לגבי הגילוי של הבנק.

על בסיס הערכה זו, המנהל הכללי והחשבונאי הראשי של הבנק הסיקו, כי לתום תקופה זו, הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק הינן אפקטיביות כדי: לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח השנתי, בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

במהלך הרבעון שהסתיים ביום 31.12.2017, לא אירעו שינויים בבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי אשר השפיעו באופן מהותי, או שסביר שצפויים להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי.

חלק ה' - מידע נוסף**21. עניינים אחרים****מכתב בנק ישראל בנושא: "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן"**

בהמשך למכתב שפרסם בנק ישראל ביום 12 בינואר 2016 בנושא: "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל", במסגרתו נדרשו התאגידים הבנקאיים להתוות תכנית התייעלות "רב שנתית", בדגש על התייעלות בתחום כח האדם והוצאות השכר (לרבות מתן הקלות לעמידה ביעדי היעד של הלימות ההון לתאגידים שיישמו תוכניות התייעלות בתחום זה) - פרסם בנק ישראל ביום 13 ביוני 2017, מסמך בנושא: "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן".

במסגרת המסמך התבקשו התאגידים הבנקאיים לבחון צעדי התייעלות גם בתחום הנדל"ן, לרבות התייחסות למיקומן הגיאוגרפי של יחידות ההנהלה והמטה. בנוסף, נכללה במסמך הקלה שתאפשר לתאגידים הבנקאיים לדחות את המועדים לעמידה ביעדי הלימות ההון, ותכלול את המרכיבים הבאים:

- רווח ההון הנובע ממכירת נכסי נדל"ן, שטרם הוכר בהון הרגולטורי.
- הסכום המצטבר של העלויות הישירות שהושקעו בגין תוכנית התייעלות.

מתן ההקלות כאמור, כפוף לאישור בנק ישראל ולתנאים כדלקמן:

- הצגת תוכנית קונקרטית להתייעלות בתחום הנדל"ן, שתכלול: תיאור יחידות המטה וההנהלה הכלולות בתוכנית, בחינת הכדאיות הכלכלית של התוכנית (לרבות הערכות באשר לחיסכון שיושג בהוצאות התפעול והתחזוקה) ועמידת התוכנית בצרכי התאגיד הבנקאי.

- מחויבות קונקרטית לביצוע תוכנית ההתייעלות.

הקלות אלו יחולו על תוכניות התייעלות שיאושרו עד ליום 30 ביוני 2018, ויפרסו לחמש שנים בשיטת "הקו הישר". בנוסף, החליט בנק ישראל, במסגרת המסמך, להאריך את התקופה המזכה בהקלות שנקבעו במכתב מיום 12.1.2016 - גם לתוכניות התייעלות שיאושרו עד ליום 30.6.2018. הבנק לומד את ההנחיות החדשות שנכללו במסמך כאמור.

יהושע בורשטיין
המנהל הכללי

יאיר אבידן
יו"ר הדירקטוריון

26 בפברואר, 2018

נספחים

נספח מס' 1 - סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק על בסיס מאוחד בסכומים מדווחים (במיליוני ש"ח)

31 בדצמבר 2017									
סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾			חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾			הפסדי אשראי ⁽⁴⁾			
סך הכל	דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	בעייתי	סך הכל	מזה: חובות ⁽²⁾	בעייתי ⁽⁶⁾	פגום	הוצאות בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבוניות, נטו	יתרת הפרשה להפסדי אשראי
395	383	5	395	353	5	2	3	3	9
85	85	-	85	76	-	-	-	-	1
2,543	2,432	68	2,541	2,259	68	22	9	5	45
4,137	4,007	81	4,136	2,173	81	42	1	-	49
1,900	1,859	36	1,900	1,856	36	33	(5)	(1)	7
170	168	1	132	115	1	1	-	-	1
4,854	4,664	144	4,851	4,295	144	93	56	58	94
310	287	8	306	263	8	3	5	3	4
1,309	1,265	30	1,308	1,187	30	15	12	8	37
132	125	2	131	90	2	-	4	1	7
636	632	3	551	525	3	3	1	-	7
1,609	1,529	35	1,608	1,290	35	23	6	8	26
1,258	1,240	12	1,258	1,011	12	8	3	2	6
19,338	18,676	425	19,202	15,493	425	245	95	87	293
4,403	4,266	74	4,403	4,170	74	-	3	1	19
5,357	5,120	58	5,342	4,304	58	20	14	11	62
29,098	28,062	557	28,947	23,967	557	265	112	99	374
244	244	-	239	239	-	-	-	-	-
4,483	4,483	-	-	-	-	-	-	-	-
33,825	32,789	557	29,186	24,206	557	265	112	99	374
178	177	1	177	128	1	1	(1)	-	1
36	36	-	32	25	-	-	-	-	-
136	136	-	136	121	-	-	1	-	2
17	-	16	3	3	3	3	-	-	-
29	27	1	29	28	1	-	-	-	-
7	7	-	7	3	-	-	-	-	-
17	9	7	17	16	7	7	7	19	-
420	392	25	401	324	12	11	7	19	3
299	299	-	290	274	-	-	-	-	-
471	471	-	-	-	-	-	-	-	-
1,190	1,162	25	691	598	12	11	7	19	3
35,015	33,951	582	29,877	24,804	569	276	119	118	377

1. סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אג"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, בסך של 24,804 מיליוני ש"ח, 5,064 מיליוני ש"ח, 74 מיליוני ש"ח ו- 5,073 מיליוני ש"ח, בהתאמה.
2. אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח.
3. סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
4. כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).
5. סיכון אשראי שדירוג האשראי שלו ליום 31.12.2017, עומד במדיניות הבנק לביצוע אשראי חדש.
6. סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של כ- 90 יום ומעלה.
7. כולל סיכון אשראי מאזני בגין הלוואות לדיור שניתנו ל"קבוצות רכישה" בסך של 50 מיליון ש"ח, וסיכון אשראי חוץ מאזני בגין לווים אלה בסך של 35 מיליון ש"ח.

נספח מס' 1 - סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק על בסיס מאוחד (המשך)
בסכומים מדווחים (במיליוני ש"ח)

31 בדצמבר 2016									
סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾			חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾			הפסדי אשראי ⁽⁴⁾			
סך הכל	דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	בעייתי	סך הכל	מזה: חובות ⁽²⁾	בעייתי ⁽⁶⁾	פגום	הוצאות בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבוניות, נטו	יתרת הפרשה להפסדי אשראי
397	386	4	396	353	4	2	(2)	(2)	9
97	96	-	97	89	-	-	-	-	1
2,319	2,205	46	2,319	2,026	46	17	(2)	(1)	41
4,017	3,903	70	4,016	1,853	70	36	6	2	48
2,134	2,045	71	2,134	2,034	71	62	3	(2)	11
322	319	-	129	112	-	-	-	1	1
4,683	4,434	131	4,681	4,126	131	94	13	18	97
291	272	5	287	244	5	2	2	2	2
1,184	1,139	25	1,183	1,050	25	18	(1)	(2)	33
152	144	2	149	95	2	1	1	1	3
390	385	3	301	276	⁽⁸⁾ 3	3	1	2	6
1,522	1,421	57	1,522	1,235	57	49	8	2	28
1,058	1,027	13	1,058	856	13	2	1	-	5
18,566	17,776	427	18,272	14,349	428	286	30	21	285
3,902	3,804	62	3,902	3,713	⁽⁸⁾ 62	-	1	-	17
4,943	4,676	54	4,934	3,931	54	19	10	6	59
27,411	26,256	543	27,108	21,993	543	305	41	27	361
347	347	-	334	334	-	-	(1)	-	-
5,377	5,377	-	-	-	-	-	-	-	-
33,135	31,980	543	27,442	22,327	543	305	40	27	361
209	192	18	207	188	18	2	-	-	2
127	127	-	123	16	-	-	(4)	-	-
88	86	-	88	83	-	-	-	-	1
21	2	18	7	7	5	5	-	-	-
36	33	1	36	31	1	-	-	-	-
8	8	-	8	3	-	-	-	-	-
30	4	26	30	28	26	25	-	-	12
519	452	63	499	356	50	32	(4)	-	15
342	342	-	333	312	-	-	-	-	-
314	314	-	-	-	-	-	-	-	-
1,175	1,108	63	832	668	50	32	(4)	-	15
34,310	33,088	606	28,274	22,995	593	337	36	27	376

1. סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אג"ח, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, בסך של 22,995 מיליוני ש"ח, 5,989 מיליוני ש"ח, 46 מיליוני ש"ח ו- 5,280 מיליוני ש"ח, בהתאמה.
2. אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח.
3. סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
4. כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף התחייבויות אחרות).
5. סיכון אשראי שדירוג האשראי שלו ליום 31.12.2016, עומד במדיניות הבנק לביצוע אשראי חדש.
6. סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של כ- 90 יום ומעלה.
7. כולל סיכון אשראי מאזני בגין הלוואות לדיור שניתנו ל"קבוצות רכישה" בסך של 91 מיליון ש"ח, וסיכון אשראי חוץ מאזני בגין לווים אלה בסך של 102 מיליון ש"ח.
8. סווג מחדש

(א) מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות

מועד הפרעון של החשיפה המאזנית		⁽³⁾ חשיפה מאזנית מעבר לגבול							סך כל החשיפה למדינות זרות: ליום 31.12.2017
עד שנה	חשבון מאזנית ⁽²⁾⁽³⁾	חובות פגומים	סיכון אשראי בעייתי	סך הכל	לאחרים	לבנקים	לממשלות		
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח		
360	293	3	-	653	80	166	407		
162	129	807 ⁽⁴⁾	-	291	129	98	64		
522	422	810	-	2	944	209	264	471	
10	1	21	-	-	11	11	-	-	
									LDC מזה
									ליום 31.12.2016
333	164	6	-	-	497	95	128	274	
170	225	881 ⁽⁴⁾	-	1	395	166	189	40	
503	389	887	-	1	892	261	317	314	
13	2	27	-	-	15	15	-	-	
									LDC מזה

1. על בסיס סיכון סופי, לאחר השפעת ערבויות ובטחונות נזילים. בלוח זה נכלל מידע מפורט לגבי מדינות שחשיפות האשראי של הבנק בגין עולה על 1% מסך נכסי הבנק.
2. סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים, כפי שחושב לצורך מגבלת חבות של לווה.
3. סיכון אשראי מאזני וחוב מאזני, סיכון אשראי בעייתי וחובות פגומים, מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת בטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה וקבוצת לווים.
4. כולל חשיפה למבטחי משנה זרים בסך 768 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 827 מיליון ש"ח), הנובעת מהסכמים שנחתמו בין הבנק לבין מבטחי המשנה, במסגרתם התחייבו המבטחים לשפות את הבנק בגין התממשות חשיפה לסיכונים אשראי הגלומה בערבויות "חוק מכר דירות" מסוימות שהונפקו על ידי הבנק (ראה פרק 8/4), לעיל.

(ב) מידע בדבר מדינות שסך החשיפה לכל אחת מהן עולה על 0.75% מסך נכסי הבנק

ליום 31.12.2017 לא היו בבנק חשיפות אשראי בגין מדינות זרות, ששיעורן עולה על 0.75% מכלל נכסי הבנק (אך נופלות מ-1%), (ליום 31.12.2016 - זהה).

(ג) מידע בדבר חשיפה מאזנית למדינות זרות עם בעיות נזילות

חשיפת הבנק בגין מדינות זרות עם בעיות נזילות מסתכמת ליום 31.12.2017 בסך של 4 מיליון ש"ח (31.12.2016) - 3 מיליון ש"ח).

* חשיפת הבנק למדינות: פורטוגל, ספרד, יוון ואיטליה שנכללו בתכנית הסיוע שהושקה על ידי הבנק המרכזי האירופאי וקרן המטבע הבינלאומית ליום 31.12.2017 - מסתכמת בסך 8 מיליון ש"ח (31.12.2016 - 6 מיליון ש"ח).

נספח מס' 3 - החשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית

סכומים מדווחים

31 בדצמבר 2017														
עם דרישה ועד חודש	מחודש ועד 3 חודשים	מ- 3 ועד 12 חודשים	מ- 12 ועד 24 חודשים	מ- 24 ועד 36 חודשים	מ- 36 ועד 48 חודשים	מ- 48 ועד 60 חודשים	מ- 60 ועד 72 חודשים	מ- 72 ועד 84 חודשים	מ- 84 ועד 96 חודשים	מ- 96 ועד 108 חודשים	מ- 108 ועד 120 חודשים	מ- 120 ועד 132 חודשים	מ- 132 ועד 144 חודשים	מ- 144 ועד 156 חודשים
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
22,806	1,991	893	1,453	875	858	157	28	68	29,129	3.63	0.58	25,690	3.32	0.54
243	201	393	4	-	-	-	-	-	841	-	0.31	428	-	0.29
2	4	12	21	2	-	-	-	-	41	-	-	53	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
23,051	2,196	1,298	1,478	877	858	157	28	68	30,011	-	**0.57	26,171	-	**0.53
18,712	2,102	2,509	1,204	856	376	97	-	-	25,856	0.22	0.47	23,490	0.20	0.45
274	348	1,091	409	4	97	-	-	-	2,223	-	1.06	1,458	-	1.08
1	3	6	2	3	-	-	-	-	15	-	-	13	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18,987	2,453	3,606	1,615	863	473	97	-	-	28,094	-	**0.52	24,961	-	**0.49
4,064	(257)	(2,308)	(137)	14	385	60	28	68	1,917	-	-	-	-	-
4,064	3,807	1,499	1,362	1,376	1,761	1,821	1,849	1,917	-	-	-	1,210	-	-

מטבע ישראלי לא צמוד

נכסים פיננסיים, סכומים לקבל

בגין מכשירים נגזרים ובגין

מכשירים פיננסיים חוץ

מאזניים ונכסים פיננסיים

מורכבים

נכסים פיננסיים *

מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט

אופציות)

אופציות (במונחי נכס הבסיס)

מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים

סה"כ שווי הוגן

התחייבויות פיננסיות, סכומים

לשלם בגין מכשירים נגזרים

ובגין מכשירים פיננסיים חוץ

מאזניים והתחייבויות פיננסיות

מורכבות

התחייבויות פיננסיות *

מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט

אופציות)

אופציות (במונחי נכס הבסיס)

מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים

סה"כ שווי הוגן

מכשירים פיננסיים, נטו

החשיפה לשינויים בשיעורי

הריבית במגזר

החשיפה המצטברת במגזר

1. פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסרו לכל מבקש.
 2. בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מייצגים את הערך הנוכחי של זרמי המזומנים העתידיים של כל מכשיר פיננסי, כשהם מהווים לפי שיעורי הריבית שמנכים אותם אל השווי ההוגן בגין המכשיר הפיננסי.
 3. שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרימי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי ההוגן בגינו.
 4. משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי ההוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים שנגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול בשיעור של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.
- * למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.
- ** ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.

נספח מס' 3 - החשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית (המשך)
סכומים מדווחים

31 בדצמבר 2016						31 בדצמבר 2017									
משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	ללא תקופת פרעון	מעל 20 שנים	מ-10 ועד 20 שנים	מ-5 ועד 10 שנים	מ-3 ועד 5 שנים	משנה ועד 3 שנים	מ-3 ועד שנה	מחדש ועד 3 חודשים	עם דרישה ועד חודש	מיליוני ש"ח
שנים	אחוזים	מיליוני ש"ח	שנים	אחוזים	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
2.56	1.20	3,737	2.43	2.02	2,746	2	20	27	215	687	708	928	119	40	
1.80		532	1.30		1,131	-	-	2	13	8	406	502	200	-	
-		13	-		8	-	-	-	-	3	2	3	-	-	
-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
**2.46		4,282	**2.09		3,885	2	20	29	228	698	1,116	1,433	319	40	
3.24	0.38	3,389	3.16	0.25	3,104	-	-	55	594	679	1,005	560	200	11	
2.13		265	1.45		255	-	-	-	-	55	92	102	6	-	
-		35	-		25	-	-	-	-	2	14	6	2	1	
-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
**3.13		3,689	**3.01		3,384	-	-	55	594	736	1,111	668	208	12	
					501	2	20	(26)	(366)	(38)	5	765	111	28	
		593			501		499	479	505	871	909	904	139	28	

מטבע ישראלי צמוד למדד נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ונכסים פיננסיים מורכבים נכסים פיננסיים * מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות) אופציות (במונחי נכס הבסיס) מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים סה"כ שווי הוגן

התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים והתחייבויות פיננסיות מורכבות

התחייבויות פיננסיות * מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות) אופציות (במונחי נכס הבסיס) מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים סה"כ שווי הוגן

מכשירים פיננסיים, נטו
 החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית במגזר החשיפה המצטברת במגזר

1. פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסרו לכל מבקש.
 2. בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מייצגים את הערך הנוכחי של זרמי המזומנים העתידיים של כל מכשיר פיננסי, כשהם מהווים לפי שיעורי הריבית שמנכים אותם אל השווי ההוגן בגין המכשיר הפיננסי.
 3. שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרימי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי, אל השווי ההוגן בגינו.
 4. משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים, מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי ההוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים, שנגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול בשיעור של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.
- * למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.
- ** ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.

נספח מס' 3 - החשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית (המשך)
סכומים מדווחים

31 בדצמבר 2016			31 בדצמבר 2017											
משך חיים ממוצע	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	ללא תקופת פרעון	מליוני ש"ח	מליוני ש"ח	מליוני ש"ח	מליוני ש"ח	מליוני ש"ח	מליוני ש"ח	מליוני ש"ח	מליוני ש"ח
אפקטיבי	אחוזים	שנים	אפקטיבי	אחוזים	שנים	אפקטיבי	שנים	שנים	שנים	שנים	שנים	שנים	שנים	שנים
1.94	2.00	2,002	2.24	2.14	1,940	-	-	-	276	381	381	161	101	640
0.43		1,943	0.47		1,931	-	-	-	9	81	31	749	547	514
-		1	-		7	-	-	-	-	-	-	4	2	1
-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
**1.20		3,946	**1.35		3,878	-	-	-	285	462	412	914	650	1,155
0.17	0.69	2,720	0.16	0.94	2,368	-	-	-	13	5	19	320	260	1,751
1.80		1,232	1.11		1,495	-	-	2	168	14	28	458	472	353
-		16	-		15	-	-	-	-	-	7	5	2	1
-		-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
**0.67		3,968	**0.53		3,878	-	-	2	181	19	54	783	734	2,105
					-	-	-	(2)	104	443	358	131	(84)	(950)
		(22)			-	-	-	2	(102)	(545)	(903)	(1,034)	(950)	

מטבע חוץ ***

נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ונכסים פיננסיים מורכבים

נכסים פיננסיים *
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)
אופציות (במונחי נכס הבסיס)
מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים סה"כ שווי הוגן

התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים והתחייבויות פיננסיות מורכבות

התחייבויות פיננסיות *
מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)
אופציות (במונחי נכס הבסיס)
מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים סה"כ שווי הוגן

מכשירים פיננסיים, נטו
החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית במגזר
החשיפה המצטברת במגזר

הערות כלליות:

1. פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסרו לכל מבקש.
2. בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מייצגים את הערך הנוכחי של זרמי המזומנים העתידיים של כל מכשיר פיננסי, כשהם מהווים לפי שיעורי הריבית שמנכים אותם אל השווי ההוגן בגין המכשיר הפיננסי.
3. שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרימי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי ההוגן בגינו.
4. משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים, מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי ההוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים, שגורם כתוצאה משינוי קטן (גידול בשיעור של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.
- * למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.
- ** ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.
- *** לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע חוץ.

נספח מס' 3 - החשיפה של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית (המשך)
סכומים מדווחים

31 בדצמבר 2017			31 בדצמבר 2016											
עם דרישה	מחודש	מ-3	מ-3	מ-5	מ-10	מ-10	ללא	שיעור	משך חיים	סך הכל	תקופת	מיליוני	מיליוני	מיליוני
ועד חודש	ועד 3	חודשים	ועד שנה	ועד 3 שנים	ועד 5 שנים	ועד 10 שנים	פרעון	פנימי	אפקטיבי	שווי הוגן	שווי הוגן	ש"ח	ש"ח	ש"ח
מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח	מיליוני ש"ח
23,486	2,211	1,982	2,542	1,943	1,349	184	48	3.42	0.83	31,442	2.98	0.87		
757	948	1,644	441	89	22	2	-	-	0.68	2,903	-	0.66		
3	6	19	23	5	-	-	-	-	-	67	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
24,246	3,165	3,645	3,006	2,037	1,371	186	48		**0.81	37,786		**0.85		
20,474	2,562	3,389	2,228	1,540	983	152	-	0.28	0.71	29,599	0.27	0.74		
627	826	1,651	529	73	265	2	-	1.10	1.47	2,955	-	-		
3	7	17	23	5	-	-	-	-	-	64	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	-	-		
21,104	3,395	5,057	2,780	1,618	1,248	154	20		**0.76	32,637		**0.81		
3,142	(230)	(1,412)	226	419	123	32	62	2,410		2,410				
3,142	2,912	1,500	1,726	2,145	2,268	2,300	2,348			1,775				

חשיפה כוללת לשינויים בשיעורי הריבית
 נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ונכסים פיננסיים מורכבים

נכסים פיננסיים * , ***
 מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)
 אופציות (במונחי נכס הבסיס) ****
 מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים סה"כ שווי הוגן

התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים והתחייבויות פיננסיות מורכבות

התחייבויות פיננסיות *
 מכשירים פיננסיים נגזרים (למעט אופציות)

אופציות (במונחי נכס הבסיס) ****
 מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ****

סה"כ שווי הוגן
 מכשירים פיננסיים, נטו

החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית במגזר
 החשיפה המצטברת במגזר

הערות כלליות:

1. פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסרו לכל מבקש.
2. בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מייצגים את הערך הנוכחי של זרמי המזומנים העתידיים של כל מכשיר פיננסי, כשהם מהווים לפי שיעורי הריבית שמנכים אותם אל השווי ההוגן בגין המכשיר הפיננסי.
3. שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרימי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי ההוגן בגינו.
4. משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי ההוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים שנגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול בשיעור של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.

* למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.
 ** ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.
 *** כולל מניות, המוצגות בטור "ללא תקופת פרעון".
 **** כולל אופציות של מניות, המוצגות בטור "ללא תקופת פרעון".
 ***** כולל התחייבויות לא כספיות, המוצגות בטור "ללא תקופת פרעון".

הצהרה (Certification)

אני יהושע בורשטיין, מצהיר כי :

1. סקרתי את הדוח השנתי של בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ (להלן: "הבנק") לשנת 2017 (להלן: "הדוח").
 2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
 3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים ברווח הכולל, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של הבנק לימים ולתקופות המוצגים בדוח.
 4. אני ואחרים בבנק המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי⁽¹⁾ ולבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי⁽¹⁾, וכן:
 - א. קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לבנק, לרבות תאגידים מאוחדים שלו, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בבנק ובאותם תאגידים, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח.
 - ב. קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי כזו, או גרמנו לקביעתה תחת פיקוחנו של בקרה פנימית על דיווח כספי כזו, המיועדת לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים למטרות חיצוניות ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ולהוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו.
 - ג. הערכנו את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק והצגנו בדוח את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו ; וכן
 - ד. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי.
 5. אני ואחרים בבנק המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של הבנק, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
 - א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתו של הבנק לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי ; וכן
 - ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי.אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.
- (1) כהגדרתם בהוראות הדיווח לציבור בדבר "דוח הדירקטוריון והנהלה".

26 בפברואר, 2018

יהושע בורשטיין

מנכ"ל הבנק

הצהרה (Certification)

אני אבי רישפן, מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ (להלן: "הבנק") לשנת 2017 (להלן: "הדוח").
 2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.
 3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי, תוצאות הפעולות, השינויים ברווח הכולל, השינויים בהון העצמי ותזרימי המזומנים של הבנק לימים ולתקופות המוצגים בדוח.
 4. אני ואחרים בבנק המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי⁽¹⁾ ולבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי⁽¹⁾, וכן:
 - א. קבענו בקורות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקורות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לבנק, לרבות תאגידים מאוחדים שלו, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בבנק ובאותם תאגידים, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח.
 - ב. קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי כזו, או גרמנו לקביעתה תחת פיקוחנו של בקרה פנימית על דיווח כספי כזו, המיועדת לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים למטרות חיצוניות ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ולהוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו.
 - ג. הערכנו את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק והצגנו בדוח את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן
 - ד. גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי.
 5. אני ואחרים בבנק המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון של הבנק, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי:
 - א. את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתו של הבנק לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי; וכן
 - ב. כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי.
- אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.
- (1) כהגדרתם בהוראות הדיווח לציבור בדבר "דוח הדירקטוריון והנהלה".

26 בפברואר, 2018

אבי רישפן

סמנכ"ל בכיר, חשבונאי ראשי

דוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

הדירקטוריון וההנהלה של בנק מרכנתיל דיסקונט בע"מ (להלן: "הבנק") אחראים להקמה ולקיום של בקרה פנימית נאותה על דיווח כספי (כהגדרתה בהוראות הדיווח לציבור בדבר "דוח הדירקטוריון וההנהלה").

מערכת הבקרה הפנימית של הבנק תוכננה כדי לספק מידה סבירה של ביטחון לדירקטוריון ולהנהלה של הבנק לגבי הכנה והצגה נאותה של דוחות כספיים המפורסמים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ולהוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו.

ללא תלות בטיב רמת התכנון שלהן, לכל מערכות הבקרה הפנימית יש מגבלות מובנות. לפיכך, גם אם נקבע כי מערכות אלו הינן אפקטיביות, הן יכולות לספק מידה סבירה של ביטחון בלבד בהתייחס לעריכה ולהצגה של דוח כספי.

ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון מקיימת מערכת בקרות מקיפה המיועדת להבטיח כי עסקאות מבוצעות בהתאם להוראות ההנהלה, הנכסים מוגנים, והרישומים החשבונאיים מהימנים. בנוסף, ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון נוקטת צעדים כדי להבטיח שערוצי המידע והתקשורת אפקטיביים ומנטרים (monitor) ביצוע, לרבות ביצוע נהלי בקרה פנימית.

הנהלת הבנק בפיקוח הדירקטוריון העריכה את אפקטיביות הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2017, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית של ה- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO).

בהתבסס על הערכה זו, ההנהלה מאמינה (believes) כי ליום 31 בדצמבר 2017, הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי הינה אפקטיבית.

האפקטיביות של הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2017 בוקרה על ידי רואי החשבון המבקרים של הבנק ה"ה סומך חייקין וה"ה זיו האפט כפי שצויין בדוח שלהם בעמוד מספר 121 אשר בו נכללה חוות דעת בלתי מסויגת בדבר האפקטיביות של הבקרה הפנימית של הבנק על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2017.

אבי רישפן
סמנכ"ל בכיר, חשבונאי ראשי

יהושע בורשטיין
מנהל כללי

יאיר אבידן
יו"ר הדירקטוריון

26 בפברואר, 2018